

Høgskolen i Telemark

FORSIDE - til bruk ved innlevering av mapper, hjemmeoppgaver, gruppeoppgaver m.v..

Utdanning:	Master Helse og sosialfag. Flerkulturelt forebyggende arbeid med barn og unge.
Evt. kull:	2008-
Navn/kandidatnummer:	Marianne Bakkerud

Emnekode	
Emnenavn	Masterstudie ved avdeling for Helse og sosialfag, HIT
Emneansvarlig	
Evt. veileder	Ketil Eide
Utleveringstidspunkt	
Innleveringsfrist	20.05.2011
Forsøk nr.	1
Antall ord (tellende)	43763
Antall sider inkl. forside	144
Vedlegg (antall sider)	3
Evt. merknader	Egenproduserte sider ca. 110.

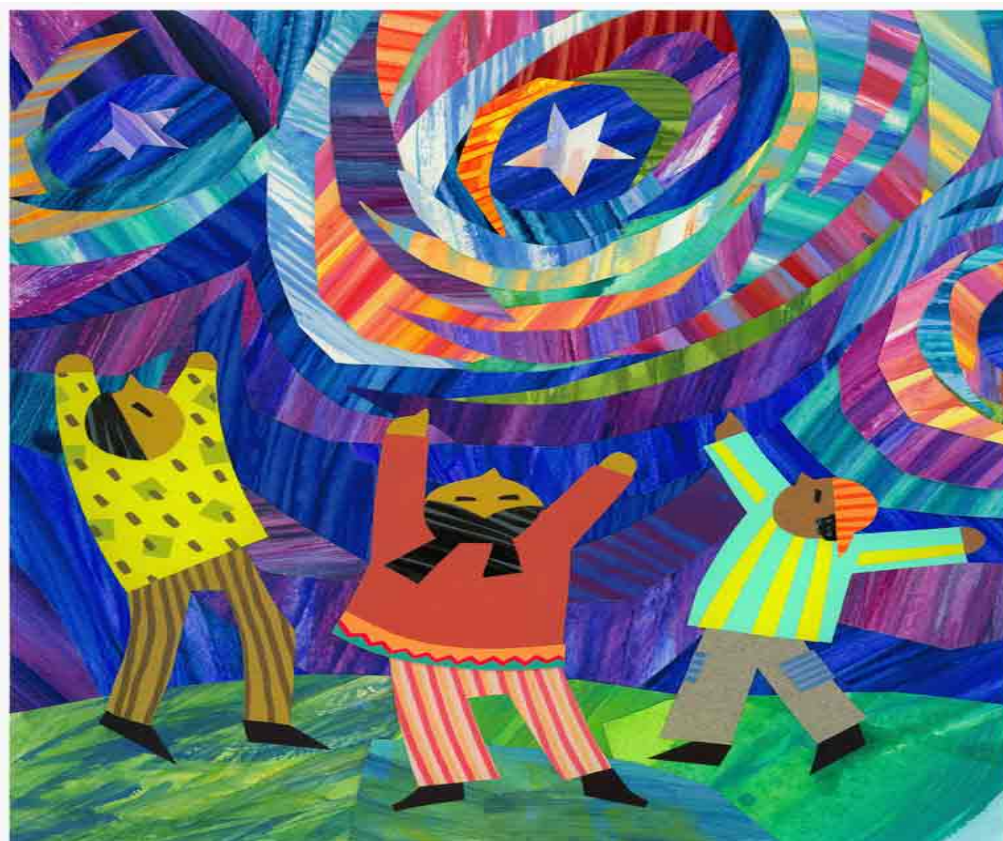
Gjelder både individuelle oppgaver og gruppeoppgaver (sett kryss)	JA	NEI
1. Jeg/vi bekrefter at jeg/vi ikke fremstiller andres arbeid som eget, verken siterer eller på annen måte bruker eget tidligere eller andres arbeider uten at dette er oppgitt i teksten, og at alle referanser er oppgitt i litteraturlisten.	X	
2. Jeg/vi er kjent med at brudd på ovennevnte bestemmelser kan være å betrakte som fusk og medføre annullering av eksamen og eventuell utestenging fra alle landets universiteter og høyskoler, jf. forskrift om eksamen og studierett ved Høgskolen i Telemark § 15, jf. universitets- og høyskoleloven §§ 4-7 og 4-8.	X	
3. Kan besvarelsen brukes til undervisningsformål?		

Gjelder kun gruppeoppgaver (sett kryss)	JA	NEI
1. Vi bekrefter at alle i gruppa har bidratt til besvarelsen		

Klausul:

De synspunkter som er fremsatt i arbeidet er studenten(e)s egne og derfor ikke nødvendigvis et uttrykk for instituttets holdninger.

Hvilke muligheter og utfordringer opplever minoritetsungdom på oppvekstarenaer som familie, skole og fritid?

Avdelingen for helse og sosialfag

Høgskolen i Telemark

”Flerkulturelt forebyggende arbeid med barn og unge”.

Marianne Bakkerud

Innlevert: 20. mai. 2011

FORORD

Først og fremst er det uendelig godt å være ved veis ende. En prosess som startet høsten 2008 er nå i avsluttende fase. Det har vært hektiske dager med både pågangsmot og entusiasme, med gledelige øyeblikk, for deretter en liten ny nedtur med ditto oppgitthet. Alt i alt har oppgaven gitt meg mange nye kunnskaper om minoritetsungdommers hverdag som jeg vet vil komme til nytte, både personlig og sett i forhold til mitt yrke som lærer og klasseleder.

Jeg vil først og fremst takke alle de flotte minoritetsungdommene som tok seg tid til å delta i min intervjuundersøkelse. I tillegg vil jeg takke for gode samtaler og den varme mottakelsen jeg har fått ved Larvik Læringscenter av både Heidi Reif og Kjell Østby, og av FLEXIDforeleserne Janne og Cathrine som tok imot meg på ungdomsskolen. Deres entusiasme for det de driver med er prisverdig. Min veileder Ketil Eide glemmes ei. Du har godt overblikk og har forsøkt å hjelpe meg i riktig retning underveis. Takk for støtten.

Jeg må til slutt få si tusen takk mine to barn Ingrid og Ola for deres ufattelige tålmodighet i hele prosessen, og til min mann Ole Martin, du er enestående og har vært en super diskusjonspartner og korrekturleser. Dere tre fortjener en stor premie.

Larvik, mai 2011

Marianne Bakkerud

SAMMENDRAG

Oppgavens hovedmål var å finne frem til om minoritetsungdom opplever at de har spesielle muligheter og utfordringer på ulike oppvekstarenaer som kan knyttes til det at de har en minoritetsbakgrunn, og hvordan deres opplevelser kan knyttes til deres grad av deltakelse på ulike arenaer i samfunnet. I tillegg var det ønskelig å se litt nærmere på FLEXID-kurset, et bevisstgjøringskurs i regi av Larvik kommune rettet mot minoritetsungdom mellom 14 og 21 år som har en flerkulturell oppvekst i Norge, og om betydningen av det som formidles på kurset i forhold til ungdommenes opplevelser. Kurset drives av Larvik Læringscenter, som til daglig har ansvaret for opplæringen av alle nyankomne barn, unge og voksne innvandrere eller flyktninger i kommunen.

I intervjuundersøkelsen, som ligger til grunn for resultatene som er beskrevet i denne rapporten sammen med noen observasjoner foretatt på FLEXID-kurs, ble åtte minoritetsungdommer intervjuet, og det er i hovedsak deres fortellinger som danner grunnlaget for temaene som tas opp og resultatene som fremkommer.

Innledningsvis i denne rapporten har jeg tatt for meg aktuell teori og forskning. Deretter følger en metodedel, der den praktiske delen av intervjuundersøkelsen blir nærmere forklart; både utarbeidelse av intervjuguide og selve gjennomføringen av intervjuene.

Hoveddelen av oppgaven retter seg mot de resultatene som ble funnet gjennom intervjuundersøkelsen for oppvekstarenaene familie, skole og fritid. I tillegg gjøres, basert både på intervjuundersøkelsen samt enkelte observasjoner, en vurdering av FLEXID-kurset. Et eget kapittel mot slutten av rapporten er viet en oppsummering av resultatene fra intervjuundersøkelsen og observasjonene fra FLEXID-kurset.

Som det framgår av nevnte oppsummeringskapittel mot slutten av rapporten førte hverken intervjuundersøkelsen eller observasjonene i forbindelse med FLEXID-kurset til noen revolusjonerende resultater sett i forhold til tidligere undersøkelser og eksisterende forskning og teori. Hvis jeg skulle våge meg på en anbefaling må det likevel være at vi i Norge og Larvik forsetter med det systematiske arbeidet som har pågått en stund, og som faktisk gir en del positive resultater som det også kommer frem av denne rapporten, for å forsøke å bidra til at minoritetsungdom opplever en enda større grad av muligheter på de ulike oppvekstarenaene, og at aktiv deltagelse på areaner utenfor familien er et viktig bidrag fra dem selv og foreldrene deres. For å få til

dette, tror jeg det er riktig at alle minoritetsfamilier får et enda bedre tilbud enn det de har i dag, noe som forhåpentligvis gjør at de virkelig forstår viktigheten av dette. I tillegg tror jeg det bør satses litt mer bevisst og systematisk på at sentrale aktører fra majoriteten (les: politikere, lærere/skoleansatte, fritidsledere, majoritetsungdom osv.) også kan bidra til en bedre og mer positiv integreringsprosess for minoritetsungdom.

INNHOLDSFORTEGNELSE

FORORD.....	5
SAMMENDRAG.....	7
INNHOLDSFORTEGNELSE.....	9
1 INNLEDNING	11
1.1 PROBLEMSTILLING.....	11
1.2 BAKGRUNN FOR VALG AV OPPGAVE.....	11
1.3 MIN FORFORSTÅELSE.....	12
1.4 OPPGAVENS MÅL OG SAMFUNNSNYTTE	14
1.5 OPPGAVENS AVGRENSNING	15
1.6 RAPPORTENS OPPBYGGING	16
2 TEORI OG AKTUELL FORSKNING.....	19
2.1 TCK-TEORIEN.....	19
2.2 CROSS CULTURAL KID- BEGREPET.....	22
2.3 KRITISK BLIKK PÅ TCK-TEORIEN	25
2.4 AKTUELL UNGDOMSFORSKNING	26
2.4.1 Ung i Norge undersøkelsene (1992 – 2002).....	26
2.4.2 Ung i Oslo undersøkelsene (1996 – 2006).....	29
2.5 AKTUELL TEORI	32
2.6 RELASJONELLE TEORIER.....	36
2.7 DIVERSE BEGREPER.....	41
3 PRESENTASJON AV FLEXID	43
3.1 INNLEDNING	43
3.2 BAKGRUNN FOR KURSET.....	43
3.3 MÅL.....	44
3.4 ORGANISERING AV KURSET.....	44
4 METODE	47
4.1 TEMATISERING.....	47
4.2 INFORMERT SAMTYKKE OG TILLATELSE FRA DATATILSYNET	48
4.3 KONFIDENSIALITET	49
4.4 INFORMANTENE	49
4.5 INTERVJUGUIDEN.....	51
4.6 FORSTÅELSESRAMMEN FOR FORTOLKNINGEN.....	53
4.7 METODER	54
4.8 TRANSKRIBERING	56
4.9 ÅPEN IKKE-DELTAKENDEOBSERVASJON.....	57
4.10 LOKALISERING I FORBINDELSE MED INTERVJUENE	59
4.11 RELIABILITET, VALIDITET OG GENERALISERBARHET	60
5 FAMILIEARENAEN.....	61

5.1	FAMILIENS BETYDNING	61
5.2	SIGNIFIKANTE ANDRE SOM VEILEDERE	62
5.3	KONFLIKTER I MINORITETSFAMILIER	65
5.4	KONTROLLPERSPEKTIVET	67
5.4.1	<i>Kjønn og begrensninger.</i>	67
5.4.2	<i>Foreldrekontroll</i>	71
5.4.3	<i>Sosial kontroll</i>	74
5.4.4	<i>Minoritetsmiljøet. Rykte, respekt og ære</i>	76
6	SKOLEN SOM OPPVEKSTARENA	79
6.1	SKOLENS BETYDNING	79
6.2	FORELDRESTØTTE OG SOSIAL MOBILITET	79
6.3	LIKE BARN LEKER BEST OG ANNERLEDESHETSFØLELSEN	81
6.4	MEDELEVERS INNFLYTELSE	84
6.5	SPRÅK, FAG OG PRESTASJONER	85
6.6	MOBBING OG SOSIAL ISOLASJON	88
7	FRITIDSARENAEN	95
7.1	FRITIDSARENAENS BETYDNING	95
7.2	JEVNALDERGRUPPAS BETYDNING	96
7.3	MODERNE BARNDOM, UNGDOMSKULTUR OG MARGINALISERING	97
7.4	KJØNNSFORSKJELLER	100
7.5	STRUKTURELLE BARRIERER.....	102
7.6	STEREOTYPIER OG FORDOMMER	104
7.7	FORELDRENES DELTAKELSE OG ENGASJEMENT	106
8	BETYDNINGEN AV DELTAKELSE PÅ FLEXIDKURS	109
8.1	FORVENTNINGER OG MOTIVASJON	109
8.2	RESSURSER OG UTFORDRINGER.....	110
8.3	MOBBING, RASISME OG FORDOMMER	113
8.4	FORHOLDET TIL FORELDRENE OG FORSTÅELSE FOR FORELDRENES HANDLINGER	116
8.5	FRA AVMAKT TIL AVMAKT	118
8.6	FRA TEORI TIL PRAKSIS	120
8.7	REFLEKSJONER FRA OBSERVASJONER	121
8.8	FLEXIDKURSETS OVERFØRBARHET.....	124
9	OPPSUMMERING	127
	LITTERATUR:	135
	VEDLEGG 1: INFORMASJON OM MASTEROPPGAVE	139
	VEDLEGG 2: SAMTYKKEÆRKLÆRING FOR INTERVJU OG OBSERVASJON	141
	VEDLEGG 3: MELDING OM BEHANDLING AV PERSONOPPLYSNINGER	143

1 INNLEDNING

1.1 Problemstilling

Målet med denne oppgaven var å finne frem til kunnskaper om minoritetsungdoms opplevde muligheter og utfordringer på ulike oppvekstarenaer, og i hvilken grad disse kan ses i sammenheng med graden av deltakelse i samfunnet på de ulike arenaene. Som en deloppgave har prosjektet sett nærmere på hvilken betydning FLEXID, et identitets- og bevisstgjøringskurs for minoritetsungdommer, har hatt for minoritetsungdommenes erfaringer på de ulike oppvekstarenaene. FLEXID har til hensikt å virke forebyggende i forhold til sårbarhet, psykiske problemer og konflikter i hjem og samfunn. FLEXID er et kommunalt tiltak drevet av Larvik Læringscenter i samarbeid med RVTS Helse Sør/Øst.

Hovedproblemstillingen lyder som følger:

Hvilke muligheter og utfordringer opplever minoritetsungdom på oppvekstarenaer som familie, skole og fritid?

Underproblemstilling:

Hvilken betydning har deltakelse i bevisstgjøringskurset Flexid hatt for ungdom med minoritetsbakgrunn?

1.2 Bakgrunn for valg av oppgave

I Norge har vi de siste tiårene opplevd økt innvandring fra land som Afrika, Asia og Latin-Amerika. Ung i Norge undersøkelsene fra 1992 og 2002 viser at antall spurte ungdommer som har en eller to foreldre med utenlandsk bakgrunn økte fra ca. 5% til 12% i denne perioden (Frønes, 2005). Denne økningen i flerkulturell sammensetning i ungdomsgruppa betyr at samfunnet må forholde seg til et stadig økende antall ungdommer med minoritetsbakgrunn, samtidig som ungdommene skal forholde seg til majoritetssamfunnet. I st.meld. nr. 49 (2003-2004) om "Mangfold gjennom inkludering og deltakelse", har den norske regjeringen satt seg som mål at barn og unge av innvandrere ikke skal plassere seg dårligere i samfunnsbildet enn andre når de blir

voksne. Når det snakkes om samfunnstilknytning er det to dimensjoner den norske regjeringen legger vekt på:

- 1) deltakelse og levekår, og
- 2) samfunnstilknytning og tilhørighet.

Det er ønskelig at alle som har minoritetsbakgrunn skal kunne ta i bruk sine ressurser slik at de blir økonomisk uavhengige av staten. Deltakelse i skole, på fritidsarenaer og i arbeidslivet vil også kunne åpne for deltakelse på andre arenaer i samfunnet.

Deltakelse kan i denne sammenheng bli satt i sammenheng med mestring eller marginalisering, der deltakelse på ulike arener vil øke sannsynligheten for en bedre tilpasning til majoritetssamfunnet. Deltakelse i samfunnet vil kunne være med på å bedre den enkeltes levekår i det norske samfunnet. Samfunnstilknytning og tilhørighet er et følelsesmessig aspekt. Majoritetssamfunnets aksept og respekt i forhold til minoritetenes opprinnelige kulturelle bakgrunn er en side av saken. Den andre siden er majoritetssamfunnets forventninger til minoritetene; at de bør ta ansvar for seg selv og andre, at de har et ansvar for å finne seg til rette i vertslandet, og sette seg inn i grunnleggende verdier og respektere disse. (Stortingsmelding nr. 49, 2003-2004).

Hensikten i oppgaven har vært få frem minoritetsungdommenes opplevde muligheter og og finne ut mer om hva eller hvilke faktorer som ungdommene selv føler er med på å fremme og hemme deres egen deltakelse på ulike oppvekstarenaer sett i lys av at de har en minoritetsbakgrunn. Det at unge mennesker vokser opp under påvirkning fra flere kulturer er ikke noe nytt. Forskjellen mellom tidligere tider og idag er at disse ungdommene nå er mer tydelige i samfunnet fordi de har blitt mange flere. Økt migrasjon til Norge de siste tiårene har flere årsaker, bl.a. arbeid, studier, eller at mennesker utsettes for forfølgelse, krig eller politisk uro. Flere kulturer er representert i det norske samfunnet idag enn tidligere, og nå ser vi også annen- og tredjegerasjonen innvandrere vokse opp i Norge.

1.3 Min forforståelse

Man kan si at alle som vokser opp i Norge i dag vokser opp med flerkulturell påvirkning, også etnisk norske barn og unge, fordi alle forholder seg til økt flerkulturalitet på mange

måter. Likevel tenker jeg at minoritetsungdom som vokser opp i Norge har andre erfaringer i sin hverdag, på ulike oppvekstarener, som preger deres identitetsutvikling, tilpasning og integrering i det norske samfunnet, og at de opplever at deres flerkulturalitet som noe positivt, men at det også er utfordringer som fører til at de ikke alltid får utnyttet sine forutsetninger fullt og helt. I et kulturelt perspektiv kan det synes som om de forholder seg til en kultur, foreldrenes opprinnelseskultur, på hjemmebane. Her er det foreldrenes oppdragelsemåter og opprinnelseskulturens tenkesett og handlemåter som er rådende. Ute i det norske samfunnet forholder ungdommene seg til den norske kulturen, og de verdier, tankesett og handlemåter som majoritetssamfunnet står for.

Min forforståelse bygger på mine møter med minoritetsungdom i videregående skole og til dels mine barns, min manns og mine egne erfaringer i forbindelse med flere kortere og lengre utenlandsopphold der hele familien har vært med. Gjennom møter med elever i skolen opplever jeg at deres erfaringer både i forhold til det faglige og det sosiale fellesskapet er preget av at de har en annen etnisk bakgrunn. Gjennom samtaler med dem i skolehverdagen gir de uttrykk for at de ønsker mer fellesskap med de norske men synes det kan være vanskelig å nærme seg dem, og at det er lettere å være sammen med andre minoritetsungdommer, men ikke nødvendigvis med samme etniske bakgrunn. Mange av dem gir uttrykk for at de kulturelle ulikhetene, hva nå det betyr, legger en demper på eller fører til mindre grad av kommunikasjon med jevngamle og andre voksne, relasjoner som i et integreringsperspektiv er viktige. Mitt inntrykk er også at minoritetsungdommene deltar mindre i organiserte fritidsaktiviteter, spesielt jentene.

Personlig har jeg erfart at det å skifte miljø totalt gjør deg sårbar på mange måter. I min families situasjon betød migrasjonen blant annet at vi fikk et betydelig mindre sosialt nettverk å forholde oss til enn det vi var vant til, samtidig som det var veldig mye nytt å sette seg inn i, noe som var tidkrevende og slitsomt både for store og små. Jeg ser at vi var heldige som hadde en arbeidsgiver på stedet som ordnet mye av papirarbeid og andre praktiske gjøremål som det for oss ikke ville vært så lett finne ut av. Etterhvert opplevde vi økt mestring og forståelse for det som skjer i samfunnet, men det var tidkrevende. Våre utenlandsopphold har vært tidsbestemte, og det har ført til at det er enkelte ting man rett og slett frastår fra å delta i eller engasjere seg i. Det å vende tilbake igjen til Norge bød også på mange utfordringer, spesielt for barna våre i forhold til å gjenoppta vennskapsrelasjoner og å starte på skolen. Det tok lang tid før ting

begynte å fungere som normalt. Disse og flere erfaringer som vi har gjort i forbindelse med våre utenlandsopphold har gitt meg en viss forståelse for hvordan hverdagen kan arte seg for minoritetsungdom som vokser opp i Norge.

Min forforståelse baserer seg også på at det ikke bare er kulturelle ulikheter som har betydning for hvilke muligheter og utfordringer som minoritetsungdom møter i hverdagen. Hvilket utgangspunkt man har for sin migrasjon, og hvilke muligheter man har til å kunne vende tilbake til hjemlandet kan tas i betraktning i noen tilfeller. Dersom man har brutt alle broer til hjemlandet og vet at sannsynligheten for å vende tilbake er liten vil man kanskje ha lettere for å akseptere vertskulturen og det den står for. Dersom man har blitt truet vekk fra sitt hjemland vil kanskje lengslen være større og man ser for seg at man vil vende tilbake til hjemlandet så fort det lar seg gjøre. Lengsel og traumer kan uansett farge hverdagen og hvordan den enkelte innvandrere forholder seg til det nye samfunnet.

Minoritetsungdommer er en sammensatt gruppe individer med ulike kulturelle utgangspunkt, levevilkår, fremtidsplaner etc. I denne oppgaven er ungdommens opplevde muligheter og utfordringer tolket og drøftet i et kulturelt perspektiv, og at opplevde muligheter og utfordringer på ulike oppvekstarenaer kan forklares med at det er kulturelle ulikheter, dvs. ulike tankemåter, handlesett, verdier osv. som er bakenforliggende årsaker til deres opplevelser og muligheter til deltakelse i samfunnet. Det betyr ikke at opplevde muligheter og utfordringer kan forklares ut fra andre perspektiv, f.eks. et levekårsperspektiv eller et strukturelt perspektiv der det er noen ytre samfunnsmessige faktorer som forårsaker ungdommenes opplevelser av muligheter og utfordringer. (mer i kap. 4,6)

Som man kan forstå av det som er skrevet over er det en kombinasjon av min erfaring i skolehverdagen som faglærer ved Thor Heyerdahl videregående skole, samt min og min families erfaringer fra et par utenlandsopphold som motiverte meg til å velge denne oppgaven.

1.4 Oppgavens mål og samfunnsnytte

Mitt personlige mål med denne oppgaven har vært å tilegne meg kunnskaper om minoritetsungdommens opplevelser i hverdagen, hvilke tanker de har om hva som er

med på å fremme eller hemme deres muligheter til å lykkes i det norske samfunnet på ulike arenaer som i familien, på skolen og i fritida. Som lærer i videregående skole har jeg møtt, og kommer til å møte i fremtiden, mange ungdommer med minoritetsbakgrunn. Jeg håper at jeg som lærer kan bli bedre på å møte minoritetsungdommer på mer nyansert måte, ikke bare som en veileder og videreformidler av kunnskap, men også som medmenneske og rollemodell.

Samfunnsnyttan av prosjektet kommer inn i bildet ved at oppgaven også fokuserer på hvilken betydning identitetskurset FLEXID har for minoritetsungdommenes muligheter og utfordringer på de ulike oppvekstarenaene. Det er viktig å presisere at utvalget i studien er for lite til å komme med konklusive svar i forhold til betydningen av deltakelse på FLEXID, men det er likevel et ønskelig at oppgaven kan være et positivt bidrag til andre for en eventuell formell evaluering av FLEXID på et senere tidpunkt, og/eller at tilbakemeldingene fra ungdommene kan være til hjelp eller få betydning på andre måter i forhold til Larvik kommunes aktiviteter rettet mot minoritetsspråklig ungdom i fremtiden.

1.5 Oppgavens avgrensning

Studiens omfang i tid og det at utvalget i studien bare består av åtte minoritetsungdommer vil ikke gjøre det mulig å komme med generaliserbare svar på problemstillingen. Det vil bli fokusert på noen av de mest fremtredende erfaringene som minoritetsungdommene i denne studien vektla, både erfaringer fra de ulike oppvekstarenaene og hva som fremmer og hemmer deres grad av deltakelse der, og om og eventuelt på hvilke måter et kurs som FLEXID kan ha betydning for de erfaringene de gjør på de ulike arenaene.

I tillegg har jeg i oppgaven ikke gjort et skille mellom etnisitet, men heller sett nærmere på betydningen av kjønn og kjønnsforskjeller, og tatt hensyn til ulikheter, der det var naturlig, mellom første- og annengenerasjon innvandrere.

Jeg er oppmerksom på at oppgaven ikke fanger de opplevde mulighetene eller utfordringene som ungdommene gir uttrykk for at de har i sin fulle bredde, men håper jeg at mine tolkninger av ungdommenes intervjuer og drøftinger i lys av teori og aktuell

forskning vil kunne gi et innblikk i disse minoritetsungdommenes virkelighet i forhold til det å være minoritetsungdom i det norske flerkulturelle samfunnet.

Alle ungdommene blir som gruppe omtalt som minoritetsungdommer, enten de er første- eller annengenerasjons innvandrere. Når de omtales som førstegenerasjonsinnvandrere er de født i utlandet og har to utenlandsfødte foreldre. Omtales de som annengenerasjonsinnvandrere er de født og oppvokst i Norge, men har to utenlandsfødte foreldre. Her i oppgaven har alle ungdommene to utenlandske foreldre.

I oppgaven blir minoritetsungdommenes uttalelser tolket og drøftet ut ifra de dikotomiene kollektivistiske (tradisjonelle) og moderne (individualistisk) tankegang. Jeg er fullstendig inneforstått med at dette er en forenklet måte å se ting på, men dette er et valg som har blitt tatt også fordi det ikke gjøres noen skiller mellom ungdommenes bakgrunn som sådann. Ungdommene kommer fra ulike land, har ulik bakgrunn og er ulikt preget av den kollektivistiske tankegangen, noen mer enn andre. Her har hensikten vært å få frem at det er noen ulikheter som kan forklares, i store grep, og forstås som et resultat av disse kultur og tradisjonsforskjellene.

1.6 Rapportens oppbygging

I det videre vil det foreligge en kort presentasjon av innholdet i de ulike kapitlene i oppgaven.

I kapittel 2 blir det lagt frem en kort presentasjon av den teoretiske plattformen og aktuell forskning som ligger til grunn for dette prosjektet og som skal belyse problemstillingen. Her presenteres blant annet TCK-teorien (eng: Third culture Kid theory, no: TKB-teorien, tredjekulturbarnteorien) og CCK-begrepet (eng: Cross Cultural Kid). I tillegg vil relasjonelle teorier av George H. Mead, Pierre Bourdieus habitus og kapital begreper og annen relevant ungdomsforskning som Ung i Norge og Ung i Oslo undersøkelsene trekkes inn for å belyse problemstillingen ytterligere.

Kapittel 3 inneholder en presentasjon av FLEXIDkurset; litt om hensikt, mål, arbeidsmetoder etc.

Kapittel 4 omhandler metoden som er benyttet i oppgaven, og inneholder en redegjørelse for valg av forskningsmetoden. Det blir lagt vekt på å forklare hva, hvorfor, hvordan i forhold til bruk av metoden. Her vil det også fremkomme hva som har vist seg å være sterke og svake sider ved bruken av den valgte metoden.

Kapittel 5, 6 og 7 er en analyse og drøftingdel der resultatene fra intervjuundersøkelsen presenteres og diskuteres i lys av aktuell teori og forskning. Resultatene er analysert og drøftet i forhold til tre ulike oppvekstareneer: familie (kapittel 5), skole (kapittel 6) og fritid (kapittel 7).

Kapittel 8 tar for seg ungdommenes erfaringer fra FLEXID-kurset og hvilken betydning kurset har hatt for deres opplevelser på de tre oppvekstarenaene familie, skole og fritid.

Kapittel 9 inneholder en oppsummering av resultatene og hva oppgaven har kommet frem til.

2 TEORI OG AKTUELL FORSKNING

2.1 TCK-teorien

I denne oppgaven blir det tatt utgangspunkt i boken "Hvor er hjemme?" (Pollock og van Reken, 2009), som omhandler det å være tredjekultursbarn (Third Cultural Kid/TCK-er). Dette er den siste reviderete utgaven av boka som er basert på forskning og undersøkelser gjort av David. C Pollock og Ruth van Reken, som omhandler tredjekulturbarns utfordringer, fordeler og ressurser. TCK-teorien, første gang presentert på 60- tallet av samfunnsviterne Dr. Ruth H. Useem og Dr. John H. Useem, er tatt med som en del av teorigrunnlaget av to grunner. For det første har det vært gjennomført en del studier helt frem til nylig som omhandler både tredjekultursbarn, ungdom og –voksne. Den andre årsaken er at teorien danner grunnlaget for deler av det som presenteres på FLEXID-kurset. Forklart i korte trekk tar teorien for seg hva som skjer når voksne, barn og unge mennesker migrerer og bosetter seg for en kortere eller lengre periode i en annen kultur enn sin opprinnelseskultur. Begrepet tredjekultursbarn er et begrep ekteparet Useem skapte for å beskrive den kulturen som de så at grupper av migranter hadde felles i egenskap av å være utenlandsboende og som skilte seg fra både hjemkulturen og vertskulturen. Teorien redegjør spesielt for at det er spesielle fordeler og ulemper for barn og unge som vokser opp med det som teorien omtaler som tverrkulturell påvirkning. Hjemkulturen fikk navnet "førstekulturen" (A), vertslandets kultur ble kalt for "andrekultur" (B), og felleskulturen som de så at alle de ulike subkulturene var en del av kalte de for "tredjekultur"(C). Tredjekultursbarn (TCKere) er de barn og unge som har vokst opp i denne såkalte mellomkulturen som tredjekulturen er.

Definisjonen på et typisk tredjekultursbarn.

Definisjonen av et typisk tredjekultursbarn er *en person som har tilbrakt en vesentlig del av utviklingsårene utenfor foreldrenes kultur, og som har opparbeidet et forhold til de aktuelle kulturene uten å ha fullt eierskap i noen av dem*. Selv om elementer fra hver kultur blir gjort til en del av tredjekultur-barnets livserfaring, vil følelsen av tilhørighet ligge i forholdet til andre mennesker med liknende bakgrunn. (Pollock og van Reken, 2009)

Tverrkulturell oppvekst er ikke bare forbeholdt de som flytter til en annen kultur i et annet land. Unge som bare flytter innenfor eget land kan også oppleve de samme erfaringene som TCKere har. Forskjellen mellom dem er at det er antatt mindre erfaringer av det tverrkulturelle slaget når man flytter innenlands og forholder seg til den samme majoritetskulturen og det samme språket. Det samme kan sies om etnisk norske barn og unge som vokser opp i Norge, og som i oppveksten får et naturlig forhold til det kulturelle mangfoldet rundt seg. De omgås jevngamle med annen etnisk bakgrunn uten at det er noen som behøver å fortelle dem hvordan de skal forholde seg. Uskrevne regler, væremåter og handlemåter blir innarbeidet i oppvekstårene og man blir vant til å ferdes blant andre mennesker som har annen kulturell bakgrunn enn den norske. På denne måten kan barn og unges oppvekst i et flerkulturelt samfunn beskrives som en flerkulturell opplevelse, men som likevel relativt stabil, og på lik linje med de unge som flytter mye innelands.

En tverrkulturell oppvekst betyr for mange barn og unge at de gjør erfaringer som kan ses i lys av at man forholder seg til flere kulturer i hverdagen. Dette kan være utfordrende for ungdommenes selvbylde, identitet og deres muligheter til å utvikle seg normalt og i tråd med sine forutsetninger. (Pollock og van Reken, 2009) Erik H. Eriksen (1997) sier at utfordringene kan forsterkes i ungdomsfasen fordi det er tiden for leting etter en mer selvstendig identitet, og er en viktig periode i livet preget av både fysiske og psykiske utfordringer hos den enkelte. (Binder og Nielsen, kap. 3, 2008) I ungdomstiden stiller omgivelsene med nye forventninger som er preget av mer alvor og ansvarlighet. Samtidig som det foregår en frigjøring fra barndommens uskyldige roller og over i nye roller mer preget av alvor, må de fleste ungdommer med minoritetsbakgrunn forholde seg til to eller flere kulturer som igjen stiller med ulike forventninger til den unge.

Fordeler og ulemper ved en tverrkulturell oppvekst

Minoritetsungdom har ofte god innsikt i to eller flere språk, og de har ulike måter å tenke og prioritere på. Generelt sett er det å ha flerkulturelle erfaringer en fordel i form av kjennskap og kunnskaper om det globale perspektivet, ulike språk og ulike kulturer. Det er et økende behov for mennesker som kan snakke flere ulike språk, som har økt

kulturforståelse og som kan håndtere kulturelle ulikheter. Ovennevnte erfaringer er derfor positive ressurser som samfunnet har bruk for. (Pollock og van Reken, 2009).

Ifølge TCK-teorien er det tre spesifikke fordeler ved være TCKer som også byr på like mange utfordringer:

Utvidet virkelighetsforståelse vs. kryssende lojalitet

Utvidet virkelighetsforståelse etableres gjennom førstehåndsopplevelser når individet tilegner seg kunnskap og forståelse for hva, hvordan og hvorfor sett i lys av majoriteten i det nye samfunnet. Individet lærer seg, bevisst eller ubevisst, at det er flere måter å løse problemer på enn slik man løser problemer i hjemkulturen. Utfordringen her kan være kryssende lojalitet. Kjennskap til flere kulturer kan føre til at man blir trukket mellom virkelighetsforståelsen i de ulike kulturene. Konsekvenser for ungdom kan for eksempel være at det er vanskelig å velge hvilken kultur man skal være lojal mot i ulike spørsmål. Den delte lojaliteten kan også føre til at TCKere kan virke upatriotiske og arrogante overfor andre landsmenn. Politisk og nasjonal lojalitet er en ting; valg av hvilke verdsett man skal gjøre til sitt kan være et annet problem. (Pollock og van Reken, 2009)

Tredimensjonal virkelighetsforståelse vs. smertefull virkelighetsforståelse

Tredimensjonal virkelighetsforståelse betyr at man blir bedre på å skildre opplevelser fordi man har et større virkelighetsbilde å skildre ut ifra. Ungdommen trenger ikke å være fysisk tilstede der noe skjer for å kunne ha et klart bilde av hva som skjer og hvordan det føles. Dersom man har erfaringer med hva det betyr å befinne seg i en sandørken i hetetiden kan man lett forestille seg hvordan rallycrosskjørerne i rallyløpet Paris-Dakar har det når de kjører mil eller mil gjennom ørkenlandskapet. Man kan nesten kjenne heten, fukten, svetten og sanden som pisker mot ansiktet. Den smertefulle virkelighetsforståelsen er baksiden av denne fordelene og handler om at når man har god innsikt i et annet lands kultur og samfunn vil man ha økt forståelse for hva som skjer der selv om man ikke lenger befinner seg der. Det smertefulle blir mer reelt for personer som har opplevd lignende situasjoner selv.

Tverrkulturell berikelse vs. uvitenhet om hjemkulturen

Internalisert kulturkunnskap fører til at man føler eierskap og genuin interesse for andre kulturer enn bare sin opprinnelseskultur, og mange tar med seg de ulike kulturelle

skikkene tilbake til hjemlandet. For eksempel: matskikker, klesmåter, skikk og bruk eller verdier. Den nye kulturinnsikten kan også føre til at man ikke lenger setter spørsmålstegn, undrer seg eller irriterer seg over minoritetsgruppers handlemåter når man returnerer til hjemlandet. Utfordringen kan her bli at den unge har for liten dybdeinnsikt i sin opprinnelige kultur. Det er ikke like enkelt å engasjere seg i et tv-program eller sladder om kjendiser når man ikke har sett programmene og ikke vet hvem kjendisene er. Dersom man er borte lenge av gangen er det lett å miste oversikt over det som skjer på hjemmebane. Unge som går på internasjonale skoler vil gå glipp av det som formidles i skolen hjemme og man får mindre innsikt i temaer som nasjonal historie og lokal historie. Avhengig av graden av fravær vil også kjennskap til familiære bånd kunne bli svekket. (Pollock og van Reken, 2009)

Senere har Ruth van Reken (Norut, 2010) utvidet TCK-teorien til også å omfatte barn og unge som har et annet utgangspunkt for sin migrasjon enn de opprinnelige TCKere. Hun har innført begrepet CCKere, Cross Cultural Kids, et begrep som omfatter flere grupper av barn og unge som kan si at de har en flerkulturell oppvekst. Dette begrepet er beskrevet nærmere i kapittel 2.2.

2.2 Cross Cultural Kid- Begrepet

En utvidelse av omfanget av TCK-teorien.

Sosiologen Ted Ward (i van Reken, 2010) ga i 1984 uttrykk for at TCKere er "the prototype citizens of the future". Med det mente han at det å vokse opp med mye flerkulturell påvirkning vil i fremtiden bli mer vanlig enn det å vokse opp i et monokulturelt samfunn, dvs. et samfunn der man forholder seg til en kulturell ramme. Migrasjonen vi er vitne til idag er ikke lenger bare en konsekvens av arbeid og utdannelse i et annet land, men like ofte en konsekvens av krig, forfølgelse, familiegjenforening, et ønske om et bedre liv for seg selv og sine etterkommere osv. Derfor ser vi idag en større gruppe barn og unge som vokser opp med eller mellom flere kulturer, og de har en annen familiehistorie og et annet utgangspunkt for sin migrasjon enn dr. Useems opprinnelige TCKere hadde. Disse ungdommene opplever mange av de samme utfordringene som TCKere, men noen av utfordringene er likevel annerledes

og oftere knyttet til etnisk bakgrunn, og kan karakteriseres som både synlige og usynlige kulturelle faktorer. Ruth van Reken (2010) har derfor kommet med et nytt begrep som skal omfavne mange flere barn og unge som ikke vokser opp i sin opprinnelseskultur, nemlig CCKere, "Cross Cultural Kids".

Definisjon av CCK-begrepet.

Ruth van Reken (Norut, 2010) definerer CCK-begrepet slik:

"A person who is living in—or meaningfully interacting with—two or more cultural environments for a significant period of time during childhood (up to age 18)." (Ruth van Reken, 2010)

Van Reken (2010) definerer mange nye grupper innunder CCK begrepet. Ungdommene i denne studien er representert i utvalget av kategorier under. (Det finnes flere kategorier der hver bakgrunn kan sies å ha ulike fellestrekk). Kategoriene er:

Tradisjonelle TCKere som er ungdom som har flyttet med foreldrene til Norge fordi foreldrene finner arbeid eller tar utdanning i Norge i stedet for i hjemkulturen.

Flyktninger, d.v.s. ungdom som kommer til Norge sammen med foreldre som er på flukt ufrivillig på grunn av for eksempel krig eller naturkatastrofer.

Barn av immigranter er en tredje gruppe, og som har permanent flyttet til et annet land som de opprinnelig ikke hører til (annen nasjonalitet). Annen- og tredjegenasjonsinnvandrere er de barn og unge som er født i et land men som har foreldre med bakgrunn i andre land.

Utfordringer hos CCK-ere

Ifølge Kjell Østby (2010) kan det å ha en annen etnisk bakgrunn føre til at ungdom opplever utfordringer i hverdagen som er knyttet til flere faktorer.

For det første kan de kan føle annerledeshet fordi de har levd et annet liv før, eller fordi man lever annerledes nå i det nye samfunnet. For det andre vil en følelse av usikkerhet og/eller annerledeshet kunne føre til at minoritetsungdommene identifiserer seg med andre ungdommer som også oppfattes som annerledes. Utfordringer knyttet til dette kan gi seg utslag i at man må bevise så mye mer dersom man ikke vil bli forbundet med

denne gruppen lenger. Felles for mange CCKere (og TCKere) er at de må redefinere hvem de er i forhold til den kulturen de omgir seg med til enhver tid.

Mobiliteten spiller en rolle for annerledesfølelsen når vi snakker om TCKere og CCKere. I forhold til både første og annengenerasjonsinnvandrere vil de i opprinnelseslandet kunne bli sett på som annerledes, fordi de oppfører seg annerledes da de har tilbrakt mye av oppveksten i Norge. I Norge blir de også bli oppfattet som annerledes av majoriteten og av andre minoriteter. Identitetsutviklingen og tilhørighetsfølelsen kan bli preget av dette og føre til en følelse av å ikke passe helt inn noen steder.

Et annet viktig punkt er at det nære sosiale nettverket bestående av familie og venner ofte er svakere enn det det ville vært i hjemlandet, og viktige relasjoner og rollemodeller er ikke tilgjengelig på samme måten. Det er vanskelig å opprettholde kommunikasjon og fellesskapsfølelse, og man bor ofte spredt. Resultatet av et løsere nettverk er mangel på kompetente veiledere som kan hjelpe dem å forstå det nye språket og hvordan ting fungerer i majoritetskulturen.

Østby (2010) legger vekt på at flyktigheten i tilværelsen og det at minoritetsungdom kan miste troen på autoriteter eller de som tar avgjørelser er av betydning. Det er ikke uvanlig å legge skylden på andre når ikke ting går som forventet. Flyktigheten gjelder også for vanlige TCKere, og denne følelsen skapes ofte av at avgjørelser blir tatt over hodet på dem. Flyktigheten for CCKere kan for eksempel dreie seg om det at foreldrene eller ungdommen ikke har oversikt over når eller om man overhode kan vende tilbake til hjemlandet. Usikkerhetsmomenter knyttet til tilbakevendig kan være med på å begrense engasjement fra både ungdommens og foreldres side i forhold til å etablere seg og bli kjent i det norske samfunnet. De kan tenke: Hvorfor bruke mye tid og energi på noe som man kanskje ikke skal ta del i over lang tid?

Foreldre er viktige autoritetspersoner og rollemodeller for barna. Mangler foreldrene innsikt i det norske samfunnet vil dette kunne gå ut over barn og unge fordi de mister sine nærmeste veivisere i det nye samfunnet når de selv ikke har oversikt eller innsikt i den nye kulturen i den grad man burde for å kunne være en best mulig veileder for barna sine. Bourdieus' begreper "habitus" og "kulturell og sosial" kapital går nærmere inn på dette. (Pollock og van Reken, 2009, van Reken 2010)

2.3 Kritisk blikk på TCK-teorien

De første TCKere var barn av vestlige diplomater, misjonærer og andre som tok arbeid i et annet land den gangen på 60 tallet da dette fremdeles var noe mer uvanlig og eksotisk. TCK-teorien tar i utgangspunktet for seg opplevelser og erfaringer gjort først og fremst av denne gruppen barn og unge, og som har hatt et eller flere utenlandsopphold sammen med sin familie. Disse TCKerne blir beskrevet av van Reken (2010) som de ordinære TCKerne. TCKeres utgangspunkt for migrasjonen er ofte selvalgt og tidsbestemt, og de opplever ofte å bli godt ivaretatt gjennom foreldrenes arbeidsgiver. Det er som regel et mer eller mindre etablert system som ivaretar og hjelper familien å komme på plass i vertslandet. Ofte er mange arbeidere og deres familier samlet på ett sted, i en by eller innenfor det samme bomiljøet. Tilgang på skoler og barnehage ordnes ofte av arbeidsgiver. Generelt blir ordinære TCKere og deres familier godt ivaretatt.

Jeg ser at TCK- teorien tar utgangspunkt i ordinære TCKere, som stort sett er barn og unge av relativt ressurssterke foreldre eller omsorgspersoner. For minoritetsungdommer med et annet utgangspunkt for sin migrasjon enn de ordinære TCKerne vil det kunne være andre problemstillinger som er mer knyttet til subjektive følelser og/eller traumatiske opplevelser før, under og etter migrasjonen. For ordinære TCKere betyr migrasjonen ofte at foreldrene går inn i et system/samfunn, og at hele familien, inkludert ungdommene, blir deltakere i dette systemet/samfunnet med det samme og tilordner seg på en grei og enkel måte. For andre minoritetsungdommer kan det være vanskelig å få innpass, man må lære seg språket og de kulturelle kodene som ofte er veldig ulike de man er vant med. Jeg tenker også at majoritetsbefolkningen ser på de ordinære TCKere som ressurssterke, og som personer og familier som greier seg selv mer eller mindre, mens andre minoritetsungdommer vil kunne møte mer motstand fra vertssamfunnet fordi de er del av en gruppe mennesker som det tar lenger tid å integrere, og at de oftere en en økonomisk utgiftspost for samfunnet i større grad. Slik problematikk tas ikke opp i TCK teorien, og derfor kan ikke teorien være med på å belyse alle utfordringer som de ungdommene som deltar i denne studien berøres av.

2.4 Aktuell ungdomsforskning

I det videre vil det foreligge en kort presentasjon av aktuell ungdomsforskning som brukes i analyse og drøftingsdelen og som har relevans for de resultater som foreligger fra denne oppgavens undersøkelser.

2.4.1 Ung i Norge undersøkelsene (1992 – 2002).

Innvandrerungdom, integrasjon og marginalisering. NOVA-rapport 20:05 (Tormod Øia, 2005)

Dette er rapport som presenterer fakta fra Ung i Norge-undersøkelsen fra 2002 og som har et særskilt fokus på innvandrerungdom, og i hvilken grad og på hvilken måte innvandrerungdom skiller seg fra norsk ungdom. Øia fokuserer på flere forhold i denne rapporten blant annet integrasjon og marginalisering på ulike sentrale arenaer som skole, familie og i jevnaldersmiljøet.

Veldig mange minoritetsungdommer oppgir at de har tillit til sine foreldre, likevel oppgir flere minoritetsungdommer enn majoritetsungdommer at de har en utpreget negativ kommunikasjon med sine foreldre. Flere sier også at de forsøker å holde fritida si skjult for foreldrene og at de opplever at foreldrene uttrykker at de er skuffet over dem og at de blir fortalt av foreldrene at de er håpløse og dumme. Det viser seg at det er ulikheter mellom første og annengenerasjonsinnvandrere, men at konfliktnivået avtar med botid i Norge. Øia definerer foreldrerelasjonen inn i tre kategorier: sosial kontroll, sosial støtte og konflikt. De ungdommene som opplever sterk *sosial kontroll* søker oftere ut i samfunnet og til andre grupperinger (subkulturer) og ønsker å forholde seg mindre til foreldrene. Der ungdommene opplever *sosial støtte* er familielivet preget av åpenhet, tillit, positiv kommunikasjon, støtte og interesse for hva den unge driver med og hvordan for eksempel skolearbeidet går. Der det er mye *konflikt* forekommer det mindre ros og oppmuntring og den unge opplever ikke å bli tatt på alvor og det er mye krangling. Sammenlignet med majoritetsungdom så viser det seg at minoritetsungdommene opplever like sterk grad av sosial kontroll, konfliktnivået er generelt litt lavere, og den sosiale støtten viser seg å være noe høyere. Annengenerasjonsinnvandrere viser seg å ligge nærmere det norske ungdommene opplever. Når det gjelder foreldrene som ressurspersoner har mor en sentral rolle for alle ungdommer. Far har en større rolle som ressursperson hos majoritetsungdom enn

hos minoritetsungdom. I skolesammenheng er lærerne spesielt viktige som ressurspersoner for minoritetsungdommene, i tillegg er venner som er viktige for alle hele tiden.

Når det gjelder jevnalderrelasjoner og fritidsaktiviteter så viser denne undersøkelsen at dette har stor betydning for opplevelse og identitetsdannelse for alle ungdommene. Øia påpeker at jevnaldrende har fått større betydning enn noen gang tidligere, og at dette mest sannsynlig har sammenheng med fremveksten av det moderne samfunnet og nye omgangsformer og lenger ungdomstid. Norske ungdommer har et mye mer uteorientert fritidsliv enn minoritetsungdommer generelt sett. Det går også et skille mellom minoritetsjenter og gutter. Jentene er mindre aktive ute i det offentlige rom enn det guttene er. Det er ubetydelige forskjeller mellom første- og annengenerasjonsjentene, noe som kan bety at minoritetsjentene er mindre aktive uansett hvor lenge de har bodd i Norge.

I forhold til deltakelse i ungdomsmiljøer og hvem minoritetsungdommer helst vil bli assosiert med, rangerer ungdommene noen ungdomsgrupper høyere enn andre. Dette er ungdom som strever for å få gode karakterer på skolen, ungdom som tar avstand fra alkohol, kristne ungdommer, miljøvernaktivister og kroppsbyggere høyere enn andre ungdomsgrupper. Det kan virke som om denne rangeringen kan ha noe å gjøre med det deres foreldre oppfatter som skikkelig, ordentlig og bra ungdom. Deres valg av rangering kan være uttrykk for de til en viss grad aksepterer de krav og måter å uttrykke seg på som det norske samfunnet, skolen og deres foreldrene forventer, nemlig satse på skolen, og være med venner som har "positive" holdninger og som driver med aktiviteter som er samfunnsnyttige. Dette kan også være utslag av ønsket om sosial mobilitet (jf. NOVA rapport 15:03, Bakken, 2003) Norske ungdommer derimot liker de som skiller seg litt ut og tør å gå egne veier, samtidig som de rangerer ungdom som driver idrett veldig høyt.

I forhold til skole og utdanning har minoritetsungdom store ambisjoner om universitets eller høgskoleutdanning. Samtidig viser det seg at minoritetsungdommene har jevnt over dårligere skolerresultat enn de norske ungdommene, men allikevel har de høye ambisjoner om å lykkes i videre utdanning. Nå det gjelder fremtiden og jobbmuligheter er minoritetsungdommene litt mindre optimistiske enn de norske. Det er en liten tendens til at annengenerasjonsinnvandrerne generelt er litt mer optimistiske enn førstegenerasjonsinnvandrerne.

Minoritetsspråklig ungdom i skolen. *Reproduksjon av ulikhet eller sosial mobilitet*. NOVA rapport nr. 15:03 (Anders Bakken. 2003.)

Rapporten viser oppdatert kunnskap om situasjonen for minoritetsspråklig ungdom i ungdomsskolen og videregående opplæring. Den fokuserer på karakterer (noe ikke denne oppgaven gjør), men også på elevenes skoletilpasning og deres tanker om framtidig utdanning og yrke får stor plass. Videre undersøker den hvordan disse forholdene henger sammen med sosial bakgrunn og foreldrenes involvering i de unges skolehverdag, og gir et innblikk i generelle ulikhetsskapende prosesser i norsk skole.

Familiens ressurser og foreldrenes utdannelsesnivå og grad av engasjement kan ha betydning for minoritetsungdoms prestasjoner og trivsel i skolen. Særlig er det et stort gap mellom ungdommer som har foreldre som er født i ikke-vestlige land. Veldig mange minoritetsungdommer opplever at foreldrene er interessert i skolegangen deres og støtter og presser på slik at barnet skal få en utdanning. Det kan være at sosial mobilitet er en drivkraft fra foreldrenes side. Det viser seg derimot at mange minoritetsforeldre likevel ikke engasjerer seg så mye i forhold til det praktiske skolearbeidet i forhold til norske foreldre, og de er mindre synlige på aktiviteter i regi av skolen som for eksempel dugand, foreldremøter, skoleavslutninger osv. Som en motsats er minoritetsungdommer oftere i kontakt med lærere for å be om støtte og hjelp til skolearbeidet.

Hjemmebakgrunnen betyr mye for alle ungdommer, uansett etnisitet. Økonomisk sett kommer mange minoritetsfamilier dårligere ut fordi mange foreldre er uten arbeid. Det betyr at det er mindre ressurser i mange familier som igjen kan få betydning for ungdommenes tilgang til for eksempel PC og internett, bøker etc.. Språkkompetansen i hjemmet er også av betydning, men står ikke alene som forklaring på at minoritetsungdommer presterer dårligere i skolen. Det må også tas hensyn til de økonomiske ressursene som familien har til rådighet.

Når det gjelder trivsel og skoletilpasning sier ungdom generelt at skolen er en noe som er viktig for fremtiden og de aller fleste er enige om at det er viktig å delta på skolen. Generelt sett så mener de aller fleste minoritetsungdommer at de trives godt i skolen, men flere sier de kunne ønske at det var praktisk rettede fag i skolen. Dette gjelder også for majoritetsungdom. Minoritetsungdommer presterer dårligere enn majoritetsungdommene i skolen, men de jobber mer med lekser og skolearbeid generelt

sett. De har også høye ambisjoner i forhold til fremtidig yrke og vil gjerne bli ingeniører, advokater, leger, økonomer osv, og det er ingen forskjell i ambisjonene mellom kjønn.

2.4.2 Ung i Oslo undersøkelsene (1996 – 2006)

Undersøkelsene er grunnlaget for flere rapporter som er brukt som sammenligningsgrunnlag i oppgaven. Her er en kort presentasjon av de mest aktuelle rapportene. I presentasjonen er også noe teori fra andre teoretikere og forskere tatt med for å belyse temaene ytterligere

Møter i det flerkulturelle. NOVA rapport 21:07 (Viggo Vestel og Tormod Øia. 2007)

Rapporten tar utgangspunkt i Ung i Oslo undersøkelsen fra 2006 og fokuserer på å få fram noen aspekter ved de gjensidige påvirkningene og relasjonene mellom unge med norskfødte foreldre og ungdom med innvandrerbakgrunn i Oslo. De sentrale problemstillingene omhandler andres og ungdommenes subjektive oppfatning av identitet, de unges kulturelle orientering, vennskap og sosiale relasjoner, opplevd rasisme og diskriminering, fritidsaktiviteter, bruk av ny teknologi, religiøse og politiske verdier, samt holdninger og forventinger om framtida. Majoriteten av ungdommene i Ung i Oslo undersøkelsene kommer fra asiatiske eller afrikanske land og rapporten er dermed et godt grunnlag for sammenligning med ungdommene i denne oppgavens studie. I det videre presenteres noen av resultatene i rapporten som har relevans for denne oppgaven.

Veldig mange minoritetsungdommer i Norge har bakgrunn i land utenfor Europa og Vesten, der kulturen, tankesett og handlemåter kan sies å være ulikt det som det norske samfunnet representerer. Minoritetsungdommer påvirkes av sine foreldre gjennom primærsosialisingsprosessen og mange foreldre har sitt utgangspunkt i kulturer der en kollektiv orientering, eller tankegang, er mer vanlig. Mange ungdommer er vant med sterkere foreldreautoritet og forventninger om høy grad av respekt for sine foreldrene. Mange gir uttrykk for at de har høy tillit til sine foreldre og en takknemlighetsfølelse overfor dem fordi de har ofret mye ved å forlate egen kultur, familie og venner i hjemlandet. Minoritetsungdommene har generelt en sterkere grad av kollektiv orientering enn norske ungdommer, og de kritiserer norske ungdommer for å være selvsentrerte og egoistiske.

Det viser seg at det er endringer i minoritetsungdoms og deres foreldres holdninger til det norske samfunnet. Endringen går i retning av mer aksept for og identifisering med det norske flerkulturelle samfunnet, og at botid i landet er av betydning. På samme tid er det veldig mange som synes det er viktig å bevare og leve etter foreldrenes hjemkultur, noe som de også opplever at deres foreldre gjerne vil at de skal. Selv om det er en økende tendens til identifikasjon med det norske flerkulturelle samfunnet (etnifisering), er det fremdeles mange som definerer seg, eller opplever seg selv som "utlendinger".

Når det gjelder skole så fullfører minoritetsjentene videregående utdanning i større grad enn guttene. Fordi jentene tilbringer mer tid hjemme kan det bety at de også får mer tid til skolearbeidet. Minoritetsjenter dropper fremdeles ut av skolen litt oftere enn majoritetsjentene, men det er en økende tendens til positiv utvikling på denne fronten. Guttene som har det mye friere og ferdes på mange forskjellige arenaer. Det kan være en årsak til at de ikke bruker så mye tid på skolearbeidet som de kanskje kunne hatt behov for, og som resulterer i at de gjør det dårligere enn jentene på skolen og dropper oftere ut av videregående. I forhold til deltakelse i organiserte fritidsaktiviteter er minoritetsguttene mer aktive enn jentene som er minst aktive i slike aktiviteter av alle ungdommer. Jentene er også mindre aktive i det offentlige rom enn guttene, for eksempel på cafe eller snackbar. Det antas at det er flere årsaker til dette mønstret. Ulik behandling av kjønn fra foreldrenes side foregår i alle kulturer, men praksis med ulik behandling av kjønn peker seg mer ut i noen minoritetsgrupper enn i andre. Det er større ulikheter mellom minoritetsjenter og –gutter enn det er mellom norske jenter og gutter. Minoritetsjentene er mer hjemme, har færre norske venner, de deltar mindre på arenaer utenfor hjemmet, men tilbringer mye tid med familien og med andre jevnaldrende med samme etnisitet. Guttene er mer "outgoing", de har ikke så mange regler å forholde seg til som jentene og er mye friere til å omgås hvem de vil. (jf. Bakken, 2003). Guttene har oftere flere norske venner, men det er en økende tendens til at de har flere venner som har en annen innvandrerbakgrunn enn dem selv. Jentenes deltakelsesmønster kan ses i sammenheng kultur og tradisjon og det at de skjermes mer i puberteten. Når det gjelder norske jenter viser Vestel og Øias analyse at de norske jentene også er mye mer hjemme, enten hos seg selv eller hjemme hos venner. Norske jenter går oftere på teater, kino, konserter osv. enn minoritetsungdom og norske gutter generelt, mens minoritetsjenter er mye hyppigere på bibliotek. Årsakene til, minoritetsjentes

tilbaketrukkethet fra offentlige arenaer kan henge sammen med at de generelt holder seg unna aktiviteter som gir særlig gode muligheter til å dyrke omgang med det motsatte kjønn.

Levekår og sosiale forskjeller. NOVA rapport 06:07 (Tormod Øia. 2007)

Denne rapporten tar for seg temaer som bl.a. har med forholdet mellom foreldre og barn, og ungdoms mestring og tilpasning i skole. Rapporten tar høyde for at det er forskjeller mellom minoritetsungdommenes opplevelser i forhold til etnisitet og hvilken bydel i Oslo ungdommene kommer fra, uten at det blir nærmere spesifisert.

I forhold til familiearenaen så viser det seg at familiekonfliktnivået er noe høyere for innvandrerungdom enn for etnisk norske ungdommer. Den sosiale kontrollen av minoritetsungdom er høy, men den sosiale kontrollen som norske ungdommer opplever er samlet sett høyere. (Noe som igjen blant annet henger sammen med at det i vårt samfunn er mange ungdommer som deltar på organiserte aktiviteter der ofte foreldre og andre voksne er involvert, og økt tid tilbrakt på skolen. (Frønes, 2006) På samme tid er tilliten til foreldrene høy for alle ungdommer. Når det gjelder sosial kontroll så er det generelt jentene som blir best passet på, uansett etnisitet. Minoritetsjentene opplever mye høyere grad av sosial kontroll enn minoritetsguttene og de opplever også noe høyere grad av konflikt med foreldrene, selv om de likevel aksepterer det foreldrene bestemmer. Minoritetsungdommer sier også at de tar mer hensyn til det foreldrene mener enn det majoritetsungdom opplever at de gjør, men det kan ha sammenheng med at de i mindre grad er interessert i å innrømme at de lar seg styre eller påvirke for mye av foreldrene.

I forhold til venner og skoledeltakelse så viser rapporten at jevnaldergruppa er viktig for alle ungdommer når det kommer til anerkjennelse, det å føle tilhørighet i en gruppe, konfliktløsning og forelskelse. Gjennom skolen og medier får ungdommer generelt mer kontakt med globale, lokale eller nasjonale impulser og de er i økende grad deltakere i ungdomskulturelle tradisjoner som er nasjonale eller globale. Kjennetegn i disse miljøene er ulike symboler, koder og språk. (musikk, aktivitetsformer, annet) Slike ungdomskulturer er som regel veldig aldersbestemte og ekskluderer ofte den voksne populasjonen.

Minoritetsungdommene kommer dårligere ut karaktermessig i skolen, men har høyere utdanningsambisjoner enn norske ungdommer. Det viser seg også at minoritetsungdom mobber mer enn majoritetsungdom, samtidig som de oftere opplever konflikter på skolearenaen. Likevel sier minoritetsungdom at de generelt trives bedre på skolen og aksepterer det som skjer på skolearenaen i høyere grad enn de norske ungdommene.

2.5 Aktuell teori

Balansekunstnere. Betydningen av innvandrerbakgrunn i Norge. Annic Prieur. (2004)

Boken baserer seg på 52 unge minoritetsungdommer som har hatt mesteparten av sin oppvekst i Norge og viser at det å være minoritetsungdom fortøner seg noe annerledes. Hensikten med Prieurs studier har vært å finne frem til på hvilke måter ungdommenes historier kan ses i lys av at de eller foreldrene deres har en annen kulturell bakgrunn.

Kultur har betydning for hvordan minoritetsungdom opplever sin hverdag, men holdninger og handlinger må også ses i sammenheng med ungdommenes livsbetingelser og livssituasjon. Det er mange problemstillinger som minoritetsungdommer må forholde seg til som henger sammen med ulikhetene mellom deres egen og deres foreldres kulturelle bakgrunn og den moderne, mer individrettede tankegang som de møter i Norge. I tillegg kommer problemstillinger knyttet til kontinuitet i form av ønsket om å holde på opprinnelseskulturen, og forandring i form av at man endrer seg i forhold til det samfunnet man lever i til enhver tid.

Prieur er opptatt av familiefølelse og kjønnskonstruksjoner og at det er personlige, seksuelle og reproduktive livsfunksjoner som er sentrale i alle kulturer. Problemstillinger som har med kjønn å gjøre dukker gjerne opp i familier som har verdier og praksisformer der kjønn er tett knyttet opp mot hjemkulturens symbolsystem. De kjønnede forventninger til jentene handler om reproduksjon av ikke bare nye familiemedlemmer, men også kultur og tradisjoner fra hjemlandet. Jentenes seksualitet blir ikke sett på som en individuell og personlig sak, men noe som dreier seg om hele familien. Noen kulturer er mer patriarkalske enn andre, dvs. mannsdominerte, og generelt sett kan det sies at mange minoritetsungdommer er underordnet de eldre i

familien, og at denne underordningen er større for jentene enn for guttene, og veldig streng, sett med norske øyne. Prieur har også funnet ut at mange minoritetsbarn- og unge opplæres gjennom primærsosialiseringen til å vise lydighet, respekt og at det skapes grobunn for følelse av forpliktelse overfor foreldrene som igjen er med på å opprettholde maktbalansen mellom eldre og yngre generasjoner. Ofte har migrasjonsprosessen (foreldrenes eller hele familiens) en betydning for hvordan foreldrene oppdrar barna sine. Mange minoritetsungdommer opplever at de har det mye strengere enn andre ungdommer og at årsaken til dette er at ungdommene opplever at foreldrene er redde for at det skal hende barna noe. For jentenes del starter foreldrene med å være enda mer påpasselige i pubertetsårene enn de er med guttene. Mange av problemstillingene og utfordringer ungdommer møter kan knyttes mot kulturelle ulikheter og maktfordelingen mellom kjønn og det faktum at det norske samfunn har likestilling som en av samfunnets grunnpilarer. Opprettede kjønnskonstruksjoner er dypt internalisert i en habitus (jf. Bourdieu i kap. 2.6) og lar seg ikke så lett endre. Habitus er trekt å forandre ifølge Bourdieu, noe som også Prieur har kommet fremt til i sine undersøkelser. Men, det skjer endringer i retning av at kvinner er mer deltakende i arbeidslivet, de yngre generasjonene kler seg annerledes, jentene ønsker å ta utdanning og ser for seg et fremtidig yrkesliv, stadig som flere nyetablerte par bor for seg selv og deler på huslige arbeidsoppgaver i større grad enn tidligere.

Ifølge Prieurs undersøkelser så viser det seg at både minoritetsjenter og gutter foretrekker venner med samme bakgrunn som dem selv, eller som har minoritetsbakgrunn, og at dette blir mer vanlig når de blir mer voksne. Hva årsaken kan være er noen utsikkert men kanskje annerledeshetsfølelsen stiger med årene og med forventningene til dem som voksne. Det er da lettere å forholde seg til noen som forstår, enn til noen som vil kunne stille spørsmål til at de forholder seg til foreldrenes regler og kultur når de nå bor i Norge.

Kultur er noe som er i endring i følge Kohl (i Pollock og van Reken, 2009, s. 44). Det viser også Prieur (2004) sine studier i den forstand at minoritetsungdommer idag beveger seg i et retning mot større autonomi (stå på egne ben). Individuelle rettigheter, bl.a. det å bestemme over egen kropp og seksualitet er i ferd med å bli viktigere, spesielt i forhold til annengenerasjonsjenter er det en utvikling i denne retningen. Det kan dermed vise seg at identifisering henger sammen med det som skjer i familien, men at også omgivelsene er med på å forsterke eller modifisere ungdommenes

identitet (jf. Nova rapport 21:07) Når det gjelder rasisme og tilhørighet så kan majoritetens tilnærming til minoritetene, og motsatt, være med på å trekke til seg eller skyve fra seg ("pull" og "push" faktorer) minoritetsungdommene, enten gjennom opplevd inkludering eller en opplevelse av ekskludering (marginalisering). I mellommenneskelige møter i skolen eller på fritidsarenaer oppstår kontakt mellom ungdommer og mellom andre voksne og ungdommer. Det kan vise seg at dersom man har erfaringer med rasisme, eller diskriminering, så er dette noe som vil kunne føre til at avstanden til det norske samfunnet forsterkes. Spesielt minoritetsgutter er sårbare fordi de ferdes mer fritt i det norske samfunnet. Annerledesfølelsen er også knyttet til hvor synlige de kulturelle tegnene er. Mørk hudfarge, navnet, eller måten å snakke på, religionstilhørighet, hvem man vanker sammen med m.m. kan være med på å forsterke og skyve ("push") ungdommene over i en annen kultur der det er mulig å bli anerkjent og føle tilhørighet som man ikke finner ellers. Rasisme diskriminering og fordomsfullhet som utøves fra majoritetens side vil kunne drive unge minoritetsungdommer vekk fra den norske kulturen og over i andre typer av kulturer som ikke er norsk kultur eller hjemkulturen. Det handler om subkulturer, der de unge identifiserer seg med noe som de opplever at gjenspeiler de omgivelser de omgir seg med, det livet de lever. Kulturen kan beskrives som ungdomskulturer, subkulturer, internasjonale kulturer etc., og kan sammenlignes med TCK-teoriens "tredjekultur".

Moderne barndom. Ivar Frønes. (2007)

Frønes beskriver barndommen slik den fremstår idag, og at det er flere måter å beskrive hva barndom innebærer. I et samfunnsperspektiv kan barndommen ses på som et sett av strukturelle og institusjonelle ordninger, som for eksempel, skole, barnehage, SFO-ordningen osv, og som er med på å legge rammene for barn og unges hverdagsliv. Frønes hevder også at det finnes flere typer av barndom, fordi barndom er avhengig av sosial klasse, hvor barnet vokser opp (geografisk) og etnisitet.

I et sosiologisk perspektiv kan vi forstå hvordan et individ blir en del av et samfunn eller kultur. Han sier at barn i dag har sammensatte barndommer. Med det mener han at barn og unge forholder seg til mange ulike måter å være barn på, sett i lys av forventninger og definisjoner av hva en barndom er i ulike separate kulturer og i et

flerkulturelt samfunn. Barndom sett i et psykologisk perspektiv handler om hvordan den individuelle utviklingen foregår.

Videre beskriver Frønes barndom slik:

Barndommen er en dannelsesprosess der sosialisering refererer både til hvordan vi blir medlemmer av en kultur og et samfunn, og til hvordan vi utvikles som individer. (s.13-14)

I et tradisjonelt syn på ungdomsperioden er ikke fremtiden løsrevet fra fortiden. Det som forventes av fremtiden er ganske så likt det som var i fortiden. I det moderne samfunnet, som det norske også kan sies å være, kan ungdomsperioden beskrives som en tid der den enkelte individ føler en trang til å bemerke seg og gjøre ting på sin måte uavhengig av fortiden. I mange samfunn kan også oppvekstbetingelser være svært ulike for gutter og jenter. Kjønnssrolleforventningene er ulike i det moderne samfunn vs. samfunn med tradisjonell (kollektiv) tankegang, og mange minoritetsungdommer vil kunne møte utfordringer som følge av ulike kjønnssrolledefinisjoner. Ofte er utfordringer som minoritetsungdommer møter et resultat av ulike måter å definere kjønn på.

Kjønnsidentiteten er noe som skapes tidlig i barns liv og her tillegges foreldrenes påvirkning stor betydning. I tillegg blir barnets identitet og sosiale vesen skapt av det som ikke bare skjer på i den primære sosialiseringprosessen, men også gjennom påvirkning fra andre mennesker de omgås.

Familien er en viktig primærsosialiseringarena for alle barn og unge, og foreldrenes utdanning kan ha stor betydning for hvordan ungdom greier å følge opp de muligheter de har til å lykkes i det moderne samfunnet. For mange minoritetsjenter betyr ungdomstiden innskrenkede muligheter til deltakelse på ulike arenaer og innskrenkningen henger sammen med ulike kulturers kjønnsdefinisjoner. Skolen er for mange minoritetsjenter den eneste arena der de ikke er underlagt foreldrenes regler. For minoritetsjentene betyr innskrenkede muligheter til deltakelse på andre arenaer at de går glipp av mye av den sosialiseringen som foregår ute på ulike samfunnsarenaer. For minoritetsgutter kan en lang ungdomstid i det moderne samfunn by på ulike utfordringer fordi de er generelt mer utsatt enn jentene. Ung i Norge undersøkelsene viser at minoritetsgutter oftere enn jentene faller ut av skolen, eller presterer dårligere på skolearenaen. Dersom dette ses i sammenheng med hvordan mange gutter oppdras til å tenke om seg selv og sin posisjon i familien som overhode og familieforsørger, kan det å mislykkes på skolen ses på som et nederlag, og føre til at

Marianne Bakkerud – Flerkulturelt forebyggende arbeid med barn og unge.

maskuliniteten kommer frem på andre måter, enten som utagerende atferd i samfunnet, eller i form av en sterkere grad av kontroll over kvinnene og jentene i familien.

Frønes legger også vekt på at ungdom i dag vokser opp i et kunnskapssamfunn og at for å ha mulighet til å lykkes bør man ha tilgang på ressurser og innsikt i det norske samfunnet. I den forbindelse sier Frønes at språket er av betydning for den samfunnsmessige utviklingen av individet. Språkforståelse betyr at man kan kommunisere, ha forståelse for det indirekte eller underforståtte i det som sies eller handlinger som utføres og at språket har betydning for den grad av individets innsikt i kultur og sosiale ordninger i det samfunnet man lever i og forholder seg til. Graden av integrasjon og ekskludering er avhengig av det som skjer i sosialiseringssprosessen. Det å være fattig var en gang en utestengningsmekanisme, men idag er det andre mekanismer som virker ekskluderende og skolen er en av samfunnets viktigste arenaer der slik ekskludering foregår, bevisst og ubevisst. Frønes henviser til europeiske studier som viser at minoritetsungdom er utsatt fordi de oftere befinner seg i situasjoner der de har mindre ressurser, de møter oftere strukturelle barrierer, dvs. motstand i for eksempel skolesystemet, eller de kan oppleve statistisk diskriminering, dvs. at de utsettes for stereotypiske oppfatninger der deres individuelle kvalifikasjoner blir oversett. Slike fordommer blir hele tiden skapt og endret i takt med samfunnsutviklingen. På samme tid sier Frønes at mange minoritesbarn og unge også gjør det bra i skolen og at årsakene til dette også ligger i sosialiseringssprosessen. Foreldrenes og ungdommens ønske om sosial mobilitet kan f.eks. være en drivkraft for å gjøre det godt på skolen.

2.6 Relasjonelle teorier

Symbolsk interaksjonisme. (George H. Mead)

Litteratur som er brukt for å forklare Meads interaksjonismeteorier er *Oppvekst og psykologisk utvikling* av Liv Mette Guldbrandsen, 2006, *Elevens verden. Innføring i pedagogisk psykologi*, av Gunn Imsen, 1995, og *Ungdom i endring, Mestring og marginalisering* av Heggen og Øia, 2005.

Signifikante og generaliserte andre

Filosof, sosiolog og psykolog Georg H. Mead (1863- 1931) utarbeidet i sin tid interaksjonismemodellen, eller speilingsteorien, som handler om at en ungdoms personlighet, individualitet og identitet blir skapt gjennom samhandling med andre mennesker. Mead mente at de personene som ungdommen speiler seg i ikke kan være hvem som helst, men et menneske som har betydning for han eller henne på en eller annen måte. Disse betydningsfulle andre kalles også for *signifikante andre*. Hvem som er signifikante andre endrer seg gjennom livet. I ungdomsfasen får andre personer enn foreldre og nær familie mer innflytelse på ungdommen. Jevnaldrende får større betydning, sammen med andre voksne på andre oppvekstarenaer. Mead var også opptatt av at individet ble påvirket av det han beskrev som *de generaliserte andre* (Eng: The Attitude of the whole society), og som representerer generelle samfunnsoppfatninger og perspektiver. Gjennom å speile seg i både *de signifikante andre* og *de generaliserte andre* får ungdommene en mulighet til å se seg selv og å internalisere generelle samfunnsoppfatninger og perspektiver som en del av seg selv. Gjennom hele oppveksten vil individet utvikle en subjektiv forståelse ("jeg'et"), d.v.s. den som reflekterer og utfører ulike handlinger, og en objektiv forståelse ("meg'et"), som er den sosiale delen som formes av omverdenen gjennom ulike forventninger og sosiale roller. I følge speilingsteorien finner samhandling sted gjennom symboler. Det kan være handlinger, eller bevegelser, gester, begreper, tegn, ord, klesdrakt, fremtreden etc.; noe som betyr noe for den enkelte og som man identifiserer seg med. Mead sa også at samhandling skjer gjennom lek og spill. Ungdoms deltakelse på ulike oppvekstarenaer fører til at de lærer seg regler som gjelder i samspillet der. Spill og lek styres av normer og verdier, skrevne og uskrevne, og det er nødvendig å kunne disse for å kunne fungere på de ulike arenaene. (Guldbrandsen, 2006, Heggen og Øia, 2005)

Felt, habitus, doxa og kapital. (Pierre Bourdieu)

Litteratur som er brukt for å forklare Bourdieus sosiale handlingsteori er *Handling, kultur og mening*, Ivar Frønes, (2001), og *Moderne Barndom*, Frønes, (2007).

Pierre Bourdieus (1930 – 2003) sosiale handlingsteori omhandler her handlinger mellom ungdommene og mennesker på ulike samfunnsarenaer. Bourdieu mente at et individ fra fødsel av blir påvirket av samspillet mellom individet selv og de omgivelser og

personer man omgås. Viktige personer som påvirker mye i starten av livet er gjerne foreldrene og andre nære relasjoner. De overfører verdier, holdninger, tankesett og handlemåter som det er naturlig for dem å videreformidle, og det handler om kultur, språk, tradisjoner, religion osv.

Sosiale felt

Bourdieu snakker om sosiale felt og i denne oppgaven er ulike sosiale felt de ulike oppvekstarene som ungdommene deltar i. Ulike sosiale felt kan for eksempel være overordnet sett det norske samfunnet og minoritetsmiljøet, ulike organiserte fritidsarenaer, eller eventuelle subkulturer/ ungdomkulturer. Innenfor et sosialt felt er det noen felles verdier, egenskaper og/eller interesser som holder et felt samlet. En ungdom kan være medlem av flere sosiale felt samtidig, der felles verdier, egenskaper og/eller interesser er det som holder et felt samlet. For å bli et akseptert medlem og ha nytte av det som foregår i et sosialt felt må man ha forståelse for det som skjer der, d.v.s. være innehaver av den rette habitus. (Heggen, Jørgensen og Paulgaard, 2003, Frønes, 2001))

Habitus

Habitusbegrepet står for noe som er skapt og reproduisert, og som fremkommer veldig tydelig i monokulturelle samfunn som det samfunnet som helhet er enige om. Habitus referer til en kroppsliggjort, iboende kompetanse for å handle i bestemte sosiale felt. Habitus er et system som allerede er der når individet blir født, og som individet bevisst eller ubevisst tar til seg og gjør til sine måter å handle, tenke og reagere på, og som dermed er kulturelt betinget, dvs. at det som er "normalt" i en kultur, er kanskje ikke "normalt" i en annen. Bourdieu sier også at habitus lar seg endre, men at dette kan ta lang tid. Mange minoritetsungdommers liv i deres opprinnelseskultur kan være ganske ulik den ungdommen opplever i det norske samfunnet. Verdier, tankemåter og handlesett kan være veldig ulike. Når man har den rette habitus behøver man ikke alltid anstrenge seg for å gjøre de riktige tingene. Man vet hva man skal/kan gjøre eller ikke gjøre i ulike situasjoner. (Frønes, 2001)

I et strukturelt perspektiv så tar man til seg den kulturen som dominerer i samfunnet. For minoritetsungdommene betyr deres tverrkulturelle oppvekst (se kap. 2.6) at de forholder seg til mer enn bare den dominante kulturen i majoriteten. De forholder seg også til den sterke påvirkningskraften som foreldrene har gjennom sin rolle, som Mead

kaller "de *signifikante*" (se kap. 2.5) i primærsosialiseringsprosessen. I det sosiale feltet blir alle medlemmene beskrevet som handlende aktører. I minoritetsungdommenes tilfelle skjer det en utveksling av erfaringer på tvers av de ulike sosiale feltene som de er medlemmer i, og som skaper nye strukturelle rammer, motivasjon og handlinger ut fra dynamikken mellom relasjonene. (Frønes, 2001) Denne mellomposisjonen kan sammenlignes med TCKteoriens "*tredjekultur*" (jf. kap. 2.1)

Doxa

Når ungdommen man har internalisert kunnskaper, verdier og regler som gjelder på et sosialt felt, kan han eller hun se på seg selv som et fullverdig medlem som har innsikt i tenkemåter og handlesett som gjelder på nettopp dette ene sosiale feltet. Det som skjer på det sosiale feltet oppleves som selvforklarende, noe man ikke stiller spørsmål ved, men som man tar for gitt. (Bourdieu, 1977, Heggen et.al, 2003) Sett i minoritetsungdommenes perspektiv vil det å få innpass i ulike sosiale felt bli sett på som en utfordring av majoritetsungdommenes allerede etablerte praksis.

Minoritetsungdommene anses som nykommere som utfordrer det etablerte systemet i det sosiale feltet som de ønsker å være en del av. For at det de bringer inn i det sosiale feltet skal ha betydning for de som allerede er der, må det de bringer med seg ha symbolsk eller materiell betydning for alle deltakerne i feltet.

Kulturell kapital

Bourdieus begrep "kulturell kapital" er noe som er subjektivt og som kan endre seg gjennom livet. Den kulturelle kapitalen er noe den enkelte tilegner seg gjennom oppveksten og etterhvert gjennom skole og videre utdanning. Kulturell kapital kan på utdanningsområdet være de kunnskapene, ferdighetene, væremåtene og handlingsrepertoarene som skolen og lærerne verdsetter hos den enkelte, og som kan konverteres i gode karakterer og utdanningsmuligheter (Heggen et.al. 2003, s.104). Det er helt opp til den enkelte ungdom hvor hardt de ønsker vil jobbe for å tilegne seg mer kulturell kapital, men graden av kulturell kapital vil kunne ha betydning for ungdommenes tilgang på informasjon og kunnskaper, og dermed ha betydning for hvor godt han eller hun opplever mestring på ulike oppvekstarenaer. Ungdommene i denne studien viser at de har ulike kunnskaper om både sin opprinnelseskultur og den norske kulturen, de har ulik kulturell kompetanse. Kulturell kapital kan også beskrives som noe objektivt gjennom bøker, eller læreplaner i skolen, noe som er overordnet og som er

utarbeidet av en liten gruppe individer som sitter på en spesiell type kompetanse.
(Frønes, 2001)

Økonomisk kapital

Bourdieu snakker da om materiell rikdom, som i seg selv ikke genererer mye, men som likevel har stor betydning for i hvilken grad man er i stand til å tilegne seg kulturell kapital og sosial kapital. Dersom man har økonomiske ressurser er det lettere å bytte til seg utdanning eller andre former for kulturell kapital (objektiv kapital som for eksempel bøker, kunst). Det kan vise seg at det er lettere å få tilgang på deltakelse på mange ulike sosiale arenaer dersom man har økonomiske ressurser. Slik deltakelse kan igjen være døråpner for andre sosiale arenaer der ny kulturell kapital kan erverves eller utveksles.

Sosial kapital

Bourdieus "sosiale kapital" kan ses på som de ressurser som ungdommene tilegner seg gjennom sin deltakelse på de ulike oppvekstarene. Den sosiale kapitalen dannes gjennom uformelle og formelle relasjoner, det skapes tillit mellom relasjoner, deltakelsen gir økte muligheter til å lykkes i sin deltakelse på andre arenaer. Bourdieu mente at kulturell kapital kan veksles inn i sosial kapital. Med det mente han at kulturelle kunnskaper, kan på lik linje med økonomisk kapital, fører til at øktmulighetene for samhandling med mennesker på mange ulike arenaer fordi man har kulturell kapital som andre også er interessert i.

2.7 Diverse begreper

Kultur, kulturell balanse og deltakelse

Kultur består av synlige og usynlige faktorer. Det ytre er det vi kan se, hudfarge, språk, klesstil, oppførsel etc., og det usynligesom består av systemer av delte oppfatninger, livssyn og verdier, og som kan sies å være det man internaliserer i løpet av oppveksten og det man iverksetter eller tester ut for fullt når man når ungdomsårene der frigjøring og selvstendighet står i fokus. De usynlige tegnene på kultur er oftere vanskeligere å ta inn over seg. (Pollock og van Reken, 2009)

I et monokulturelt samfunn er kultur det som er felles for deltakerne i dette ene samfunnet. Det alle individer enes om i et samfunn er også det som Bourdieu kaller *habitus*. Alle er da inneforstått med de synlige og usynlige kulturelle tegnene som språk, religion, verdioppfatninger, ritualer, praksisformer osv. Når man migrer til et annet land, som i tillegg har en veldig ulik kulturell praksis må man lære seg dette samfunnets oppførselskoder og bakenforliggende forestillinger før man kan få de intuitive følelsene av hva som er rett eller galt, morsomt, passende eller støtende osv. i enhver situasjon når man forholder seg til dette samfunnets (eller kulturens) kontekst. Man oppnår etterhvert det Pollock og van Reken (2009, s. 43-45) kaller for en "kulturell balanse". Kulturell balanse øker sjansen for at man ferdes i samfunnet på en "allment akseptabel måte". Man trenger ikke lenger bruke så mye energi på å finne ut hvordan man skal oppføre seg eller hva man skal si og ikke si. Innsikt i kulturen gir økt grad av intuitiv forståelse for hva som skjer og man vet nesten automatisk hvordan man skal handle i ulike situasjoner. (Pollock og van Reken, 2009) "Deltakelse" kan derfor ses på som essensielt dersom man ønsker å delta og føle seg inkludert i en kultur, i et samfunn eller i et ungdomsmiljø. Man har ulike roller når man opptrer i ulike miljøer, og gjennom deltakelsen får man større grad av kunnskaper om de menneskene som deltar der og hva de tenker og hvordan de handler, og de forventninger som definerer de ulike rollene. Deltakelse på ulike arenaer i samfunnet er viktig for å få innsikt i hva kulturen, samfunnet eller ungdomsmiljøet enes om eller står for. Deltakelse vil øke den enkeltes sosiale kompetanse, noe som etterhvert vil kunne føre til økende grad av mestring, og som igjen vil kunne føre til økt grad av tilhørighetsfølelse. (Prieur, 2004)

Kollektivistisk (tradisjonell) vs. moderne (individualistisk) tankegang

I oppgaven som foreligger fremkommer det en tolkning sett i lys av ulikhetene mellom en kollektivistisk tankegang og en moderne (individualistisk) tankegang. Den kollektive tankegangen blir beskrevet som noe som ofte finner sted i tradisjonelle samfunn og defineres her som et felleskap bestående av nære slektninger, familie og naboer, og det er en betydelig religiøs praksis, tydelige definerte kjønnsforskjeller og kjønnsroller, og sterke felleskapsverdier med fokus på hva som gagnar gruppen som helhet best. Motsetningen til det kollektive er det moderne samfunnet som først og fremst kan ses på som et resultat av en sterk industrialisering og teknologisk utvikling. I tillegg har det norske moderne samfunnet slik vi kjenner det idag stor fokus på enkeltindividets selvstendighet, likestilling og rett til å ta valg på vegne av seg selv. Det er viktig å presisere at det finnes grader av det moderne og det kollektive i alle samfunn, og at muligheter og utfordringer minoritetsungdommene opplever i hverdagen må ses i lys av både foreldrenes etniske bakgrunn og oppdragelsesformer, og majoritetssamfunnets definisjonsmakt, dvs det majoriteten definerer som riktig og galt. *Frønes (2007) sier at det moderne* sett i forhold til ungdom (og andre) handler om en verden der fremtiden er åpen, noe som krever gode forberedelser for å kunne møte en kompleks fremtid (noe som kan erverves gjennom blant annet skole og dannelses). Det å være ungdom i dag betyr tidligere sosial modning i den forstand at all informasjon er tilgjengelig på en annen måte enn tidligere. I tillegg tar det lenger tid å bli økonomisk uavhengig og ungdomstiden har blitt lenger og mer flytende. Flere ungdommer går lenger på skole og tar videre utdanning noe som gjenspeiler det norske samfunnets tankegang om å utvikle selvstendige individer som er i stand til å ta individuelle valg.

Flerkulturell og tverrkulturell

Flerkulturell er et begrep som ofte brukes når det snakkes om det flerkulturelle samfunnet som vi alle er en del av i Norge, og den flerkulturelle påvirkningen som alle utsettes for i det norske samfunnet idag på en eller annen måte. Tverrkulturell kompetanse eller forståelse er et begrep som kan tenkes å beskrive den kunnskapen man må ha for å kunne delta i et fellesskap, for å forstå og bli forstått.

3 PRESENTASJON AV FLEXID

3.1 Innledning

Flexid ("fleksibel identitet") er et bevisstgjøringskurs rettet mot minoritetsungdom mellom 14 og 21 år, og som har en flerkulturell oppvekst i Norge. Kurset drives av Larvik Læringscenter som til daglig har ansvaret for opplæringen av alle nyankomne barn, unge og voksne innvandrere eller flyktninger i kommunen. Målgruppen er alle ungdommer med minoritetsbakgrunn, men det er spesielt ønskelig å fange opp ungdommer som har hatt gjentatte negative erfaringer med sitt flerkulturelle liv. (Larvik Læringscenter, 2008, s. 4) Problemer som disse ungdommene oftere sliter med er knyttet til identitet, tilhørighet og bakgrunn, rotløshet og savn, og at de daglig "pendler" mellom ulike kulturelle arenaer og roller. Mange av ungdommene sitter på erfaringer de ikke greier å sette ord på og de mangler bevissthet i forhold til sin egen identitet og bakgrunn. (Eide og Mekonen, 2007)

3.2 Bakgrunn for kurset

På begynnelsen av 2000-tallet kom ideen til kurset som et resultat av at foreldre og ungdom med minoritetsbakgrunn som var knyttet til Larvik Læringscenter opplevde at de sto overfor utfordringer i det nye samfunnet fordi de hadde mer enn en kultur å forholde seg til i hverdagen. De unge vokser opp både med sin hjemmekultur og den norske majoritetskulturen, og i sin daglige kulturpendling må de forholde seg til mange ulike situasjoner, dilemmaer og utfordringer som de fleste jevnaldrende slipper å møte på samme måte. Flexid-kurset bygger på en modell utviklet etter kunnskap om utvikling og endring av identitet ved migrasjon og kulturskifte. Ved å sette søkelyset på både utfordringer og ressurser hos en ung person som forsøker å finne fotfeste mellom flere kulturer, settes det i gang en bevisstgjøringsprosess på egne erfaringer, den livsverden en selv og familien har hatt og hva dette har gitt av sorg og smerte, men også muligheter. (Eide og Mekonen, 2007, s.8)

3.3 Mål

Flexid-kurset er ment å skulle være et verktøy som kan være med på å gi gode utviklingsmuligheter for minoritetsungdom. Kursets hovedbudskap er at det å tilhøre en minoritet skal ikke stå i motsetning til å høre til majoriteten. Det sikter ikke bare mot ungdommenes individuelle og subjektive opplevelser, men setter disse i en sammenheng som øker ungdommens muligheter og ressursperspektiv som deltager i et multikulturelt samfunn.

For samfunnet er det et behov for å demme opp for motsetninger, konflikter og utvikling av ekstreme miljøer, enten de har utspring i kriminalitet eller religiøs fundamentalisme. Rekruttering til slike miljøer vil kunne bremses ved å hindre marginalisering av familier og ungdommer i samfunnet, noe som deltagelse på Flexid-kurset også er ment å bidra til.

Målsettingene med kurset kan fordeles på et samfunnsnivå og et individuelt nivå. På samfunnsnivå er det ønskelig at Flexid skal fungere som et forebyggende tiltak spesielt i forhold til psykiske problemer, konflikter i hjem og samfunn, gjengdannelse som følge av mangelfull integrering, opplevelse av rotløshet og mangelfull identitet. (Larvik Læringscenter, 2008, s. 6) På individnivå er de overordnede målene at ungdom med minoritetsbakgrunn får økt egenrefleksjon, og tilfører dem "redskaper" slik at de kan være aktivt handlende personer i eget liv, og å oppmuntre ungdommene til å se mulighetene snarere enn begrensningene i deres situasjon, med fokus på identitet, ferdigheter, ressurser og utfordringer. (Eide og Mekonen, 2007) På Flexid-kurset er det blant annet fokus på at ungdommene skal oppnå ulike mål som: større subjektivt velvære og stolthet knyttet til sin opprinnelse og flerkulturelle tilhørighet, økt selvfølelse og gjøre dem bedre rustet til konflikthåndtering, økt forståelse for familiens migrasjonsprosess/ utflyttingshistorie, og økt forståelse og toleranse i forhold til ulike minoritetsmiljøer og mellom minoritetsmiljøer og majoriten. (Larvik Læringscenter, 2008)

3.4 Organisering av kurset

Flexid er en kombinasjon av temaundervisning og aktiviteter. Kurset har en varighet på 2 år, der det holdes 4 kurssamlinger hvert år. Det er lagt vekt på en kombinasjon av

aktiviteter og undervisning fordi det gir økt muligheter til refleksjon og samtaler i andre sosiale settinger. Aktivitetene bærer preg av norske ungdommers "vanlige" fritidsaktiviteter, for å gi minoritetsungdom noen av de samme opplevelsene som norske ungdommer har. Det er viktig at kurslederne kan identifisere seg med innholdet i temaene og at de gjerne har egne erfaringer på området, men dette er ikke nødvendig. Det er til slutt lederens personlige egnethet som er det viktigste i møtet med ungdommene. (Larvik Læringscenter, 2008)

I tillegg til de toårige kursene er det blitt etablert en skolemodell. Samarbeid med skoler i flere kommuner har ført til at det idag gjennomføres dagssamlinger i skoletiden. Tilbudet er først og fremst ment for barn og unge med minoritetsbakgrunn. Dette gir lederne og ungdommene mulighet til å gå mer i dybden på de ulike temaene. Ledere til disse dagssamlingene er voksne som til daglig er tilstede for ungdommene på skolen. Dermed har ungdommene daglig mulighet til å snakke med lederne dersom det er behov for det.

For å rekruttere ledere til Flexid arrangeres det lederkurs for ungdom som har gjennomført kurset. Fordelen ved å rekruttere minoritetsungdom til å ta lederansvar er at de har flerkulturell kompetanse og vet hva de snakker om. De snakker ofte flere språk og de er nærmere deltakerne aldersmessig. Kurset starter med å skape en bevissthet og trygghet i forhold til det å ha en flerkulturell tilhørighet. Deretter fokuseres det på ressurser og kompetanse som en flerkulturell oppvekst gir og hvordan den kan benyttes. Videre tematikk er utfordringer som ungdommene møter i hverdagen og temaer som tas opp er blant annet: identitet og tilhørighet, flerkulturelle ressurser og brobygger-kompetanse, flytteprosessen, rasisme, fordommer, roller og rolleforventinger, språk , følelser m.m. (Larvik Læringscenter, 2008, s. 5)

4 METODE

4.1 Tematisering

I forbindelse med forberedelsene til denne rapporten ble det fokusert på: Hvilket formål har studien? Hva skal rapporten belyse? Og til slutt: Hvordan skal denne nye kunnskapen nås? Bakgrunn for valg av temaet er at jeg møter mange minoritetsungdommer i videregående skole og at jeg har et ønske om å lære mer om minoritetsungdom, og om hvordan de opplever sin hverdag i virkelighet der de må forholde seg til mer enn en kultur. Når jeg startet en idemyldring kom jeg i kontakt med Larvik Læringscenter og deres FLEXID-kurs som er et tilbud rettet mot minoritetsungdom. Jeg satt meg litt mer inn i hva dette kurset dreier seg om og fant ut at jeg også ville se litt nærmere på på hvilke måter et slikt tiltak kan påvirke minoritetsungdommenes erfaringer knyttet til arenaene familie, skole og fritid.

Ved Larvik Læringscenter fikk jeg kontakt med prosjektlederene, Heidi Reif og Kjell Østby, og de informerte om hva som var gjort av forskning og evaluering i forhold til FLEXID. De kunne fortelle meg at ingen uavhengige evalueringer var foretatt av kurset siden starten for ca. 10 år siden. Jeg bestemte meg for å se nærmere på hvordan jeg kunne knytte problemstillingen min opp mot kursets virksomhet og dermed styrke oppgavens nytteverdi til noe mer enn bare mine egne ønsker og mål om mer kunnskap som jeg personlig kan ta med meg videre i mine møter med minoritetsungdom i skolen.

Dersom vi ser på relasjonelle sosialiseringsteorier som er lagt frem av G. H. Mead og Pierre Bourdieu (j.f. kap. 2.6) forstår vi at deltakelse er en viktig faktor i sosialiseringprosesser. Jeg tolker deltakelse i denne sammenheng som en inngangsbillett i det å øke forståelsen for samfunnets omgangsformer, forventninger til ulike roller, språk osv. I det hele tatt det å lære seg å forholde seg til det samfunnet man vokser opp i, slik at man får et solid grunnlag for sitt videre virke i livet, og at man dermed lettere kan ta del i de muligheter som man har forutsetninger for å ta del i på lik linje med andre ungdommer i det norske samfunnet.

Problemstillingen inneholder også en annen vinkling, nemlig hvordan majoritetssamfunnet bidrar til minoritetsungdommenes opplevelser av muligheter og hindringer på de ulike oppvekstarene.

Problemstillingen var i utgangspunktet *hvilken betydning identitetskurset Flexid har for minoritetsungdommens opplevelse av hvordan de takler utfordringer i hverdagen*. Det dreier seg fremdeles mye om de samme temaene, men den endelige problemstillingen fokuserer mer på ungdommenes opplevelser, erfaringer, muligheter og utfordringer ved å vokse opp med minoritetsbakgrunn i Norge.

4.2 Informert samtykke og tillatelse fra datatilsynet

Før jeg kunne gå igang med intervjuer og observasjon måtte jeg søke Norsk samfunnsvitenskapelige datatjeneste AS, NSD, om godkjenning. (vedlegg nr.3). Hovedregelen etter personopplysningsloven er at slike opplysninger bare kan behandles dersom den opplysningene gjelder har samtykket. Deltakelse i forskning skal derfor i utgangspunktet baseres på et samtykke fra den som deltar. (Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste, NSD, Personopplysningsloven, 25.03.11)

For å forenkle skjemaveldet i denne oppgaven inneholder samtykkeerklæringsskjemaet to forhold: i) At jeg kunne observere og bruke det som blir sagt på Flexid-samlingene i oppgaven, og ii) om ungdommene sa seg villige til å la seg bli intervjuet. Sammen med samtykkeerklæringen fulgte et informasjonsskriv om oppgaven. Ungdommene ble informert gjennom samtykkeerklæringen og medfølgende informasjonsskriv (vedlegg 1 og 2) at de når som helst kunne trekke seg fra å være bidragsyter i prosjektet, også etter at de hadde skrevet under på samtykkeerklæringen. Informasjonsskrivet inneholdt informasjon om min personlig bakgrunn, oppgavens fokusområder og essensiell informasjon om hva observasjonen og et kvalitativt personlig intervju innebærer. Det skulle ikke innhentes personopplysninger av det sensitive slaget og derfor var det ikke nødvendig med samtykke fra foreldrene. I følge Personvernopplysningsloven (av 14.04.2000) kan barn og unge selv samtykke fra de er fylt 15 år, og i henhold til helseregisterloven (av 18.05.2001) vil barn selv kunne samtykke når de er fylt 16 år selv om opplysningene er sensitive. Ungdommene ble allikevel bedt å om vise

informasjonsskrivet til sine foreldre dersom de var usikre på noen som helst måte. Kontaktinformasjon på skrivet gjorde det også enkelt for foreldrene å få tak i meg eller min veileder ved høgskolen.

4.3 Konfidensialitet

Kravet om konfidensialitet er ivaretatt i dette prosjektet gjennom en anonymisering av informantene i det ferdige produktet. I tillegg vil alle filer som er lagret på min private pc og båndopptaker bli slettet når prosjektet anses som helt avsluttet. Ungdommenes uttalelser vil dermed ikke komme på avveie eller i feil hender i etterkant. I forhold til henvisninger/ sitater fra intervjuene i selve oppgaven er ungdommenes navn også tatt bort, bare alder, kjønn og om de er første- eller annengenerasjonsinnvandrere er tatt med.

4.4 Informantene

Hvem er de?

Utvalgs-kriteriene for informantene var at de skulle ha minoritetsbakgrunn, en eller to foreldre med opprinnelse i en annen kultur, og at de har vært eller er deltakere på FLEXIDkurset i regi av Larvik Lærings-senter eller på ungdomsskolene der kurset er implementert i skolehverdagen. Målgruppen i studien var minoritetsungdom mellom 16 og 21 år. Alle ungdommene i denne studien har kun en annen bakgrunnskultur å forholde seg til i hverdagen i tillegg til den norske. Seks av ungdommene har sin opprinneleskultur i Afrika eller Asia. En gutt og en jente kommer fra to ulike øst-europeiske land, henholdsvis Bosnia og Polen, de andre kommer fra Kurdistan og Gambia. Syv av ungdommene er tilknyttet islam som religion og kommer fra kulturer der kollektivistisk tankegang er mer vanlig enn hva vi finner i det norske samfunnet, som beskrives som et mer moderne samfunn med en mer såkalt individualistiske tankegang. Syv av ungdommene bor sammen med sine biologiske foreldre og sine søsken, og en

av ungdommene har kommet til Norge som enslig mindreårig, men har nær familie i Larvik.

Utvalget/ informantene består av:

Gutt 16 år. Annengenerasjonsinnvandrer.

Gutt 16 år. Annengenerasjonsinnvandrer.

Jente 16 år. Annengenerasjonsinnvandrer.

Jente 16 år. Førstegenerasjonsinnvandrer. Botid i Norge ca. 5 år.

Jente 20 år. Førstegenerasjonsinnvandrer. Botid i Norge, ca. 7 år.

Gutt 19 år. Førstegenerasjonsinnvandrer. Enslig mindreårig flykting. Botid i Norge ca. 3 år.

Gutt 21 år. Førstegenerasjonsinnvandrer. Botid i Norge ca. 8 år.

Gutt 21 år. Førstegenerasjonsinnvandrer. Botid i Norge ca. 9 år.

Kontakt med informantene

Jeg hadde opprettet noen kontakter ved Larvik Læringscenter (tilknyttet det ordinære FLEXID-kurset), en ungdomsskole i Larvik kommune (lærere som også er FLEXID-kursholdere), og ved elevtjenesten ved Thor Heyerdahl videregående skole. Kontaktene ved de to førstnevnte institusjonene delte ut et informasjonsskriv på Flexid-samlinger i forkant og innhentet skriftlig samtykke (vedlegg 2): samtykkeerklæringskjema) fra ungdommene. Alle deltakerne som var på FLEXID-kurset sa seg villige til å la seg observere. Mange, men ikke alle, ønsket å bli intervjuet. Rådgivertjenesten ved Thor Heyerdahl videregående skole videreformidlet informasjon om studien og skaffet skriftlig samtykke fra ungdommer som de visste hadde gått på FLEXID-kurset, og som dermed kunne passe inn i målgruppen. Når samtykkeskjemaene var meg i hende kunne jeg opprette kontakt med disse og avtale tid og sted for intervjuer.

I utgangspunktet var det ønskelig å intervju like mange gutter som jenter, og like mange annengenerasjonsinnvandrere som førstegenerasjonsinnvandrere for å få frem ulikheter og et større drøftingsgrunnlag. Jeg endte til slutt opp med tre jenter og fem gutter, hvorav ei av jentene og to av guttene er annengenerasjonsinnvandrere og de andre fem er førstegenerasjonsinnvandrere med ulik botid i Norge. I tillegg til å intervju

minoritetsungdommene ble en av de prosjektansvarlige for FLEXID-kurset, Heidi Reif, intervjuet om kursets mål, innhold, metodebruk, erfaringer og tilbakemeldinger på kurset fra ungdommene. Egne spørsmål ble satt opp i intervjuguiden til dette intervjuet. Heidi Reif har vært med helt fra starten av og er fremdeles aktiv som leder ved FLEXID-kurs i Larvik kommune. Hun har også selv flerkulturell erfaring.

4.5 Intervjuguiden

Intervjuguiden inneholder de temaene som det skulle snakkes om i det kvalitative intervjuet og definisjoner på hva målsettingen med temaene var. Temaene var etablert basert på det jeg anså som mest aktuelt basert på forsknings-og teoridelen (se kapittel 2). Rekkefølgen på temaene er også angitt, selv om det ikke var nødvendig å følge en slik rekkefølge for å få svar på det jeg lurte på. Guiden ble relativt grovt skissert med noen mer detaljerte spørsmålsformuleringer som skulle fungere som inngangsspørsmål til temaet dersom samtalen ikke skulle dreie over til akkurat det ønskede temaet av seg selv. I tillegg hadde jeg notert ned noen stikkord i marginen som var ment som hjelp til å dra temaet i flere retninger.

Jeg hadde selv laget guiden ut fra hva jeg ønsket å få mer kunnskaper om. Jeg var derfor relativt trygg på forhånd at guiden inneholdt nødvendige rettleidende spørsmål og stikkord. Det viktigste for meg var at ungdommene skulle føle seg frie til å prate, og at jeg skulle kunne bruke guiden på en fleksibel måte.

Intervjuguidens oppbygging

For å danne meg et bilde av ungdommene valgte jeg å ha et innledende tema der jeg spurte litt etter navn, alder, familiens opprinnelse, litt om hvorfor han/eller hun nå var bosatt i Norge. Deretter ble de bedt om å fortelle litt om Flexid-deltakelsen og koble dette opp mot om de opplever at de har spesielle muligheter eller hindringer sett i lys av det at de har en minoritetsbakgrunn. Videre temaer var i forhold til arenaene skole og utdanning, fritidsinteresser og samfunnsdeltakelse, og til sist familie. I det videre presenteres temaene i intervjuguiden kort.

Det første hovedtemaet i guiden var tilhørighet og sosiale nettverk. Det var ønskelig å finne ut om ungdommene opplever om de har noen utfordringer som utpeker seg og som har sammenheng med at de har en annen opprinnelseskultur, og om de ser spesielle vansker i forhold til det å skulle tilpasse seg vertskulturen. Forholdet til jevnaldrende kom også inn i bildet her. De ble forespurt om vennerelasjoner og egeninnsats i forhold til det å skaffe seg venner med både minoritets- og majoritetsbakgrunn. Målet var å finne ut mer om deres opplevelser knyttet til det å skaffe seg venner og om det er noen spesielle ting som hindrer deltakelsen deres sammen med jevnaldrende - både norske og andre. De ble også spurt om Flexid har hatt noen betydning i forhold til å skaffe seg venner og om de kunne fortelle noe mer konkret om på hvilke måter Flexid hadde påvirket dem i hverdagen.

Det neste temaet handlet om skole og utdanning og målet var å finne ut mer om de opplevde om de hadde de samme mulighetene til utdanning som alle andre (les: majoritetsungdom spesielt), og muligheten for deltakelse i arbeidslivet på lenger sikt. De ble også spurt om det var noe eller noen som la føringer for deres fremtid og hva den bør bringe. Her ble det også spurt om FLEXID hadde hatt noen innvirkning på deres tanker rundt deres deltakelse i skole og utdanning.

Temaet som handlet om deltakelse i samfunnet handlet om å finne ut om de engasjerer seg i fritidsaktiviteter og/ eller andre samfunnsaktiviteter som for eksempel politikk, annen organisasjonsvirksomhet, frivillighetsarbeid, osv. Det var ønskelig å få vite mer om deres engasjement på arenaer der ungdom møtes, og hvilke opplevelser de har på disse arenaene. Dersom de ikke deltok ble de bedt om å forklare hvorfor de ikke var med på noe. Målet var å finne ut hva som gir gode eller dårlige opplevelser og hva som fører til at de ikke deltar, og om deres minoritetsbakgrunn har noe å si for deres deltakelse på fritidsarenaen.

Det siste temaet handlet om familie og familiens relasjoner, alt fra foreldre, søsken, ytterligere familie og minoritetsmiljøet. Jeg ønsket å få dem til å fortelle mer om opplevelser knyttet til disse relasjonene, og om det er noen konfliktsituasjoner som oppstår fordi de har flere kulturer å forholde seg til i hverdagen, en hjemme og en ute. De ble også spurt om FLEXID-deltakelsen hadde påvirket dem på noen som helst måte i forhold til eventuelle konflikter eller andre temaer som oppstår mellom generasjonene eller i tilknytning til andre nære relasjoner.

Til slutt inneholdt intervjuguiden noen veiledende spørsmål som var beregnet for andre voskenpersoner som er tilknyttet FLEXID-kurset. Hensikten med spørsmålene var å få mer innsikt i hvordan de kursansvarlige tenker om kursets målsetting, kursets overførbarhet til andre samfunn, og hva slags tilbakemeldinger de får fra ungdommer i forhold til nytten av kurset. Intervjuguiden ble testet ut på en tidligere elev som har minoritetsbakgrunn og jeg fant ut at guiden fungerte fint. Eleven snakket fritt om opplevde muligheter og hindringer og jeg måtte bruke guiden på en fleksibel måte som jeg hadde antatt. Jeg så ingen grunn til å endre rekkefølgen på temaene heller, da de andre jeg skulle intervju kunne preferere å snakke om temaene i en helt annen rekkefølge.

Fungerte intervjuguiden som forventet?

I etterkant av intervjuene, når alt materialet var transkribert og når analysen av resultatene skulle skje, fant jeg ut at jeg ikke hadde vært like flink til å få ungdomme til å fortelle mer inngående om hva de faktisk gjør selv for å møte spesielt de utfordringene de oppgir at de møter eller har møtt. Dette burde jeg ha sett tidligere i intervjufasen, men jeg var nok litt for rask i å gjennomføre intervjuene uten ordentlig å tenke igjennom hva hvert intervju faktisk hadde gitt meg av opplysninger. Ellers fungerte guiden helt ok. Jeg brukte den som sjekkliste i de tilfellene der ungdommene bare pratet i vei. I de tilfellene der informantene hadde litt dårligere språk snakket vi om temaene etterhvert som de fremkom i guiden. Det var ikke like vellykket syntes jeg. Jeg synes nok jeg fikk mer informasjon av de ungdommene som snakket mer fritt og som ikke fikk så mange veiledende spørsmål av meg.

4.6 Forståelsesrammen for fortolkningen

Min forforståelse kan sies å ha vært farget av at minoritetsungdommer opplever muligheter og utfordringer, og at dette er noe som kan ses og forklares i et kulturelt perspektiv, både i forhold knyttet til deres bakgrunnskultur og forhold i majoritetskulturen. Denne forforståelsen henger sammen med egne erfaringer og en

forforståelse preget av bevisste og ubevisste påvirkningskilder som har ført til mine antakelser om at ungdommers muligheter og utfordringer kan forklares med at det er kulturelle forskjeller.. Ulike medier presenterer ofte problemstillinger knyttet til minoritetsgrupper i et kulturelt perspektiv. Media spiller sikkert en rolle for min forforståelse

Mine første møter med ungdommene var på steder der FLEXIDkurs ble holdt. Oppgavens tilknytning til FLEXID, et kurs som overordnet handler om kultur og hvordan lære seg å håndtere det å leve med flerkulturell påvirkning, kan ha påvirket ikke bare min måte å spørre spørsmål på i intervjuene, men kan også ha ført til at ungdommene har lagt vekt på FLEXIDinnholdet og brukt kulturforklaringene og refleksjoner som de lærer på FLEXID når de har forsøkt å forklare meg om sine opplevde muligheter og utfordringer.

I det videre (kap 5, 6, 7, 8) fremstilles resultatene hovedsaklig sett i et kulturelt perspektiv, men med innslag av noen andre forklaringsmodeller. Dersom prosjektet hadde hatt en lenger varighet ville jeg ved å følge ungdommene mye tettere oppover en lengre tidsperiode kunne oppdaget andre forklaringsmodeller i forhold til deres opplevde muligheter og utfordringer. For eksempel sett i forhold til økonomi i husholdningen, eller i et strukturelt perspektiv, f.eks. i forhold til organisering av det som skjer i skolen og på ulike fritidsarenaer,. Med andre ord at deres muligheter og utfordringer ikke skyldes kulturelle forskjeller med andre forhold i samfunnet.

4.7 Metoder

Hovedhensikten var å finne frem til subjektive opplevelser hos de enkelte minoritetsungdommene. Kvalitative semistrukturerte intervjuer ble derfor et naturlig valg som metode fordi jeg var interessert i å finne ut mer om enkeltindividers opplevelser. I denne oppgaven handlet det om minoritetsungdoms opplevde muligheter og utfordringer og hvorfor ting er som de er, og om og hvordan de opplever at FLEXID-kurset påvirker deres opplevde muligheter og utfordringer.

Ved bruk av en kvalitativ metode som i dette tilfellet, ble både jeg som forsker, og ungdommene som skulle fortelle sine historier verktøy i en prosess som skulle føre frem til ny kunnskap om minoritetsungdommenenes muligheter og utfordringer. En av fordelene med kvalitativt intervju er jo den muligheten man har til å komme med kontrollspørsmål i forhold til ungdommenes fortellinger. Kontrollspørsmål gir en unik mulighet til å følge opp personens opplysninger, fortellinger og forståelse av et gitt tema. Det ble lagt vekt på fra min side at intervjuene skulle ha et relativt intimt preg. Før intervjuene startet møtte jeg ungdommene på FLEXID-kurs og i FLEXID-samlinger på skolen. Det førte til at de kjente litt til hvem jeg var og hva jeg holder på med til daglig, og hva oppgaven min skulle handle om. Gjennom min tilstedeværelse på kurset ble jeg ikke helt fremmed for dem når intervjuene skulle gjennomføres senere. Ungdommene hadde også fått kjennskap til på forhånd av både kursledere på FLEXID og av meg personlig hva de skulle bli intervjuet i forhold til, og de kom derfor delvis forberedt til intervjuet. Grad av intimitet kan være avgjørende for det som blir formidlet i en slik intervjusituasjon. (Kvale, 1997)

I et kvalitativt intervju vil det kunne oppstå et usymmetrisk maktforhold fordi jeg som intervjuer er den som definerer temaet vi skal snakke om, og fordi det er jeg som styrer samtalen med tilleggsspørsmål og stikkord. Jeg forsøkte derfor å få ungdommene til å føle seg frie slik at de igjen ville gi meg gode fortellinger om sine erfaringer fra ulike oppvekstarenaer og synliggjøre årsaker til opplevde muligheter og utfordringer. Jeg følte at jeg etterhvert lyktes med å gjennomføre intervjuer der jeg lot ungdommene fortelle sine historier, og at jeg grep inn bare når det var behov for å styre samtalen i den retningen jeg ønsket.

Før selve intervjuet startet og båndopptakeren ble slått på, gav jeg uttrykk for at jeg var veldig glad for at de ville bruke tiden sin på min oppgave. Samtidig tok jeg noen minutter til å forklare hvorfor jeg hadde valgt dette temaet, ga dem et litet innblikk i hvem jeg er, hva jeg jobber med, interesserer meg for, osv. For å nærme meg dem litt mer fortalte jeg dem at jeg har flere perioder bak meg i nær fortid som utenlandsboende sammen med min familie. I tillegg informerte jeg en gang til hva oppgaven handlet om, og hva jeg ønsket å høre mer om. Jeg gav også uttrykk for at det var den enkelte ungdommens historie jeg ville høre mer om, og at vi kunne snakke om de ulike temaene etterhvert og ikke nødvendigvis i den rekkefølgen jeg hadde i min intervjuguide.

Deretter informerte jeg litt om bruken av båndopptager og ba samtidig om forståelse for behovet for denne, og at jeg ønsket samtykke til at den ble tatt i bruk. I tillegg reperterte jeg om anonymiteten og om deres rett til avlyse intervjuet når som helst. Til slutt passet jeg på å informere om at jeg i oppgaven ikke ville analysere den enkeltes historie som sådan, men at jeg ville fokusere på å finne eventuelle mønstre eller tendenser som igjen kan belyses for å øke forståelsen for hva som fører til muligheter og utfordringer på de ulike oppvekstarenaene. Alle ungdommene ble spurt om de ville ha en kopi av transkripsjonen i etterkant, men samtlige avslo dette tilbudet. Intervjuene var preget av ro og en god tone mellom dem og meg. Jeg forsøkte ikke styre samtalen for mye, men det var nødvendig å bryte inn noen ganger for å få intervjuet inn på rett spor.

Ungdommene hadde mye å fortelle, og det var relativt dramatiske og fasinerende historier. Samtidig måtte jeg forsøke å holde et visst tidsskjema. Det var satt av alt fra 45 min til en time til intervjuet, men jeg lot ikke tiden bli noe som stresset ungdommene til å avslutte. Dersom det var noe som de gjerne ville fortelle, lot jeg dem få lov til det.

Språk var en faktor som førte til at et av intervjuene ble litt avstumpet, men jeg ser i ettertid at jeg sikkert kunne fått mer ut av intervjuet dersom jeg hadde fulgt opp med enda flere og mer varierte oppfølgingsspørsmål ved hjelp av et litt "enkler" språk. Dette var et av de første intervjuene, og i de andre intervjusituasjonene var jeg mer bevisst på dette.

4.8 Transkribering

Transkripsjonen er ikke bare en teknisk prosess, men en tolkningsprosess i seg selv. Transkribering har til hensikt å gjøre tale om til tekst for å gjøre samtalen i intervjuet mer tilgjengelig for analyse. (Kvale, 1997) Alle intervjuene ble tatt opp på en digital opptaker og senere koblet til datamaskinen og lagret. Opptakeren som ble brukt til opptakene var helt ny og av meget god kvalitet, noe som førte til at opptakene av intervjuene var enkle å nedskrive. Opptaket vil være originalen av det som ble sagt, men uten alle de visuelle aspektene ved situasjonen der og da. Derfor forsøkte jeg å transkribere det som var blitt sagt rett i etterkant av intervjuet, for også da å kunne memorere bedre eventuelle andre aspekter som hadde betydning for intervjuet; alt fra kroppsspråk som sa noe om for

eksempel et tema var ubehagelig å snakke om, til eventuelle uventede avbrytelser osv. Jeg opplevde ved to anledninger at ungdommene fikk tårer i øyene når de snakket om enkelte ting. Slike memoarer sier noe om stemningen. Dersom den som skal transkribere et intervju ikke har vært tilstede selv, vil kanskje andre tolkninger bli gjort av en og samme situasjon/samtale.

Alle transkripsjonene er bevart på min personlig pc og i det transkriperte materialet er navn og andre faktorer som kan avsløre ungdommenes identitet fjernet og erstattet med tall og bokstaver. Jeg forsøkte også å legge inn tegn på at det ble pauser i pratingen ved å stiple linjen (.....) eller legge inn alle lyder som ikke er ord, som for eksempel.....hmmm,ehh.... osv. for å synliggjøre litt mer av det som var situasjonen når intervjuet pågikk. Jeg forsøkte også å transkribere intervjuet mest mulig i sammenheng, og lage avsnitt der nye aspekter ble tatt inn i samtalen.

4.9 Åpen ikke-deltakende observasjon

Observasjon som metode innebærer at man er tilstede der handlingene skjer og får muligheten til å studere kroppslige og språklige uttrykk og handlinger (Widerberg, 2005). Observasjon er en metode som ofte blir brukt for eksempel for å finne ut om mennesker gjør det de faktisk sier at de gjør (Dalland, 1994).

I denne studien betød det at jeg som forsker kunne på nært hold få innblikk i hva FLEXID-kurset innebar, både hvordan kurslederene holdt undervisningen og hvordan ungdommene responderte på de temaer som ble tatt opp under mine observasjoner. Observasjon kan være skjult eller åpen, passiv eller deltakende. I denne studien valgte jeg å bruke åpen ikke-deltakende observasjon, der ungdommene var informert om hensikten med min tilstedeværelse. De hadde selvsagt også samtykket til min tilstedeværelse på forhånd. Det ble derfor lite mystikk rundt min person og væren når de visste hva jeg var der for. Det at de hadde samtykket på forhånd gjorde at jeg raskt ble en som bare var der. Observasjonen var mer usystematisk enn systematisk fordi jeg ønsket å ta vare på alle inntrykk som jeg fikk underveis, og noterte det som ble sagt på en best mulig måte uten å rette oppmerksomheten mot noe spesielt. Gjennom min

tilstedeværelse på FLEXID-samlingene fikk jeg en mulighet til å slå av en prat med ungdommene i pausen, noe som førte til at barrieren kanskje ikke ble så stor når jeg møtte noen av dem igjen når de skulle intervjues av meg på tomannshånd.

På FLEXID-samlingene var flere ungdommer samlet på et sted og tanken var å kunne bruke de opplysningene som observasjonene gav meg for å understøtte det ungdommene gav uttrykk for i de kvalitative intervjuene, både for å kunne avkrefte eller bekrefte noe av det som kom frem i disse samtalene. Samtidig observerte jeg Flexid-kursledernes formidling av tematikken.

På stedet introduserte jeg meg selv og hva min oppgave går ut på. Noen av ungdommene hadde ikke vært til stede tidligere og fått informasjon om min tilstedeværelse denne dagen. De fikk da utlevert informasjonsskrivet og fikk mulighet til å lese igjennom dette før han/hun skrev under på samtykkeerklæringene. De som ønsket det fikk også et informasjonsskriv (vedlegg nr.1) som de kunne ta med seg hjem til foreldrene i tilfelle det var noe foreldrene ville vite mer om.

Det ble gjort observasjoner i tre Flexid-grupper. En guttegruppe, en jentegruppe og en gruppe der både jenter og gutter var deltakere. Observasjonene ga meg en viss innsikt i noen av de ulike erfaringene ungdommene har i hverdagen, og litt om hva de syntes er uproblematisk og problematisk sett i lys av at de har minoirtsbakgrunn. Det at jeg forholdt meg passiv under observasjonene og ikke blandet meg inn på noen som helst måte, førte også til at jeg selv ikke fikk stille noen kontrollspørsmål underveis for å oppklare noe eller utdype noe av det de sa. Det jeg ikke fikk svar på, noterte jeg i marginen på notatene med den hensikt at dette var noe jeg kunne få svar på i intervjuene senere, dersom de samme temaene kom opp der.

De rene gutte- og jentegruppene var FLEXID-samlinger ved en av ungdomsskolene i Larvik kommune som har innført kurset i skolehverdagen. Den siste observasjonen var av en FLEXID-gruppe, på det jeg vil kalle et ordinært FLEXID-kurs i regi av Larvik Læringscenter. Observasjonene tok plass på ulike dager og hver samling varte i ca. halvannen time. Ved å sammenligne notatene fra samlingene kunne jeg i etterkant se om det var noen tendenser som utpekte seg.

Observasjonene har tilført meg kunnskaper om hvordan kursene foregår, og hva og hvordan temaer tas opp og behandles. I tolkning- og drøftingsdelen har jeg ikke tatt i utgangspunkt i det som ble sagt der fordi mye av det som ble sagt på samlingene

fremkom i intervjuene med de enkelte ungdommene. Observasjonsnotatene har dermed fungert som et dublikat av intervjuresultatene og det er derfor ikke henvist direkte til det som ble sagt i løpet av observasjonene på det ordinære FLEXIDkurset og på FLEXIDsamlingene på ungdomskolen. Under refleksjoner fra observasjoner under i kap. 8 om FLEXID ser jeg nærmere på noen tanker jeg gjorde meg i forhold til det jeg observerte. Observasjonsresultatene er sett i forhold til de resultatene som foreligger i kap. 5,6 og 7.

4.10 Lokalisering i forbindelse med intervjuene

I starten var det ikke så lett å vite hvor jeg skulle avholde intervjuene. Det måtte skje utenom skoletid og i helgene. Det var ikke et naturlig sted som utpekte seg som en god lokalisering. Det endte med at jeg gjorde enkeltavtaler med ungdommene der jeg ba dem komme med forslag til steder som vi kunne møtes, og at møteplassen var litt usjenert slik at ingen andre kunne overhøre samtalen og legge demper på hva de følte de ville fortelle. De hadde ikke så mange forslag til møteplasser, så det endte opp med at noen av intervjuene ble gjennomført hjemme hos meg, på kjøkkenet og etter skoletid, mens noen av ungdomme ville møte meg på biblioteket i Larvik på kveldstid. Begge deler fungerte helt fint. Hjemme hos meg kunne vi sitte i fred og ro med lite forstyrrelser. Å gjennomføre intervjuene ved Larvik Bibliotek fungerte også bra. Jeg tok kontakt med skranken på biblioteket og spurte etter et sted vi kunne sitte litt usjenert. Biblioteket er åpent for alle og de kunne ikke holde av noen rom for meg til visse tider, men det var flere steder å sitte som var relativt private. Tilfeldigvis, og heldigvis, var det ledig rom der det fantes en behagelig sofagruppe i bibliotekets kjeller de gangene jeg hadde behov for det.

Jeg ønsket ikke at ungdommene skulle ha noen ekstra belastninger fordi de skulle bli intervjuet, så jeg tilbød meg å hente dem hjemme eller på skolen etter skoletid, og kjøre dem hjem igjen etter at intervjuet var ferdig. På den måten var jeg også sikret at de møtte til avtalen. Alle overholdt avtalene vi hadde laget på forhånd. Jeg tilbød meg også for de kom seg til avtalen på egenhånd og haddetatt buss, taxi etc., at jeg skulle betale utgiftene deres.

4.11 Reliabilitet, validitet og generaliserbarhet

Hensikten med et kvalitativ forskning er ikke at intervjueren skal være utskiftbar. Ungdommenes historier er gyldige i forhold til oppgavens problemstilling fordi de alle har minoritetsbakgrunn, og de er eller har vært deltakere på FLEXIDkurs. Det er deres subjektive opplevelser som kommer frem i analysen, og disse opplevelsene må ses i sammenheng med at de har minoritetsbakgrunn. Utvalget i intervjuundersøkelsen representerer dermed den målgruppen som prosjektet var rettet mot. Prosjektets varighet i tid har ført til at jeg ikke har fått intervjuet så mange ungdommer som ville vært nødvendig for å kunne si at resultatene i studien er generaliserbare. Jeg betviler ikke påliteligheten i hver enkelt ungdoms historier, men når det kommer til generaliserbarheten er intervjuene for få til å kunne trekke endelige konklusjoner. Gjennom analysearbeidet har jeg også forsøkt å se på intervjuene totalt sett, og kommet frem til at det noen ungdommer opplevde som muligheter og utfordringer utpeker seg som mer interessant å si noe mer om enn andre ting. Det er disse temaene som blir fremhevet i analyse-og drøftningsdelen. Det er viktig å presisere at dette ikke kan ses på som noe som er overførbart til alle ungdommer med minoritetsbakgrunn, men at det viser at dette kan være temaer som flere minoritetsungdommer kan være opptatt av. Ungdommene i studien var helt ukjente for meg, og jeg hadde ingen kunnskaper om dem på forhånd som kunne være med på å påvirke eller farge intervjuet på noen som helst måte. En negativ faktor ved å la Larvik Læringscenter og andre tilknyttet FLEXID videreformidle mulige informanter er at de kunne hatt sørget for å plukke ut ungdommer som de visste var veldig pro FLEXID-kurset, og som de visste ville kunne uttrykke seg veldig positivt i forholdt til FLEXID. Min vurdering av dette i etterkant har vært at alle ungdommene på kursene fikk det samme tilbudet om å være med i denne studien, og at de informantene jeg fikk gjennom Larvik Læringscenter kan anses som et tilfeldig utvalg av de som gikk på FLEXID-kurs i den aktuelle perioden. En svakhet ved bruk av åpen observasjon som metode kan være at det ungdommene sa var det de trodde jeg ville høre. Det er mulig at noen av ungdommene i de gruppene jeg observerte fulgte denne strategien, men samtidig hadde jeg underveis ingen formening eller mistanker om at noen av ungdommene overdrev på den ene eller andre måten. De virket derimot genuint interessert i å delta og fortelle om egne erfaringer, og det så ut til at temaene var noe de var opptatt av og som de hadde behov for å få snakket om.

5 FAMILIEARENAEN

5.1 Familiens betydning

Foreldre og nær familie står for primærsosialiseringen i oppveksten og er som regel de nærmeste omsorgspersoner. Foreldrene sørger for innføring i normer, verdier, holdninger, kultur, tradisjoner og livssyn, og anses normalt som innehavere av roller som veildere og støttepersoner for ungdommene når de skal inn på ulike arenaer som utgjør en naturlig del av ungdommers utviklingsprosess. (Hundeide, 2003) Ung i Oslo og Ung i Norge undersøkelsene viser at familien har stor betydning for alle ungdommer, uansett etnisitet, og at det er høy grad av tillit mellom ungdommene og foreldrene. Forskjellen på majoritetsungdommer og minoritetsungdommer er at sistnevnte gruppe oftere har et større og tettere nettverk rundt seg bestående av besteforeldre, onkler og tanter m.fl., og som har betydning for dem gjennom den påvirkningen og den autoritet de har i felleskapet (familien). (Engebrigtsen og Fuglerrud, 2007)

Intervjuundersøkelsen i denne studien viste også at stort sett alle minoritetsungdommene opplever at familiearenaen betyr mye for dem både i forhold til opplevde muligheter og utfordringer. De mener at foreldrene vil det beste for dem, og at familien er et betydningsfullt støtteapparat i hverdagen. Avhengig av egen eller foreldrenes kulturelle bakgrunn er det også ulike forventninger til det å være ungdom, både oppførselsmessig og i forhold til hvordan foreldrene behandler dem (Engebrigtsen og Fuglerud, 2007). Det som gjelder for ungdommene i intervjuundersøkelsen som kommer fra Kurdistan kan ha en annen betydning for ungdom som vokser opp i Gambia, selv om begge samfunnene kan oppfattes som kollektive. Normer og verdier som overføres fra foreldrene til barna i oppveksten er uansett ment å være noe som skal sørge at de lærer hva som er god og dårlig oppførsel, og at dette er noe som skal komme barna til gode i deres omgang med andre mennesker i det samfunnet de lever i. Samtidig som familien er en trygg base som gir minoritetsungdommene omsorg, trygghet og oppfølging, sier flere at de opplever at det er muligheter og utfordringer på familiearenaen som kan knyttes til det at de har en minoritetsbakgrunn. Videre skal vi se på noen av disse mulighetene og utfordringene, og på hvilke måter

minoritetsungdommene opplever at familien påvirker deres muligheter til deltakelse på ulike arenaer i samfunnet.

5.2 Signifikante andre som veiledere

Mange minoritetsungdommer opplever i større grad enn norske ungdommer en form for dobbeltsosialisering ved at de forholder seg til egen bakgrunnskultur i tillegg til den norske kulturen. Foreldrene står i en særstilling som de primære signifikante personer (G.H. Meads speilingsteori) og som viktige omsorgspersoner som har i oppgave å lære barna sine om de ulike forventningene på forskjellige naturlige arenaer i samfunnet der ungdomsaktiviteter foregår. Brenna (2007) bruker begrepet "veileder" når hun snakker om minoritetsforeldrenes rolle overfor sine ungdommer, og at de har en dobbel veilederrolle, både som formidlere av bakgrunnskulturen og i forhold til å veilede sine barn og unge inn i det norske samfunnets mange arenaer.

Minoritetsungdommene i intervjuundersøkelsen opplever en form for dobbel speilingsprosess i oppveksten. I G.H. Meads interaksjonismeteori kan foreldres ses på som viktige relasjoner som ungdommene speiler seg i til daglig. På samme tid speiler ungdommene seg i det norske samfunnet og i de mennesker som de omgås med til daglig på ulike arenaer som for eksempel barnehage og skole. Andre personer enn foreldrene blir ansett som *signifikante andre*, og som også kan ha stor betydning for ungdommenes identitetsutvikling sett i forhold til det å lære seg den norske kulturen og hvordan de kan samhandle i majoritetssamfunnet. Vekselvirkningene i relasjonene mellom ungdommen og foreldrene og de signifikante andre er avgjørende for hvilke verdier og holdninger ungdommene tar med seg videre i livet og gjør sine vurderinger ut ifra.

I forhold til Bourdieus sosiale handlingsteori så kan de ulike miljøene som minoritetsungdommene er med i ses på som ulike "sosiale felt", der man trenger nødvendig kunnskapen man trenger for å kunne samhandle. Denne kunnskapen kaller Bourdieu for "habitus". (Heggen, et al., 2003) For å kunne bli et *medlem* i et sosialt felt må søke seg dit og lære seg hva den rette habitus innebærer. Habitus er noe man først får når man har internalisert og anerkjent hele eller delvis de regler, verdier og

holdninger som medlemmene i det sosiale feltet er enige om. Foreldrene kan få innpass i det sosialt feltet selv om de ikke er enige i alt som det sosiale feltet står for, spesielt dersom man bringer noe inn i feltet som de andre som har definisjonsmakten i feltet, er interessert i.

Ungdommene i intervjuundersøkelsen gav uttrykk for at foreldrene har hatt behov for å sette seg inn i mye nytt når de kom til Norge, og at mye ennå var fremmed for dem. Ut fra det ungdommene forteller om sine foreldres forhold til det norske samfunn tolkes det dithen at foreldrene har greid å tilnærme seg det norske samfunnet i ulik grad, noen har nesten ikke tilnærmet seg i det hele tatt. Brenna (2007) sier at før foreldrene kan opptre som gode veiledere bør de selv ha en viss grad av kjennskap til hvilke forventninger som stilles til den unge, hvilke rettigheter og plikter ungdommene har, og hvordan de best kan tilpasse seg det norske samfunnet. Foreldrenes kjennskap til det Bourdieu kaller for ulike sosiale felt (arener, miljøer), og som det er aktuelt for ungdommene å delta på, er av betydning for ungdommenes muligheter til deltakelse. Hvor mye innsikt de ulike ungdommene opplever at foreldrene har i det norske samfunnet, og hvor gode veiledere de opplever at foreldrene er, kunne se ut til å være noe avhengig av av foreldrenes tid tilbrakt i Norge.(uten at dette ble undersøkt nærmere i denne studien) Annengenerasjonsungdommenes foreldre virket mer innvidd i det norske samfunnet og de var mer deltakende i arbeidslivet. Dette kan ses i sammenheng med lenger botid i Norge, og at de derfor har internalisert deler av den norske kulturen og dermed kommet lenger i prosessen med å internaliserer ulike sosiale felts habitus. Eller at det samfunnet de opprinnelig kommer fra ikke skiller seg så veldig fra den måten det norske samfunnet er organisert på. Bare ei jente sa at foreldrene nesten ikke kunne snakke norsk, og at de heller ikke brydde seg så mye om å lære seg det. Ungdommenes muligheter til å være aktive og deltakende på andre arenaer i samfunnet generelt ble satt i sammenheng med foreldrenes innsikt i det norske samfunnet.

Gutt 21 år. Førstegenerasjonsinnvandrer, sa dette:

I starten hjalp pappa meg med å velge siden jeg ikke var så kjempegod i norsk ennå, så tenkte pappa at byggfag var bra for meg, der var det mye praktisk og sånn. Jeg fullførte de to første årene der og fant ut at det ikke passet for meg. Jeg tok påbygging etterpå istedet for å gå ut i lære. Foreldrene mine støtter meg. Pappa kjenner det norske samfunnet godt og vet mye.

Videre fortalte han litt om foreldrenes innstilling til det at de nå bodde i Norge.

Mine foreldre vil at vi skal forstå det norske samfunnet og kulturen her og samtidig ta vare på vår kultur fra (...). De vil vi skal leve så normalt som mulig. Både søstra mi og jeg får stort sett lov til å gjøre hva vi ønsker selv. (være med på...)

Flere av ungdommene fortalte liknende historier som gutten over, historier om foreldre som er støttende og som oppmunterer dem i forhold til skole og skolevalg.

Gutt 21 år. Førstegenerasjonsinnvandrer, sa dette:

Samtidig som foreldrene mine tenker at det er viktig at vi integrerer oss, så må vi passe på at vi ikke gir avkall på det vi har når vi er sammen (familien). Vi er opptatt av å beholde vår hjemkultur, og vi tenker at integrering kommer av seg selv. Det er viktig å ikke glemme hvem man er og hvor man kommer fra. Men hvis man vil lykkes så er det viktig med integrering.

Begge guttenes uttalelser over bærer preg av at de har foreldre som er positive til det norske samfunnet, og at foreldrene er opptatt av å finne gode løsninger i forhold til det å leve i det norske samfunnet. I et barne- og ungdomsperspektiv er det viktig at foreldre, eller andre nære omsorgspersoner, har innsyn i hvilke premisser som gjelder for ungdommene i de omgivelsene der de vokser opp. En måte å få innsikt i dette på kan være å snakke med ungdommene sine om hva som opptar dem i hverdagen og på hvilke måter foreldrene kan være med på å bidra med i sine barns utviklingsprosess slik at de kan ta i bruk de forutsetninger de har (Pollock og van Reken, 2009). Dersom vi ser på Bourdieus sosiale handlingsteori så ser vi at innsyn forutsetter deltakelse. Det betyr at om man ønsker å være del av et sosialt felt må man også skaffe seg innsyn i de synlige og usynlige faktorer som har betydning for det som skjer i de ulike sosiale felt. Pollock og van Reken legger vekt på at TCKeres foreldre bør finne en balanse mellom beskyttelse og selvstendighet i det nye samfunnet de skal forholde seg til. Det viser seg at det er lett for mange foreldre å gå fra trygge grenser for barna til ekstrem forsiktighet. Utøvelse av ekstrem forsiktighet vil kunne føre til det ungdommene opplever som overdreven tvang, eller at de vil selv ender opp med å føle unødvendig frykt. Derfor er det å snakke med og lytte til ungdommene viktig for å finne ut hvilket samspill med omgivelsene som er hensiktsmessig.

5.3 Konflikter i minoritetsfamilier

Det er ikke uvanlig at det foregår såkalte *stille kamper* innad i mange familier med minoritetsbakgrunn. Disse stille kampene er en del av en endringsprosess der foreldre og barn er involvert. Det handler ofte om kulturkonflikter og kampen for likeverd, og mer selvstendighet og frihet for den unge. Endringer skjer, men det tar tid. En av årsakene til dette er blant annet at foreldrene er engstlige for represalier fra minoritetsmiljøet og at det vil bli satt spørsmålstegn ved foreldrenes oppdragerevne, grensesetting og ærbærhet. (Brenna, 2007). Quershi (2008) sier at den primærsosialisering og sekundærsosialisering som foregår i det nye landet kan være basert på en annen oppvekstideologi enn det som var rådende i hjemlandet. Dette kan føre til at de voksne mangler forståelse for hvordan det er å være ungdom i Norge. Foreldrene kan bli usikre i forhold til hva som er bra eller ikke bra, eller de kan ha sitt syn på hva som er det beste for barnet og forholder seg til det uansett omgivelsene.

Intervjuundersøkelsen i denne studien viser at minoritetsungdommenem opplever dagligdagse utfordringer som dreier seg om alt fra å få lov til å være ute om kvelden, til å delta på arrangementer der både gutter og jenter er tilstede, være med på ulike fritidsaktiviteter, delta på overnattingsturer med idrettsklubben eller i regi av skolen, o.l. Ungdommene selv uttrykker at mange av konfliktene henger sammen med deres egen og foreldrenes savn og sorg i forbindelse med at de har måtte forlate sitt hjemland, og i forhold til at det forekommer mye kontroll fra foreldrenes side som de setter i forbindelse med foreldrenes og familiens migrasjonsprosess og nåværende situasjon i Norge. Religion (religiøs) og kulturell praksis blir nevnt som årsaker til mange av de konflikter som oppstår på hjemmebane.

Ei av jentene på 16 år sa dette:

Konfliktene er ofte om utetider og sånn. Det er ikke store konflikter bare sånn at jeg sier hva jeg synes og sånn. Det er mer vanlige konflikter tror jeg. Men også fordi vi forholder oss til vår religion og hvordan vi utøver denne. En av guttene på 16 år sa dette:

Vi snakker om ting hvis det er noe. Konflikter kan vel oppstå, men det er som regel i forhold til lengsel, når mamma lengter tilbake fordi mormor er syk av kref, savner hjemlandet og sånn. Luktene og lydene, det å være der.

Gjennomgående kunne det se ut som om minoritetsjentene i intervjuundersøkelsen oftere opplever at de har konflikter med foreldrene sine enn minoritetsguttene. Ung i Norge og Ung i Oslo undersøkelsene (Øia, Novarapport 20:05, Øia, Novarapport 06:07) bekrefter at minoritetsjenter og gutter samlet sett opplever at de har høyere grad av konflikter hjemme enn de norske ungdommene har med sine foreldre. Samtidig viser det seg at ulikhetene mellom minoritet og majoritetsungdoms konfliktnivå på hjemmebane er veldig små. (se kap. 5.3.2, 5.3.3). Kunnskapene som minoritetsungdommene i intervjuundersøkelsen viser at de har om norske ungdommers relasjoner til sine foreldre virker noe mangelfulle og til tider fordømmende, noe som igjen kan være et resultat av at de har liten eller ingen omgang med norske ungdommer på fritida, og dermed forholder seg til kanskje mer til stereotyper eller oppfatninger som både de selv og foreldrene har og som som ikke har noe med virkeligheten å gjøre. (St.meld. 29, 2003-2004)

Sett i et sosiokulturelt perspektiv (dvs. når språk og sosial handling er det som fører til læring) kan årsaken til at minoritetungdom opplever at de har flere konflikter på hjemmebane ses i sammenheng med familiens praksis av hjemkulturens tankemåter, handlesett, verdier og holdninger, og det faktum at de samtidig forholder seg til den norske kulturen. Dersom hjemkulturen og den norske kulturen er veldig ulike kan det føre til at de opplever at deres konflikter er annerledes enn de konflikter etnisk norske ungdommer opplever, og at konfliktene oppleves som mer synlige eller tydelige for dem. Sosiokulturelle faktorer, som f.eks. foreldrenes beherskelse av den norske kulturen og språket, og forståelse for hvordan samfunnet fungerer, kan sammen med økonomiske faktorer (som inntekt eller formue) ha betydning for de konflikter som oppstår i hjemmet. Quershi (2001) sier at når det skjer forandringer i de samfunnsmessige strukturene, institusjoner og sosiale forhold vil det også kunne føre til endringer i relasjoner og familiens funksjoner, noe som igjen vil kunne få konsekvenser for barn og unges oppvekstvilkår. Øias (Nova rapport 05:20) tolkninger viser at minoritetsungdom opplever at det er et høyt konfliktnivå og en utpreget negativ kommunikasjon mellom dem og foreldrene. Noen forsøker også å holde fritida si skjult for foreldrene for å unngå kritikk og nedsettende kommentarer fra foreldrenes side. Samtidig viser intervjuundersøkelsen i denne studien at ungdommene opplever mindre grad av negativ kommunikasjon og økt opplevelse av at foreldrene er støttende med økt botid i Norge, noe annengenerasjonsinnvandrere i Ung i Oslo undersøkelsen fra 2002 (Nova rapport

20:05) også viser. Dette kan bety at minoritetsforeldrene har fått et bedre innsyn i vertskulturen og at de derfor ikke har behov for å kontrollere eller være redde for barna sine i den grad de var i begynnelsen. Videre skal vi se nærmere på de muligheter og utfordringer knyttet til kjønn, og hvilken betydning kjønn har for ungdommense mulighet til deltakelse i samfunnet.

5.4 Kontrollperspektivet

5.4.1 Kjønn og begrensninger.

Det norske moderne samfunnet vektlegger et likhetsideal som bryter med alle tidligere tiders oppfatninger i forhold til roller og forventninger til kjønn, og hva menn og kvinner kan, bør eller skal gjøre eller ikke gjøre. (Solheim, 2007) Likestilling mellom kjønn er en av grunnpilarene i det norske samfunnet og det arbeides for likhet på mange områder, bl.a. lik lønn for likt arbeid og like muligheter til utdanning osv. Blant mange av de minoritetsgruppene som befinner seg i Norge har mange sin opprinnelseskultur i land der kjønnsforskjellene er mye tydeligere enn det vi finner i Norge og i hele Skandinavia, og det likestilte samfunnet i Norge er annerledes enn det de er vant med.

Resultatene fra intervjuundersøkelsen viser at minoritetsungdommene opplever at det er ulikheter mellom det de lærer hjemme og det de opplever at de må forholde seg ute i samfunnet. Ungdommene i denne undersøkelsen er like ulike som alle andre ungdommer og deres familiesituasjoner er også forskjellige, og noen av dem opplever større forskjellsbehandling som følge av kjønn i større grad enn andre.

Sett i et kjønnsperspektiv har kvinner og menn ulike roller de skal fylle i et fellesskap, uansett i hvilken kultur man befinner seg, men i kollektivistisk tradisjon har jentene en spesiell rolle som bærere av familiens tradisjoner, og derfor er det ønskelig å forme jentenes roller mer aktivt enn guttenes. Det forventes at jentene tilbringer mer tid hjemme, og at de tar del i huslige sysler i større grad enn guttene. Minoritetsguttene har oftere rollen som fremtidig forsørger i samfunn med kollektivistisk tankegang, og det kan være årsaken til at guttene opplever at de får mye større frihet av sine foreldre til å

bevege seg ute i samfunnet og gjøre seg kjent og ta del i det som skjer på ulike arenaer. De bruker også mye mer tid ute sammen med andre perifere ungdommer og voksne på ulike arenaer enn det jentene gjør. (Quereshi, 2001) Ung i Norge og Ung i Oslo undersøkelsene (Nova rapport 20:05 og 06:07) og Frønes (2007) viser også at minoritetsjenter i større grad enn guttene tilbringer tid hjemme og at det er forventet at de skal ta del i huslige sysler.

Opplevde kjønnsforskjeller fremkommer tydelig i intervjuundersøkelsen i denne oppgaven, og det er spesielt jentene som er opptatt av at de har regler å forholde seg til som er begrensende for deres muligheter til å være med på ting på ulike ungdoms- og fritidsarenaer, og at dette ikke alltid oppleves som like greit. De sier at de føler seg klemt mellom foreldrenes kulturelle og tradisjonsbaserte forventninger til dem, og det å ta et valg om å utnytte de mulighetene som ligger til rette for i det norske samfunnet. Spesielt opplever de at det er restriksjoner i forhold til aktiviteter utenfor skoletiden, både organiserte eller uorganiserte.

Jente 20 år. Førstegenerasjonsinnvandrer, sa dette:

Foreldrene mine og spesielt faren min er strenge med meg fordi det har de lært i hjemlandet sitt. De følger Islam og den kulturen de kommer fra. En gang forsøkte jeg å snakke med noen på nettet. Faren min fikk greie på det. Det fikk jeg ikke lov til. Jeg sier det gjør guttene dine og da svarer de bare: ja det er greit for guttene men ikke for deg. Jeg får heller ikke lov til å være sammen med noen norske, eller ha norske venner. Jeg er heller ikke med på noe på fritida. Jeg gråter mye og føler meg ensom. Vi har snakket om de hjemme, om kulturforskjeller og sånn, men jeg synes fortsatt ikke at det er ok at der er sånn mot meg, fordi vi bor jo i Norge nå, ikke i (.....).

Minoritetsforeldrene trekkes mellom det å gjerne ville videreformidle egen kultur samtidig som de forholder seg til at barna vokser opp i Norge. For noen minoritetsforeldre viser dette seg å være vanskelig. Rollene foreldrene har hatt hjemlandet har fått totalt endret innhold eller status i etter at de kom til Norge og de opplever at det er andre forpliktelser, koder, normer, moralske og etiske regler tilknyttet rollene. (Brenna, 2007). Jenta (over i eksempelet) og hennes foreldre har vært i Norge i mange år, men foreldrene velger likevel å trekke seg vekk seg fra majoritetesamfunnet og holder sammen med andre med samme minoritetsbakgrunn. De er trofaste mot sin hjemkulturs tradisjoner, holdninger og tankesett. Isolasjon og tilbaketrekking fra

majoritetssamfunnet vil kunne føre til mangel på sosial kompetanse, noe som igjen kan virke skremmende for mange foreldre. I det lange løp kan manglende sosial kompetanse føre til foreldre opplever at de mister noe av sin autoritet i forhold til barna og i familien for øvrig. Det å forholde seg til bare sin egen kultur vil kunne oppleves som mindre stressende. (Brenna, 2007) For jenta over er det tydelig at foreldrenes mangel på tilnærming til det norske samfunnet fører til stress for datteren, som føler seg utenfor og som så gjerne vil være mer deltakende i samfunnet. Hvorfor foreldrene oppfører seg som de gjør overfor jenta over kan knyttes til usikkerhet, og kanskje frykt for noe som er ukjent. Det å beholde mest mulig av egen kultur føles som det tryggeste og det eneste rette. H. Eriksen (1997) sier at det å beholde en ren identitet gjør at det blir enklere å sette klare grenser, definere regler for oppførsel, og dermed lettere å forby forhandlinger om verdier og moral. Eriksen sier også at det å velge en ren identitet er noe mange gjør for å beskytte seg selv, og for å opprettholde et positivt selvbilde. I jentas tilfelle virker det som om hennes foreldres habitus (jf. Bourdieu) er mer eller mindre uforandret. Jenta derimot møter andre jevnaldrende og voksenpersoner på skolearenaen som påvirker henne (og som blir påvirket av henne), noe som fører til at hun også internaliserer norske verdier, holdninger og tankesett i tillegg til hjemkulturens. Hun erverver seg både kulturell og sosial kapital og har større forståelse for det som skjer i det norske samfunnet enn foreldrene. Hun stiller seg noe undrende til foreldrenes behov for å praktisere så strenge regler overfor henne fordi hennes kunnskaper om det norske samfunnet tilsier at det ikke er behov for det.

Al Araki (2007) sier at for å kunne ta del i det norske samfunnet er det nødvendig med en viss grad av integrasjon, dvs. at man må tilpasse seg det nye samfunnet, og helst gjøre dette uten å miste sin egen identitet. En måte å reagere på for å ikke miste det deres identitet springer ut fra, er at man får et behov for å sterkere kontroll over det som foregår. Det kan forklare foreldrenes praksis overfor jenta i dette eksemplet. Det at hun ikke får lov til å delta noe særlig på andre arenaer eller ha sosial omgang med andre ungdommer, og da norske ungdommer, spesielt gutter, kan ses på som et resultat av kjønnet oppdragelse i den kollektive tradisjonen der jentas underordning til foreldrene må forstås ut fra lært lojalitet og respekt for foreldrene og det de bestemmer.

Dette bekreftes av det Priuer (2004) beskriver som kjennetegn på den kollektive tankegangen, nemlig at mange minoritetsungdommer er sterkt underordnet sine foreldre og minoritetsfellesskapet for øvrig. Ved et kulturskifte fra et kollektivistisk

samfunn til et moderne samfunn kan det imidlertid være flere motstridende og dyptliggende elementer som er mer eller mindre motstandsdyktige mot endringer. Jentas utfordringer ligger i det at når hun omgås andre individer i det norske samfunnet, først og fremst på skolearenen, så lærer hun at hun er et selvstendig individ som skal tjene seg selv og ta egne valg på egne vegne ut fra de premisser det moderne norske samfunnet legger. Hjemme hos foreldrene er det forventet at hun skal tjene fellesskapet og det foreldrene forventer av henne. For jenta handler det om at hun har tilegnet seg erfaringer fra det norske samfunnet som ikke er forenlige med de forventninger som stilles av hennes foreldre, som i dette tilfellet blir omtalt av jenta under intervjuet som lite endringsdyktige, og at de har liten innsikt i hva som foregår i det norske samfunnet. For jenta har dette blitt et problem eller en utfordring som handler om kjønnskonstruksjoner, mangel på opplevd likestilling og andre tradisjons- og religionsbundne realiteter som jenta ikke finner veien ut av alene.

Det foreldrene har lært seg i oppveksten er styrende for hvordan de oppfatter og vurderer verden omkring seg til enhver tid. Foreldrene er avhengig av å delta på nye arenaer for å få innsikt i nye sosiale felt i det norske samfunnet som er naturlige arenaer for deres barn å delta i. Det finnes en individuell habitus også, som kan ses på som den enkeltes refleksivitet, som gjennom deltakelse påvirker og blir påvirket slik at man langsomt oppretter nye strukturer i habitus (tankemåter, handlesett osv). Det betyr at foreldrenes habitus også vil kunne endres uten at de behøver å gi slipp på hele sin identitet av den grunn. Dette avhenger også av at de må være motivert og se hensikten med det å skulle endre seg. (Bourdieu 1977, Heggen et al., 2003)

Prieur (2004) sier at habitus ikke nødvendigvis bør oppfattes som noe som er uforanderlig, sett i forhold til den enkeltes refleksivitet, men at habitus kan beskrives som det trege i mennesker. Jeg tolker Prieur dithen at forandringer i habitus finner sted, også hos jentas foreldrene, men at det kan ta litt tid. Det å inngå i nye sosiale omgivelser som utfordrer ens eget eller gruppens eksisterende habitus vil, ifølge Prieur, kunne føre til utfordringer som oppleves som en lidelse eller som en forandring.

Når det gjelder forskjeller på gutter og jenter vil dette bli ytterligere drøftet i forbindelse med kontrollperspektivet i kapittel 5.4.2- 5.4.3 nedenfor.

5.4.2 Foreldrekontroll

Minoritetsungdommer opplever generelt sterk (Nova rapporter nr. 20:05, og 06:07, Prieur 2004) Minoritetsjenter opplever dette i større grad enn minoritetsguttene, selv om det forekommer mye kontroll også av guttene. Minoritetsforeldrenes autoritet kan fremkomme på flere måter og er avhengig av kulturelle tradisjoner, religion, foreldrenes utdannelsesnivå og andre individuelle forskjeller. (Engebrigtsen og Fuglerud, 2007, s. 22) På samme tid som kontrollen oppleves som begrensende for ungdommenes deltakelse på ulike arenaer, så opplever de også kontrollen som trygghetsskapende.

Dette gjenspeiler det minoritetsungdommene i oppgavens intervjuundersøkelse gir uttrykk for. Guttene opplever ikke at de har spesielt mangebegrensninger, de er sammen med hvem de vil og deltar stort sett på det de ønsker. Når de sammenligner seg med norske gutter deromot gir de uttrykk for at de opplever at de selv har strengere regler enn de norske ungdommene. På spørsmål om hva reglene handler om svarer de bl.a. at foreldrene vill vite hvor de skal, hvem de er sammen med, at de har med seg mobil, at de kommer hjem til et visst klokkeslett, og at de ikke skal nyte alkohol eller andre rusmidler. Guttens holdninger til norske ungdommers relasjoner til sine foreldre er også preget av noe uvitenhet i dette tilfellet (St.meld. 49, 2003- 2004, og jf. kap. 5.3) Jentene knytter kontrollen de opplever opp mot at de er jenter, og at det er andre forventninger til dem både fra foreldrene og fra familiens relasjoner i samfunnet. I intervjuundersøkelsen viser det seg at særlig at ei av jentene har foreldrene som ikke er interessert i å bli kjent med det norske samfunnet, og som tviholder på sin opprinnelseskultur. Hun sier følgende:

Jente 20 år. Førstegenerasjonsinnvander:

På ungdomsskolen snakket jeg med de norske, men mamma sa: ja snakk med dem, men bare si hei og sånn. Ikke være sammen med dem. Mange utlendinger tror at norske jenter er horer og sånn. De tenker at da vil alle tro at jeg er sånn også. Jeg sier ikke det, men mange tenker det. Jeg vet at jentene ikke er det, men de tror det fordi de er lettkledde og viser frem kroppen sin og sånn.

En annen av jentene er mer moderat i sin beskrivelse av hvor strenge foreldrene er i forhold til hva hun får lov til å være med på.

Jente 16 år. Annengenerasjonsinnvandrer:

Det er jo ikke sånn at jeg ikke får lov til noe. Jeg får lov å dra på bytur med venninnene mine og sånn. Det er ikke sånn at jeg ikke får lov til det..... men jeg får ikke lov til å dra ut om kveldene og sånt når det er mørkt, det får jeg ikke lov til...

Jentene er mye tydeligere på at foreldrenes regler begrenser deres frihet til å delta på ulike ungdomsarenaer. Det betyr at de ikke kan velge hvem de vil være sammen med. Jentene knytter også i mye sterkere grad enn guttene foreldrenes regler opp mot at de er jenter, og at det å bryte reglene vil kunne få konsekvenser for jentas og familiens rykte og ære.

På spørsmål om hvordan jentene håndterer det de opplever som strengere regler for dem enn for guttene, sier de at de bare må akseptere det. ("Det bare er slik") Samtidig prøver de å se det positive i det å ha begrensninger. De sier at de opplever reglene som beskyttende. Foreldrenes begrensninger fører til at de slipper å ta ansvaret som følger med det å skulle ta stilling til om de skal gjøre noe som de helst ikke bør gjøre. De sammenligner seg med jevnaldrende norske jenter, og nevner spesielt at de opplever at andre jenter (norske og andre minoirtetsjenter) utsettes for et mye større press i forhold til alkohol, rusmidler og sex. Likevel gir de uttrykk for at de gjerne kunne ha lyst til å delta på mer, og trekker frem at de ville vært i stand til å ta mer ansvar for seg selv enn det foreldrene tror. ("den individualistiske tankegangen") De begrunner sitt ønske med at de bor i Norge nå og bør kunne følge den norske kulturen mer.

Jente 16 år. Annengenerasjonsinnvandrer, sa dette:

Tja, jeg har vel egentlig blitt vant til det. Det er bare sånn det er. Jeg kan jo selvfølgelig bli uenig med mamma og sånn om forskjellige ting. Men vi kommer til enighet. Jeg skjønner jo hvorfor mamma tar de beslutningene, at hun må bestemme det hun bestemmer.

Ungdommene er opptatt av familiens rykte og ære og at de føler en forpliktelse overfor foreldrene og familien for øvrig i forhold til å opprettholde dens status.

Jente 16 år. Annengenerasjonsinnvanderer sier dette:

Hvis noen ser meg med jenter eller gutter som blir ansett for å ikke være bra, så vil ryktene spre seg fort. De sier da; "Gjør datteren din noe, så har hun lært det av deg, du er like dårlig." Det vil kunne gå ut over foreldrene mine.

Gutt 16 år, fra Kurdistan, annengenerasjonsinnvandrer, sier dette:

Jeg får lov til å være sammen med hvem jeg vil. Det er bare at de vil vite hvor jeg er og sånn. De liker ikke at jeg er ute sent om kvelden, og siden mye skjer på kveldene så blir det til at jeg sitter hjemme på rommet istedet.

Ungdommene sier at de tar hensyn til familiens rykte og ære og at de ikke på noen som helst måte vil la andre familiemedlemmer komme i dårlig lys fordi de selv velger å være sammen med jevnaldrende som blir ansett for "ikke bra" av andre i minoritetsmiljøet, selv om de kjenner sannheten om de "andre" som noe annet enn det foreldrene og minoritetsmiljøet gjør. På spørsmål om hvordan de reagerer når de ikke kan velge egne venner svarer de at det er noe de bare må akseptere så lenge det er en risiko for at det vil få negative konsekvenser for foreldrene eller andre familiemedlemmer. TCK-teorien (Pollock og van Reken, 2009) vektlegger at det å finne sin identitet i et system er viktig. Dersom vi overfører denne tankegangen til minoritetsungdommene i intervjuundersøkelsen kan vi se at det er flere positive faktorer ved det å innordne seg. Først og fremst med tanke på den tryggheten som familien faktisk representerer for den enkelte. For det andre representerer minoritetsmiljøet i lokalsamfunnet en utvidet familie; en familie som man har måttet reise fra i hjemlandet og som metter et tilhørighetsbehov som både barn, unge og foreldre gjerne har. Det er også mindre konfliktfullt for alle parter når man innfrir de forventninger som systemet har til den enkelte.

Jente 16 år. Annengenerasjonsinnvandrer, sa dette i forhold til å innordne seg:

Jeg synes jo det er litt dumt noen ganger at jeg ikke kan være med de jeg kunne hatt lyst til å være med. Vi bor jo i Norge og kunne jo fulgt det som gjelder her litt oftere. Det hadde vært mye enklere å vært norsk noen ganger. Det tenker jeg noen ganger.

Flere av ungdommene, men spesielt annengenerasjonsinnvandrerne, gir uttrykk for at de føler tilhørighet til minoritetsmiljøet, men at de også har en trygghetsfølelse i forhold til hvordan de skal opptre i samfunnet ellers. Likevel er respekten og lojaliteten mot foreldrene viktigere enn det å skulle tilfredstille egne ønsker i forhold til vennerelasjoner. Dersom vi sammenlikner minoritetsungdommene i undersøkelsen med det Pollock og van Reken kaller en "TCKer som ikke helt passer inn i systemet, men som forsøker å innordne seg", kan det ungdommene gjør og opplever tolkes som en måte å undertrykke egne ønsker om å realisere den individuelle friheten som det norske samfunnet legger opp til gjennom den moderne tankegangen som har fokus på

individets frihet og individuelle ansvar for eget liv og handlinger. Dersom vi ser på Bourdieus habitusbegrep vil innholdet i minoritetsungdommenenes habitus være preget av den tverrkulturelle oppveksten de har, mens foreldrenes habitus er mer stabil og preget av egen innholdet i egen oppvekst, og deres habitus, deres sosiale og kulturelle kapital, haret ulikt innhold enn barnas/ungdommenenes. På en enkel måte kan ungdommenes identifiseringsprosjekt sies å komme i en klemme mellom familiens og det norske samfunnets forventninger til dem. Brenna (2007) sier at alle ungdommer opplever generasjonskonflikter, uansett etnisitet, men at minoritetsungdommer opplever dette i mye sterkere grad. Familiens fravær fra opprinnelseskulturen kan føre til at de holder fastere ved hjemkulturen og blir mer motstandsdyktige mot forandringer, og at endringer derfor tar lenger tid. Graden av foreldrenes deltakelse i det nye samfunnet kan være med på å endre deres habitus og blir dermed også viktig for ungdommenes muligheter i forhold til å kunne delta på jevnalderarenaer i det norske samfunnet.

5.4.3 Sosial kontroll

Ung i Oslo undersøkelsen fra 2006 (Nova rapport nr. 06:07) viser at jenter, mer enn gutter, generelt, oftere opplever kontroll fra foreldre, men også fra andre individer som er knyttet til miljøer der de selv eller familien er deltaker. Sosial kontroll kan her beskrives som vedtatte normer, verdier og regler som gjelder for en gruppe og som vedlikeholdes gjennom positive og negative sanksjoner i den gruppa minoritetsungdommen og familien tilhører. Hva som aksepteres i ulike minoritetsmiljøer er forskjellig, og både sosialt og kulturelt betinget. En sammenligning mellom minoritetsjenter og minoritetsgutter viser også en stor forskjell i opplevd sosial kontroll og familiekonflikter. Minoritetsjenter opplever i mye større grad at de passet på, de har lavere nivå av konflikter med foreldrene sine og mer tillit til sine foreldre.

Den sosiale kontrollen oppleves både positivt og negativt. For mange foreldre er det en måte å få vite hva barna deres gjør på ulike arenaer der de selv ikke ferdes. For den unge kan det oppleves som noe som gir trygghet fordi noen passer på. Men på en annen side kan det oppleves som inntrengende og unødvendig at andre blander seg inn i noen de egentlig ikke har noen med. Spesielt for de ungdommene som vokser opp og internaliserer de norske holdningene og verdiene vil en sterk sosial kontroll kunne

oppleves som noe som er negativt for dem og deres muligheter til å være deltakende på mange arener i samfunnet. I et minoritetsperspektiv er den sosiale kontrollen noe som viser hvor god kontroll foreldrene har over barna sine. Blir foreldrenes kontroll ansett som for dårlig, vil dette kunne få konsekvenser for deres anseelse i minoritetsmiljøet.

Sett i et samfunnsperspektiv kan den sosiale kontrollen ses på som et problem fordi det fører til at en opprettholdelse av paralelle systemer der minoritetsmiljøene kan følge sine normer, verdier, regler osv. Mange innvandrere er opptatt av å verne om sin hjemkultur men glemmer samtidig at utviklingen går sin gang i hjemlandet. Sosial kontroll er i det store og hele et resultat av frykten for det nye, som er det norske samfunnet, fordi ulikhetene mellom hjemkulturen og det norske samfunnet er store. (Brenna 2007)

Både guttene og jentene i intervjuundersøkelsen var opptatt av at familiens øvrige medlemmer og medlemmer av minoritetsmiljøet har innvirkning på beslutninger som tasi den nære familien. Noen sier at sosial kontroll fører til at deres deltakelse på ulike arenaer er begrenset eller helt uaktuell, og at de opplever at kontrollen utøves bevisst og ubevisst for å overholde vedtatte normer i minoritetsmiljøet.

Jente 16 år, sa dette:

Jeg synes det er dumt at mange alltid vil blande seg inn i noe de ikke har noe med. Jeg blir litt sur, sånn er det. Men man skal vise respekt for de eldre. Det er sånn vi har det. Jeg sier til mamma at jeg synes det er unødvendig at de andre skal bry seg noe om det som er i den nære familien, de har ikke noe med det. Mamma synes også det, men jeg aksepterer det, jeg kan ikke gjøre så mye med det.

På spørsmål om hva som kan skje hvis foreldrene og de selv gir uttrykk for at andre ikke bør blande seg inn i hva foreldrene bestemmer er bra for sine barn svarte blant annet ei av jentene (16 år, fra Kurdistan, annengenerasjonsinnvandrer) dette:

De personene ville nok baksnakket mer og sånn. De ville nok sagt at vi ikke har respekt for andre folk. De ville nok blitt veldig fornærmet. At vi er frekke og sånn. Gjør datteren din noe, så har hun lært det av deg, sier de da. Du er like dårlig. Det går ut over foreldrene mine.

Jenta som sier dette var også veldig opptatt av å høre på sine foreldre og vise dem respekt. Det å ha respekt innebærer for dem å adlyde foreldrene og forsøke å innfri de

forventninger som foreldrene, familien og andre de forholder seg til har til dem. I dette tilfellet vil nok ikke jenta gjøre noe som kan sette hennes mor i et dårlig lys. Aarset, Lidén og Seland (2008) bekrefter at mange ungdommer med innvandrerbakgrunn frykter det å sverte sitt eget og familiens rykte. Mange opplever at rykter kan oppstå som følge av små bagateller eller uvesentlige hendelser som det i tillegg viser det seg vanskelig å tilbakevise og stanse. Innvandrerungdom oppgir at de opplever at andre voksne i minoritetsmiljøet overvåker dem og at deres "prat" og usanne sladder er med på å begrense deres muligheter til å delta på ulike arenaer i samfunnet.

5.4.4 Minoritetsmiljøet. Rykte, respekt og ære

De fleste ungdommene i intervjuundersøkelsen gav uttrykk for at minoritetsmiljøet er av betydning for dem selv og for foreldrene som et nettverk der de kan praktisere kulturelle tradisjoner og sin religion. Ingen ønsker å komme på kant med minoritetsmiljøet, fordi det kan få uante konsekvenser for både dem selv, for foreldrene og for den øvrige familien.

Denne respekten for minoritetsmiljøet var like sterk for både første- og annengenerasjonsinnvandrerne i intervjuundersøkelsen. Sistnevnte gruppe sa at de opplever at foreldrene villesikkert latt dem ha friere tøyler i forhold til å være med hvem de selv ønsker, men at de ikke får seg til å tillate dette fordi det vil kunne føre til sterke represalier fra et minoritetsmiljø de så gjerne vil tilhøre. Noen av ungdommene nevner for eksempel at det å være sammen med andre venner på en hjemme-alone fest, eller det å ha norsk kjæreste er noe som utelukker seg selv. En av guttene beskrev minoritetsmiljøets kontroll på denne måten:

Gutt 16 år. Annengenerasjonsinnvandrer, sa dette:

Når jeg representerer familien min da føler jeg at jeg har et ansvar på skuldrene mine. Når vi er på besøk hos andre så bruker mamma meg som eksempel på alle ting. Hun snakker om meg og skryter av at jeg kan det og det og at jeg er skoleflink. Det gjør at jeg føler at jeg har et ansvar. Vær så snill, du føler at du får et ansvar. Når halve minoritets-Larvik vet om meg. En liten tabbe så ryker jeg. Da ryker iallefall navnet mitt for å si det sånn. Familienavnet. Det kan bli et stort fall.

Det var flere lignende uttalelser blant ungdommene som vitner om de utfordringene de opplever og som er knyttet til den sosiale kontrollen som de beskriver at minoritetsmiljøet utøver. Samtidig som minoritetsmiljøet er en "vaktbikkje" og som kan forhindre ungdommenes muligheter til å delta på ulike arenaer kan miljøet være positivt for den enkelte på mange måter. TCK-teorien (Pollock og van Reken, 2009) sier at det er viktig for tredjekultursbarn å finne "reserveløsninger" blant bekjente; noen som kan overta noen av de rollene som andre familiemedlemmer hadde i hjemlandet.

Minoritetsmiljøet vil kunne dekke opp for slike tapte relasjoner og noen ganger kan det oppstå et avhengighetsforhold til andre individer som man ikke vil være foruten. Prieur (2004) beskriver familiebånd i innvandrerfamiliene som noe som uttrykkes konkret gjennom en omsorg og deltakelse som går i begge retninger. For mange av ungdommene i denne intervjuundersøkelsen som har foreldre med bakgrunnskultur i samfunn der kollektivistisk tankegang er mer fremtredende, vil det være vanlig at slik omsorg og avhengighetsbånd strekker seg utover de nære relasjonene, dvs. mor og far. I tillegg vil det å ta hensyn til hva andre bare hva foreldrene mener bli tillagt større verdi enn i familier som den norske kjernefamilien der ungdommene mest forholder seg til hva mor og far bestemmer.

Prieur (2004) sier at båndene som ungdommene har til sine foreldre og til minoritetsmiljøet bør ikke ses på som en byrde som ungdommene ikke kan fri seg fra, men som noe de verdsetter og ikke ønsker å leve uten. I forhold til det faktum at ungdommene i intervjuundersøkelsen la så stor vekt på å tilfredstille sine foreldre, vise dem respekt osv. kan deres handlinger, det at de gjør som foreldrene sier, ses i sammenheng med foreldrenes kontakt med minoritetsmiljøet, og det at ungdommene ser og forstår at foreldrenes kontakt med dette miljøet er viktig for dem.

Ungdommenenes og deres foreldres deltakelse i minoritetsmiljøet kan også ses på som noe som forenkler prosessen med å opprettholde egen kultur og man får støtte i forhold til å rettferdiggjøre måter å utføre handlinger på, måter å tenke på, eller måter å oppdra barn på som man kjenner til fra egen kultur. Det å gi slipp på deler av hjemkulturen vil kunne føre til kaos og identifikasjonsproblemer for mange foreldre og deres barn selv om det å nærme seg en annen kultur som den norske, selvfølgelig ikke behøver å bety at man må gi slipp på alt man har fra før.

I et integreringsperspektiv vil sterke minoritetsmiljøer kunne bety en forsinket integreringsprosess for både ungdom og foreldrene deres. Likevel er minoritetsmiljøene

viktige for mange mennesker fordi de ivaretar noen behov som innvandrere har. I et samfunnsperspektiv og i et integreringsperspektiv er det blitt mer bevissthet om det kulturelle mangfoldet i Norge er en styrke for det norske samfunnet i en stadig mer internasjonalisert verden. Det å oppleve sosial kontroll slik mange av ungdommene i intervjuundersøkelsen gjør betyr at de har mindre adgang på ulike arenaer i det norske samfunnet som igjen fører til at de ikke får ta del i mye av den sosiale kompetansen som utveksles der. Det at sosial kontroll er ansett som et fenomen som opprettholder skillet mellom mange minoriteter og det norske samfunnet er det ønskelig å gjøre noe med. I Norge er det de norske, eller det norske samfunnet som har definisjonsmakten, det betyr at det norske samfunnets tilnærming til minoritetene er like viktig som hva minoritetene (her: minoritetsungdommene) selv gjør. For å møte alle de ulike minoritetsgruppene på en bedre måte arbeides det nå fra samfunnets side mye mer med et aktivt integrerings- og inkluderingsarbeid, der det legges vekt på at alle barn og unge skal ha like muligheter til utvikling og selvstendighet, uansett hvilken bakgrunn foreldrene har, men også at det er viktig å inkludere minoritetsforeldrene og gi dem muligheter til å delta, påvirke og bli påvirket gjennom relasjoner med mennesker som har innsikt i det norske samfunnet. Samfunnet satser derfor på økt grad av språkopplæring, arbeidsdeltakelse for alle, spesielt minoritetskvinner og økte samfunnskunnskaper og kunnskap om demokrati og likestilling. (Barne og likestillingsdepartementet, 2010)

6 SKOLEN SOM OPPVEKSTARENA

6.1 Skolens betydning

Skolen er en stor og betydningsfull institusjon i det norske samfunn, der likhetstanken råder, og der alle barn og unge, uansett etnisk bakgrunn, skal kunne få de samme mulighetene til utvikle sine intellektuelle og sosiale forutsetninger gjennom et tilpasset opplæringstilbud og sosiale aktiviteter.

Skolen er også en viktig kilde til sosial mobilitet, og kan øke individers muligheter til å endre sin sosiale klasse eller gruppe. Sosial mobilitet kan alene være med på å kompensere for utfordringer som minoritetsungdom opplever i skolen (Bakken, 2003), samtidig som skolen kan være med på å skape og vedlikeholde ulikheter, gjennom å reprodusere kunnskap og kulturell kapital (verdier, normer, tankemåter og handlesett) som er definert av majoritetssamfunnet og som sitter på definisjonsmakten. (Nova rapport 06:07) I det videre skal vi se litt nærmere på hva ungdommene i intervjuundersøkelsen sa om opplevde muligheter og utfordringer knyttet til skolearenaen, og som direkte eller indirekte har betydning for deres deltakelse på denne arenaen.

6.2 Foreldrestøtte og sosial mobilitet

Foreldrene og foreldrenes bakgrunn spiller en rolle for mange minoritetesungdommers opplevde muligheter, utfordringer og deltakelse på skolearenaen. Foreldrenes utdanning, økonomi, familiestruktur, arbeidssituasjon og innvandringsstatus har betydning for ungdommens deltakelse på skolearenaen og for hva ungdommen presterer på skolen. Jo høyere utdanning foreldrene har jo bedre presterer ungdommene i skolen. Dette gjelder alle ungdommer uansett etnisitet. Det er ikke det samme som å si at alle ungdommer med foreldre uten utdanning nødvendigvis gjør det dårlig. (Langfeldt, 2008, s.6) Det er andre faktorer som også spiller inn her som

ungdommens egen motivasjon og foreldrens holdninger til det å gå på skole. Noen av minoritetsungdommene i intervjuundersøkelsen sa dette:

Jente 16 år. Annengenerasjonsinnvandrer.

Mamma hjelper meg og sier at jeg skal velge det har lyst å bli selv. Søstre mine også sier det samme. Bli det du har lyst til og bli fornøyd.

Gutt 16 år. Annengenerasjonsinnvandrer.

De vil jo helst at jeg skal være noe bedre enn dem, få en bedre jobb og sånn. Mamma og de jobber i butikk og sånn. De fikk ikke mulighet til å ta utdanning selv fordi de måtte flytte. De gjør alt for at jeg og brødrene mine skal få den tiden vi trenger for å gjøre lekser og øve til prøver og sånn. Hvis jeg trenger et stille rom et par tre timer så er ikke det noe problem liksom. Hun sitter også med småbrødrene mine slik at de kan lære seg bokstaver og skrive og sånn. Når jeg var liten så var mamma opptatt av at jeg skulle lære alfabetrekka, du må lære det og du må lære det, pluss du må lære det. Selv om jeg ville ut å leke med venner så sa hun alltid "bli litt til", Og det tror jeg hjelper meg veldig nå, da vet jeg så mye bedre. Jeg blir fortere ferdig med lekser og kan være med venner og sånn. De har vært her så lenge at de vet hva som kreves for å lykkes på skolen og sånn

Selv om ikke alle minoritetsforeldre har et like stort engasjement inn mot det som skjer på selve skolearenaen eller muligheter til å hjelpe med lekser, kan de allikevel være pådrivere til at ungdommene skal lykkes på skolen ved å være støttende og legge til rette forholdene slik at de har større mulighet til å lykkes. På en annen side kan minoritetsforeldres rolle som pådrivere i forhold til skole og utdanning kan også oppleves som noe negativt for den enkelte dersom de har for store ambisjoner på vegne av barna. Dette kan forsterke seg i negativ retning ungdommene dersom de ikke greier å leve opp til de urealistiske forventningene. (Engebrigtsen og Fuglerud, 2007)

Foreldrenes støtte til ungdommene kan ses på som et ønske om at ungdommene skal få et bedre liv og en bedre levestandard enn det de selv har eller har hatt. I tillegg vil utdanning kunne føre til en grad av sosial mobilitet som vil kunne føre med seg økt sosial status for ungdommen selv, men også for hele familien. (Wiese, 2007) Dersom vi ser tilbake på kapittel 6 som omhandler familiens betydning for deltakelse ble foreldrenes og/eller familiens bakgrunn og historie omtalt som en viktig faktor i forhold til

minoritetsungdoms deltakelse på andre arenaer i samfunnet. Her viser dette seg igjen i form av foreldrenes ambisjoner på vegne av barna sine. De oppmunterer til at barna skal ta utdanning fordi det er noe de ikke har fått muligheten til selv. Andre sitater fra ungdommene i denne oppgaven viser at de har skyldfølelse i forhold til foreldrene, og at det å gjennomføre skolen er en måte å betale foreldrene for det de har ofret for å kunne oppdra sine barn i trygge omgivelser i Norge.

Det virker som om foreldrene (og familien) og skolen er de viktigste oppvekstarenaene for mange av de intervjuede ungdommene. De ser på skolen som en fin plass å være og de aller fleste sier at det å gå på skole er viktig for dem og at de har store forhåpninger om å skulle lykkes med sine skoleprosjekter. Forskning viser at at minoritetsspråklige generelt deltar mindre i skolen og har et dårligere læringsutbytte, og at forskjellene mellom hva minoritetsungdom presterer i forhold til majoritetsungdom hadde økt i negativ favør for de minoritetsspråklige mellom 1992 og 2002 (Nova rapport 20:05). Dette gjelder særlig for elever som har bakgrunn i ikke-vestlige land, selv om minoritetsungdommer jobber mer med lekser, er mer motivert og opplever mer press fra foreldrene, som er faktorer som faktisk kan se ut til å være forebyggende i forhold til minoritetsungdoms deltakelse på skolearenaen. (St.meld. nr. 30, 2003-2004).

6.3 Like barn leker best og annerledeshetsfølelsen

Normen i et vennskap er som regel likhet og gjensidighet og det er helt vanlig å velge venner som er i samsvar med ulike sider av dem selv og opplevd likhet kan være like viktig som faktisk likhet (Kvalem og Wichstrøm, s. 29, 2007). Østby (Norut, 2010) og Pollock og van Reken (2009) hevder at annerledesfølelsen er ofte noe som minoritetsungdom føler når de vokser opp i en annen kultur. Denne følelsen kan være knyttet opp mot ulikheter både i forhold til synlige og usynlige kulturelle tegn.

Ungdommene i intervjuundersøkelsen sa at de ikke helt blir konforme med majoritetsungdommenes ungdomsaktiviteter og at de ofte velger å trekke seg vekk og heller omgås gutter og jenter som de opplever har de samme oppfatninger og verdier som dem selv. På skolen sa de fleste at de var sammen med stort sett alle, men

at de generelt var mer sammen med minoritetsungdom på fritida. De som har norske venner på fritida var stort sett annengenerasjonsinnvandrere.

Alle ungdommene var enige om at det var mye enklere å opprette vennskap med andre minoritetsungdommer, og da ikke nødvendigvis med ungdom med den samme etniske bakgrunnen som de selv har. Bare de var av "samme slaget" så var det greit. Mange ytret et ønske om å kunne ha flere norske venner, ikke minst for å bli enda bedre kjent med den norske ungdomskulturen, språket og det norske samfunnet i det hele tatt. En av guttene sa følgende:

Gutt 16 år. Førstegenerasjonsinnvandrer.

Ja jeg kunne godt tenkt meg å ha flere norske venner, men selv de norske vil ha norske venner, jeg har merket det. Norske venner har jeg på skolen og sånn. Jeg har ikke noe imot å være med en norsk gutt, men jeg føler at en utenlandsk gutt forstår meg bedre og sånn. Foreldrene kan ha vært flyktninger og sånn. Jeg har en kamerat og hans foreldre kjenner mine foreldre, vi er kamerater og kan prate om alt.

Gutt 21 år. Annengenerasjonsinnvandrer.

Med andre utlendinger så kommer alt automatisk. Det spiller ingen rolle hvor du er fra da. Så lenge du er utlending så er det sånn at ok: "er du utlending, ja da er du utlending, ja så kan vi være venner", skjønner du? Vi begynner å kommunisere med en gang, mens med de norske så må jeg enten prøve å være sånn som dem, eller gjøre et eller annet sånn at de kan like meg som jeg er, ellers så blir det vanskelig.

Ei av jentene sa dette:

Jente 16 år. Annengenerasjonsinnvandrer.

De fleste flerkulturelle jentene jeg er sammen med tenker sånn som jeg. De er også muslimske og følger troen sin mye mer enn de norske, etter mitt syn da. De drikker ikke eller har sex og sånn, det gjør de norske jentene. De drikker mye mer, røyker og gjør mange ting som ... De norske jentene gjør det så mye mer.

I et kulturteoretisk perspektiv kan vi si at ungdommene (minoritetsungdommene og de norske ungdommene) stenger hverandre ute fra hverandres fellesskap når det blir fokus på ulikhetene mellom dem slik som her. Ungdommene viser også her at de opplever at ulikhetene mellom dem handler om viktige eksistensielle holdninger og verdier, og at disse spriker så mye at de velger å ikke ta del i det som skjer på de ulike norske

ungdomsarenaene. Man kan på en måte si at minoritetsungdommene befinner seg i en marginalisert posisjon i forhold til muligheten til deltakelse på ulike arenaer der ungdommer møtes og samhandler. Dette er noe som ikke så lett kan endres fordi det er de norske ungdommene, som er i flertall, som har definisjonsmakten når det kommer til hva som er innholdet i ulike aktiviteter på ulike ungdomsarenaer. Meads speilingsteori handler om anerkjennelse og identitetsutvikling. I ungdomstiden kan vi kalle andre ungdommer for "de signifikante andre" og som overtar den viktige rollen som rollemodeller som foreldrene frem til nå har hatt. Det at ungdommene velger å frastå fra omgang med majoritetsungdom vil kunne føre til at de ikke får utviklet den samme sosial kompetansen som andre ungdommer får, og at de dermed stiller i en annen og litt dårligere posisjon enn andre ungdommer. Samtidig er det viktig å se at det er en utvikling når det gjelder minoritets- og majoritetsungdoms tilnærming til hverandre. I intervjuundersøkelsen viste det seg at annengenerasjonsinnvandrerne var mer tilbøyelige til å ha norske venner, noe som gjenspeiler seg i det Ung i Norge 2006 (Nova rapporter nr. 06:07 og 21:07) undersøkelsen viser, nemlig at annengenerasjonsinnvandrere i mye større grad enn tidligere oppgir at de har nære vennsrelasjoner med majoritetsungdommer. Det kan bety at de i større grad enn tidligere definerer seg med de holdninger, tankesett og handlemåter som norske ungdommer forholder seg til. Denne tilnærmingen kan også ses på i et kompetanseperspektiv, d.v.s. at minoritetsungdom som er født og oppvokst i Norge og institusjonalisert inn i de samme rammer som norske barn og ung, får bedre innsikt i det norske samfunnet. For foreldrene kan lengden på botid i Norge bety at de etterhvert løsriver seg mer fra eventuelle forutinntatte meninger om majoritetsbefolkningen og hva den står for, og at de føler seg mer trygge på beslutninger de tar med tiden og tør stå for beslutningene de tar overfor et eventuelt dominerende minoritetsmiljø. Dette er en mekanisme som fungerer andre veien også, at majoriteten nærmer seg minoriteten med økt kunnskap og innsikt over tid.

Prieur (2004) sier også at det forekommer et skille mellom minoritets- og majoritetsungdom i ungdomstiden. Hun peker på at vennskap mellom minoritetsgutter og majoritetsgutter avtar opp mot pubertetsalder og ungdomsalder, og en studie gjort av Østberg (2003) som omhandler unge norsk-pakistanere viser at dette også gjelder for disse jentene. Jentene sier at en av årsakene til at de heller vil omgås andre minoritetsjenter er at de føler at de selv blir holdt så strengt hjemme, og at de norske

jentene ikke forstår at innvandrersjentene godtar foreldrens strenge regler. En annen årsak er at majoritetsjentene ikke forstår at de pakistanske jentene ikke er like interessert i forelskelser, fester og drikking som dem selv. Ungdommene selv knytter dette opp til ulikheter i kultur og religion og at majoritetsjentene ikke har innsikt i kulturen deres og forstår hvorfor de handler som de gjør.

6.4 Medelevers innflytelse

Flere av minoritetsungdommene er opptatt av å få gode karakterer ,og å ”henge med” andre ungdommer som også ønsker å gjøre det bra på skolen. De ungdommene som sier dette sammenligner seg ikke nødvendigvis med norske ungdommer, men ungdommer de føler deler deres verdier og holdninger. De tar samtidig avstand fra andre minoritetsungdommer som de opplever at ikke tar skolen på alvor. Noen av guttene sa dette:

Gutt 16 år. Annengenerasjonsinnvandrer.

Jeg har et bedre forhold til de norske enn til de som har minoritetsbakgrunn. Som sagt, jeg synes at det er mange som ikke tar den nye sjansen de har fått på alvor. Og det er sånn jeg er rett ut drittlei av. De tar det ikke alvorlig liksom. Greier de ikke å ta den nye sjansen på alvor så kan de heller ikke ta meg på alvor så gidder heller ikke jeg å henge med dem... Studier og skole er viktigst for meg og jeg skal gjøre alt for å utnytte den sjansen jeg har fått. Alle har den muligheten til å ta utdanning, også i Kurdistan, det er skoler der og. Alle burde gripe den sjansen de har til å få en utdannelse og skape en fremtid for seg selv. Jeg kunne godt vært en som bare driter i skolen og slapper av på kveldene og ikke gidde å gjøre lekser. Men jeg gjør lekser. Jeg har toppkarakterer i klassen. Man kan ikke bare tenke ”jeg driter i det”, det går ikke an.

Gutt 21 år. Førstegenerasjonsinnvandrer.

Jeg tenker at det er veldig viktig å ta vare på muligheter og sette pris på det. Jeg blir bare såå forbanna når jeg ser andre som bare sløser bort mulighetene. De bare slutter på skolen ikke setter pris på det, ta hva som helst-.....???? Jeg synes det bare er helt utrolig. Ta dem og legg dem i et fattig land i to år og så sette dem tilbake så kanskje de

lærer litt. MEN DET er jo på tross forståelig for mange. Nå har de det så bra at de ikke skjønner at de har det bra.

Det er tydelig at det å ha omgang med de som er "seriøse" på skolen ser ut til å være en positiv faktor for minoritetsungdommene på skolearenen. G.H. Meads speilingsteori viser hvordan andre menneskers oppfatninger av hvem vi er og hva vi står for er med på å bestemme de gruppene vi vil sammenlignes med og være en del av. Vi kan si at minoritetsungdommene ikke bare speiler seg i enkelte majoritetsungdommer, men også i de verdier og holdninger som norske ungdommer stort sett blir oppdratt i forhold til. I et integreringsperspektiv kan assosieringen med jevnaldrende av majoritetsgruppa kan ses på som et resultat av integrasjon over lenger tid, og at minoritetsungdommer i større grad er i ferd med å internalisere postmoderne tanker om at kvalifisering er en viktig faktor for å kunne lykkes.

Giddens og Beck (i Krange og Øia, 2005) snakker om den nye moderniteten, og at det i det moderne samfunnet er mer betydningsfullt å kvalifisere seg, og at denne kvalifiseringen betyr mindre fokus på kollektivistiske verdier og mer på individualistiske verdier og holdninger som er gjeldende i det norske samfunnet. Det er i følge Krange og Øia mest sannsynlig at denne overgangen ikke er helt absolutt, men at det er i ferd med å skje en gradvis endring mellom det kollektivistiske/tradisjonelle og det moderne, og som kommer til syne gjennom annen- og tredjegerasjonsinnvandrere i Norge. Prieurs forskning (2004) på minoritetsungdommer fra ulike land viser at identitet ikke lenger bare vil være knyttet til etnisitet og bakgrunnkulturen, men at ungdom er i ferd med å forme sin identitet ut fra det samfunnet de til enhver tid er en del av.

6.5 Språk, fag og prestasjoner

Elever med minoritetsbakgrunn representerer et mangfold av språk, kulturer, skoleferdigheter og har ulik bakgrunn når det gjelder skolebakgrunn fra hjemlandet og hvor mange år de har bodd i Norge, eller om de er født og oppvokst i Norge. (Støren, 2005) Den økte flerkulturaliteten i det norske samfunnet har medført at samfunnet har blitt mer oppmerksomme på at det nå finnes elevgrupper med andre behov for tilpasset opplæring (NOU:1995:12).

Det viser seg at mange minoritetsungdommer klarer seg veldig bra på skolen, mens andre ikke presterer like godt og at dette er litt avhengig av flere faktorer som blant annet tid i Norge (første- eller annengenerasjonsinnvanderer/ tredjegerasjonsinnvandrere), tidlig integrering i barnehage osv. Det er fremdeles ulikheter mellom minoritetungdomsgruppa og majoritetsungdom i skolen, men minoritetungdommers iver etter å fullføre skolen fører til at dette gapet er blitt mindre de siste årene. (St.meld. nr. 23, 2007- 2008)

Alle ungdommene i intervjuundersøkelsen gav uttrykk for at de trives på skolen. I forbindelse med innlæringen norskspråket er det førstegenerasjonsinnvandrerne som har hatt noen utfordringer, både i forhold til det muntlige og det skriftlige delen. Det er noen som også nevner at de har hatt problemer med innholdet i enkelte samfunnsfag. Ei av jentene uttrykte det slik:

Jente 16 år. Førstegenerasjonsinnvandrer.

Det var når jeg kom til Norge, med ny språk og skole og sånn, men nei.... nå synes jeg ikke det er noe stort problem lenger. Det er ganske vanskelig noen ganger å forstå oppgaver, hva det egentlig betyr og sånn, men resten er greit.

Førstegenerasjonsinnvandrerne i intervjuundersøkelsen oppgir at språket har vært en barriere, spesielt i starten på oppholdet i Norge. Alle fortalte at de i de første årene hadde gått på mottaksskole der de primært lærte seg norsk og samfunnskunnskaper. Samtidig sier de at de føler at de mestrer mer og mer, og at dette henger sammen med tilbrakt tid i Norge. J. Cummins (2000) viser til at det tar ca. fem til sju år for tospråklige barn og unge å komme opp til det samme gjennomsnittlige språkkompetansenivået som hos barn og unge av majoriteten. Ut fra dette faktum er det forståelig at flere av førstegenerasjonsinnvandrerne i intervjuundersøkelsen som har kommet til Norge når de var mellom 10 – 13 år, fremdeles synes at det er utfordringer knyttet til forståelse i.f.t. enkelte fag og faglige terminologier i skolen. Det viser seg at økt botid i Norge har påvirkning på karakternivået. Årsaken er mest sannsynlig økt språkkompetanse og økt sosial og kulturell kapital (jf. Bourdieu, kap. 2.6) hos ungdommen selv og evt. for hele familien. Sosial og kulturell kapital kan være f.eks. kunnskaper om det norske samfunnet, foreldrenes arbeidserfaring og utdanning, norskbeherskelse, flere kontakter og bedre kjennskap til utdanningssystemet i Norge. (Støren, 2005)

Utdannings og forskningsdepartementet (2003) stadfester at skolen plikter å gi alle minoritetsbarn og unge spesielt tilrettelagt undervisning i norsk og i sitt morsmål, og undervisningen som gis bør ses i sammenheng. Det handler om få til bedre planlegging av språkundervisningens innhold, samarbeid mellom lærere og morsmållærers kompetanse i norsk. Bakken sier dette om betydningen av språkkompetanse:

”De som ikke behersker norsk får ikke fullt utbytte av en undervisning som i alle hovedsak foregår på norsk. Elevene vurderes og måles ut fra skriftlige og muntlige kunnskaper i ulike fag. Da er det en forutsetning at elevene behersker og forstår undervisningsspråket. I tillegg til å lære seg det pensumet som er felles for alle elever, må majoritetsspråklige barn og unge lære norsk parallelt. I motsetning til majoritets elevene møter de dermed en dobbel utfordring i skolen (Bakken, 2003, s. 16)”.

Om innholdet i noen av fagene på skolen var det en av guttene som sa dette:

Gutt 21 år. Førstegenerasjonsinnvandrer

På skolen synes jeg at jeg brukte mye tid på å forstå Ibsen, hvem var han, hva gjorde han..... Andre har gått på skole i ti år og fylt seg med kunnskap men jeg kunne ingenting når jeg begynte her. Nå måtte jeg plutselig kunne alt. Ikke sant? Fordi det er jo greit å kunne det (Ibsen) men det er jo ikke alt jeg hadde trengt å lære. Det er jo ikke all verdens viktig for generelt i verden ikke sant? Historie. Det blir litt vanskelig å forstå for oss liksom.

Ungdommene opplever at noen fag eller deler av fag i skolen er veldig vanskelig å forstå og dermed oppleves som problematisk fordi de bruker så mye tid på å bestå i disse fagene. De sier at de føler fagene mangler relevans for dem. Forklaringene på dette kan være slik ungdommene beskriver det selv: at de ikke har gått på skolen i Norge i like lang tid som medelevene og at de derfor har gått glipp av all bakgrunnskunnskapen, og at det ikke er lett å skulle ta igjen alt de andre har lært de foregående årene. Selv uten bakgrunnskunnskapene i fagene må de allikevel få karakter, og kanskje jobbe dobbelt så mye med faget for å få en god karakter. Ungdommene i intervjuundersøkelsen nevner spesielt samfunnsfagene historie og norsk litteraturhistorie.

En evaluering av tidligere reformer i skolen (Øzerk, 2003, Bakken 2003) viser at minoritets elever oftere faller utenfor undervisning gitt i skolene og at det er to ulike måter å forklare dette på. Ser vi dettei et kulturteoretisk perspektiv, der det blir lagt vekt på elevens og famliens sosiale bakgrunn og ressurser. Her kan vi også trekke inn Bourdieus begreper habitus og kulturell kapital, som viser at graden av kompetanse om det miljøet man til enhver tid forholder seg til er en avgjørende faktor for hvor godt den unge lykkes på skolearenaen. Det handler også om foreldrenes utdanning og dannelse, språkkompetanse og deres overføring av kunnskaper til den unge, og deres kunnskaper om hva skolen krever og hva ungdommen må yte for å lykkes i skolen. Foreldrenes engasjement og deltakelse i skolen er også av betydning i så henseende, men er et tema som ikke forfølges videre i denne oppgaven.

For det andre kan minoritetsungdommens opplevelse av mestring og deltakelse på skolearenaen ses i et kritisk teoretisk perspektiv, med søkelys på hvordan skolesystemet og de som arbeider der legger opp til gjennomføring av kunnskapsmål i fagplanene, hvordan undervisningen blir gitt og lærernes tilnærming til elevene. Kritikkk til den norske skolen generelt er at mye av den undervisningen som blir gitt ikke alltid er tilpasset elevenes tospråklige bakgrunn, spesielt når undervisningen er veldig teoretisk. (Utdannings og forskningsdepartementet, 2003) Sammenligninger som er gjort av norsk og nederlandsk skolesystem (Seeberg 2001) viser at norsk skole er mer monokulturell enn nederlandsk skole. Nederlenderne har vært mye mer vant til å ta hensyn til ulikheter gjennom tidene p.g.a. ulikhetene mellom protestanter og katolikker. Ved norske skoler, som kan betegnes som mye mer monokulturell enn den nederlandske, kan det se ut som om det er en tendens til at skolens formidling av norske standard for hva som er "riktige" tradisjoner, holdninger, tankemåter og leveste overskygger andre alternative felleskapstanker. (Aarset, Lidén og Seland, 2008)

6.6 Mobbing og sosial isolasjon

Skolen er en viktig møteplass for ungdom fordi de tilbringer mye av tiden sin der. Skolen er også en forholdsvis trygg møteplass og den møteplassen som ungdom har uavhengig av foreldrene og familie. Det er ungdommens egen arena. Dersom vi ser på

forskning i Norge omkring mobbing og annen trakassering viser det seg at barn og ungdom med minoritetsbakgrunn oftere utsettes for slike hendelser enn barn og unge av majoriteten, og at minoritetsgutter er mer utsatt for dette enn minoritetsjentene (Aarset, Lidén og Seland, 2008, Bakken 2003). Det kan også virke som om minoritetsguttene har en tendens til å møte flere utfordringer i møtet med norske jevnaldrende, og at grunnen til det er at de er mye mer tilstede på majoritetsungdommenes arenaer enn minoritetsjenter generelt. Minoritetsjenter skånes mer av majoritetsungdom i forhold til såkalt åpen rasisme og mobbing, men lider mer under en stille ekskludering fra omgivelsene. (Prieur, 2004)

Dette gjenspeiler det som ungdommene i intervjuundersøkelsen også fortalte. De fleste ungdommene sa at de stort sett har det greit på skolen, noen trives litt bedre enn andre, men slik er det jo for alle ungdommer, uansett etnisitet. Intervjuundersøkelsen viste at utfordringene på skolen dreide seg mest om forholdet til andre medelever, spesielt de norske ungdommene, men også noen av lærere. Noen av guttene forteller om opplevd mobbing og rasisme, og gav i sterkere grad enn jentene uttrykk for at de hadde vært i direkte konfrontasjoner med andre på skolearenaen. Jentene snakker mer om det som her tolkes som sosial isolasjon, og som kan ses på som et resultat av noe de velger selv, eller fordi andre, medelever og lærere, ikke inkluderer dem i fellesskapet. Ei av jentene i gav sterkt uttrykk for at hun ikke hadde noen relasjoner til noen i klassen og at hun føler seg helt alene i klassesituasjoner. Slik hadde det vært i flere år. Hun har også tatt opp dette problemet med lærerne og rådgiver, men føler ikke at det blir gjort så mye med dette problemet fra skolens side. Hun sa følgende under intervjuet:

Jente 20 år. Førstegenerasjonsinnvandrer.

Jeg er ikke med de elevene i klassen. På skolen og sånn synes jeg det er vanskelig å få venner i klassen. Noen å jobbe sammen med i timene og sånn. Det er vanskelig Jeg har ikke gått så mye med norske elever. Jeg synes det er vanskelig å bli kjent med de norske. Jeg synes det er vanskelig å holde en samtale med dem, jeg bare svarer ja eller nei, helt korte svar, kanskje det er derfor de ikke snakker til meg. Hehe

På spørsmål om hva ungdommene selv gjør for å bedre situasjonen i forhold til skolen sa noen av ungdommene dette:

Jente, 20 år. Førstegenerasjonsinnvandrer

Jeg kunne godt tenke meg å være mer sammen med de norske. Det kan også være at det er vanskelig fordi jeg er litt stille hele tiden. Jeg er litt stille og sånn. Kanskje det er derfor de ikke tar kontakt. Jeg synes det er vanskelig å holde en samtale med dem, jeg bare svarer ja eller nei, helt korte svar, kanskje det er derfor de ikke snakker til meg. (hun ler litt...) Jeg går mest med de minoritetsspråklige elevene i skoletida eller så er jeg mest alene.

Det jenta på 20 år beskriver her er et resultat av flere år med negative opplevelser i det sosiale samspillet på skolen både med medelever og med lærere. Hennes vedvarende situasjon over flere år gjør at hennes hverdagslige problemer har gått over i en form for subjektiv opplevelse av krenkelse eller sosial isolasjon. Grunnen til denne tolkningen er at hun skiller mellom seg selv og de andre. Hun sier hun vil bli mer kjent med de norske og være deltakende slik som hun ser de andre er. Ergo hun kjenner på det at hun er annerledes, og hun har kjent på dette lenge. Hun gir uttrykk for at hun er sjenert og at hun synes det er vanskelig å ta kontakt, og hun føler at hun mangler "redskaper" som kan få henne inn på den norske jevnalderarenaen, og at ingen hjelper henne med dette. Det er også en følelse av avmakt i hennes uttalelser i forhold til hennes muligheter til å bli "en av gjengen."

Flere av guttene beskriver opplevelser av å bli gjort narr av når de forsøker å snakke norsk. I alle tilfellene endte det med at guttene trakk seg bort fra de norske ungdommene for en periode, mens jenta fremdeles opplever å være ensom på skolen. En av guttene sa dette:

Gutt 21 år . Førstegenerasjonsinnvandrer.

Å bli ledd av når du forsøker å snakke norsk er et veldig stort tilbakeslag. Og jeg ble såra. Og jeg ble stille. Jeg har opplevd at når man prøver å snakke og sier noe feil, så skjønner jeg også at det kan være morsomt, men nå, etter mange år i Norge, nå kan jeg le av det fordi nå har jeg skjönt det ikke sant? Men når du er ny så skjønner du ikke det, da bare prøver du så hardt på å gjøre det riktig at når de ler av deg da, så tenker du æsj nå skal jeg ikke snakke i det hele tatt.

På spørsmål om hva de gjorde selv i slike situasjonersvarte en av de andre guttene::

Gutt, 19 år. Førstegenerasjonsinnvandrer

Det endte opp med at jeg ikke snakket så mye. Jeg gikk bare hjem rett etter skolen og var ikke sammen med noen fra skolen etter skoletid. I begynnelsen var jeg mest alene på fritida også. Jeg visste ikke hva de andre drev med heller eller hva de interesserte seg for når jeg ikke snakket noe særlig med dem.

I tilfellene av mobbing eller sosial isolasjon på skolearenaen er det forholdet til norsk etniske ungdommer og voksne på skolearenaen som fremheves. Utfallet av den dårlig kommunikasjonen med andre på skolen førte til at de unge guttene trakk seg vekk i starten. Jenta opplever fremdeles at hun ikke er en del av fellesskapet i den grad hun selv kunne ønske. Prieur (2004) sier at dersom man opplever noen form for motstand over kortere eller lenger tid kan dette være med på å forsterke annerledeshetsfølelsen, som igjen kan føre til avmakt og at man ikke greier å gjøre noe med sin egen situasjon, og at det å komme i en situasjon der man opplever at man blir mobbet, trakassert eller sosialt utelatt kan ha sosiale, kulturelle, strukturelle eller psykologiske årsaker, og kan sette den enkelte i marginalisert posisjon. Heggen, Jørgensen og Paulgaard (2003) sier at det å komme i en marginalisert posisjon er et utfall av noe andre gjør mot deg, eller noe man velger selv. Å være marginalisert betyr nødvendigvis ikke at man er helt sosialt ekskludert eller sosialt utstøtt i alle sammenhenger. Man kan oppleve å være marginalisert i et miljø, f.eks. på skolen, men samtidig tilpasset og satt pris på av andre individer i et annet miljø. Å være føle seg utenfor behøver ikke være en permanent situasjon heller, men kan ses på som et skritt på veien til å bli bedre integrert.

I et sosiologisk perspektiv kan mobbingen som guttene beskriver ses på som *pek* fra andre ungdommer (her: majoritetsungdom) som heller viser majoritetsungdommenes usikkerhet overfor den som er ny, eller det kan være at han eller hun (her: majoritetsungdom) skal tømme seg litt for de andre jevnaldrende. Intensjonen bak den opplevde mobbingen er ikke alltid vondt ment (intensjonalt), men kan oppstå som følge av usikkerhet også blant majoritetsungdommene fordi de også har lite kunnskaper om den andres kultur, og at de derfor heller ikke helt vet hvordan de skal kommunisere med minoritetsungdommene. I tillegg har de liten eller ingen forutsetninger for å kunne forstå hvordan det er å være innvandrere og ikke beherske språket så godt ennå. Mobbingen kan være et utslag av maktbehov, redsel for selv å bli stengt ute, eller et opplevd gruppepress. Det viser seg at norske ungdommer som mobber minoritetsungdommer gjør dette oftest ut ifra et følt maktbehov. (Fandrem, 2009).

Minoritetsguttene manglende sosiale kompetanse (jf. Bourdieus sosiale kapital) på det tidspunktet de opplevde mobbingen og rasismebemerkningen, kan være en forklaring på hvordan de oppfattet situasjonen. Guttene gav uttrykk for at de etter en tid i Norge ikke lenger følte samme typer av kommentarer som mobbing lenger, men at de forstår bedre de norske ungdommenes måter å være sammen på og at ikke alt som blir sagt nødvendigvis er ondskapsfullt, og de føler at de ikke lenger blir ledd av, men at de heller kan le med når de f.eks. selv sier noe galt.

I et relasjonelt perspektiv kan majoritetsungdommenes økte kompetanse i forhold til språk, kultur og hvordan inngå i sosiale relasjoner (sosiale og kulturelle habitus) opplevelser av endret oppfatninger om hva som ligger bak de ytringer de først opplevde som mobbing og rasisme fra majoritetsungdommene ses på et resultat av minoritetsguttene økte innsikt i det norske språket over tid, og deres økte innsikt i hvordan de skal tolke norske ungdommers måter å samhandle og konversere på. I et relasjonelt perspektiv kan minoritetsguttene endrede tolkning av disse mobbe og rasisme opplevelsene beskrives som et resultat av stadig bedre tilpasninger mellom en aktiv, voksende person og at de miljøene de er en del av også er i forandring. I et strukturelt perspektiv kan det settes søkelys på kulturer i skolesystemet blant både medelever og lærere. Skolen som et sosialt rom kan være med på å legge spesielt til rette for læring av undertrykkende strategier som igjen skaper mobbing og uro i elev-elev relasjoner eller i elev-lærer relasjoner. I det strukturelle perspektivet må det settes fokus på verdier og holdninger som er bærende for de handlinger som finner plass på skolearenaen. Mobbing og rasisme skjer både åpent og skjult, og ikke bare på skolearenaen, men overalt der ungdommer ferdes i samfunnet. Øia (Nova rapport 06:07) viser at gutter er mest involvert i slike hendelser der mobbing og rasisme foregår, og at minoritetsgutter mobber mest, både mer enn etnisk norske gutter og mer enn jenter generelt. Ingen av guttene i intervjuundersøkelsen sa direkte at de hadde vært med på å mobbe eller trakassere noen., men det var guttene som sa at de hadde opplevd mobbing og rasisme. Det ble nevnt at det da var først og fremst majoritetsungdom som hadde vært ufine. I et minoritetsperspektiv kan det å mobbe andre være noe som oppstår når man i en migrasjonsprosess har mistet den betydningen man hadde i hjemkulturen. Det er ikke sjelden at det oppstår sosial og økonomisk mindreverdighetsfølelse som kompenseres med negative uttalelser om andres hudfarge og væremåter. Dette kan også tenkes at det er noe lignende som fører

til at majoriteten mobber og trakasserer minoriteter. Usikkerhet rundt hvordan man skal oppføre seg kan føre til at man heller velger å se ned på det som er ukjent for å greie å holde på trygge holdepunkter og forestillinger som er kjente.(se kap. 7.5). (Brenna, 2007)

7 FRITIDSARENAEN

7.1 Fritidsarenaens betydning

Samfunnets fritidsarenaer kan beskrives som viktige møteplasser som knytter mennesker sammen på grunnlag av felles interesser og verdier, og er arenaer som skaper mening, sosial tilhørighet og fellesskapsfølelse. Fritidsarenaer har også stor betydning for barn og unges identitetsutvikling og muligheter til å danne nye sosiale nettverk. I tillegg spiller fritidsarenene en rolle i forhold til den demokratiske meningsdannelsen i befolkningen. Fritidsarenaene er viktig for alle ungdommer, men kanskje spesielt for de ungdommene som kommer fra kulturer som er veldig ulik den norske. For dem vil fritidsarenaer kunne være viktig i forhold til å få innføring av i grunnprinsippene i demokratiske beslutninger og innøve demokratiske holdninger, noe som de vil møte i det norske samfunnet når de blir voksne. (Friberg, 2005)

Pollock og van Reken er opptatt av begrepet kulturell balanse og at dette er noe man raskere opparbeider seg dersom man selv er aktiv i sine nye omgivelser og viser interesse for det som skjer der. Kulturell balanse oppnås først når man opplever at det går automatisk i hvordan man tenker og handler, og at økt kulturell balanse vil kunne føre til økt grad av mestring. (Pollock og van Reken, 2009) I det videre skal vi se litt mer på hva minoritetes ungdommene i intervjuundersøkelsen sa om sine opplevde muligheter og utfordringer knyttet til fritidsarenaen. Behovet for et rikt fritidstilbud til barn og unge har kommet som en følge av den samfunnsutviklingen som har funnet sted siden industrialiseringen tok til, og som har ført til at barn og unges fritid har økt. Et av hovedmålene som trekkes frem av Barne- og Likestillingsdepartementet (2009) er at opprettholdelse av ulike fritidsarenaer er viktig for barn og unges sekundærsosialisering, d.v.s. den sosialisering som skjer utenfor hjemmet.

7.2 Jevnaldergruppas betydning

TCK-teorien sier at tredjekulturbarns deltakelse på fritidsarenaer vil ha betydning for å knytte til seg andre jevnaldrende (og andre voksne (sekundære signifikante andre (Bourdieu)) som også vil kunne være rollemodeller og gode veiledere i det norske samfunnet. (Pollock og van Reken, 2009) Sosiologisk sett blir jevnaldrende stadig mer viktige personer i ungdomstiden. Ifølge Parsons (1951) og Coleman (1961) kan jevnaldermiljøene anses som en sosial treningsarena mellom familien og voksensamfunnet. G.H. Mead speilingsteori forteller oss at det ikke er uten betydning hvem ungdommene speiler seg i når det gjelder jevnaldrende. Det bør helst være en person eller personer som betyr noe for den enkelte, og for å få aksept i en gruppe må man oppfylle forventningene fra de andre jevnaldrende man ønsker å omgås. Felles interesser kan være en "inngangsbillett", og man må dele noen verdier, holdninger og tankesett. Det er viktig å se identitets- og personlighetsutviklingen i lys av det samfunnet minoritetsungdom vokser opp i, og i Norge er organiserte fritidsaktiviteter viktige møteplasser for ungdom og dermed for sekundærsosialisering blant jevnaldrende. Noen av ungdommene i intervjuundersøkelsen sa dette i forhold til sine relasjoner med andre ungdommer i fritida.

Gutt. 16 år. Annengenerasjonsinnvandrer

Ja jeg har fått en kamerat. Han går på samme skole som meg. Han er den første norske jeg går på kino med, spiller spill med, kommer hjem til og så videre.

Gutt 21 år. Førstegenerasjonsinnvandrer

Det er mye bedre å bli kjent på fotballtreninga, mye bedre enn på skolen, fordi det er da det virkelige livet er. Hvordan folk oppfører seg og hvordan folk er og hva man sier. På skolen er det mer begrenset hva du kan si, gjøre og oppføre deg.

Guttene vektlegger fritidsarenaene som viktige sosiale møteplasser med jevnaldrende og de synes fritidsarenaene er bedre arenaer når det kommer til det å lære å kjenne både det norske språket og andre jevnaldrende og hvordan de samhandler. I et integreringsperspektiv og i et strukturfunksjonalistisk perspektiv kan vi si at minoritetsungdommenes deltakelse på fritidsarenaer er positivt for alle som er der. Det foregår en gjensidig utveksling av kunnskaper og erfaringer mellom ungdommene, og mellom ungdommene og andre voksne.

I et sosiologisk perspektiv kan deltakelse i jevnaldergrupper på fritidsarenaen dekke mange behov eller interesser som minoritetsungdommene føler at de har, og som familien og foreldrene ikke kan dekke opp i like stor grad fordi de mangler en viss kulturell kompetanse i det nye samfunnet. Fritidsarenaene kan derfor ses på som sosiale systemer som er nødvendig for å kunne leve (satt på spissen), eller for å overleve i det nye samfunnet de nå er en del av. Al Araki (2007) sier at ungdomstiden omformer barn og unge til mer reflekterende aktører gjennom økt deltakelse i det øvrige samfunnet, og at de gjennom deltakelsen utvider sine geografiske grenser og sitt kontaktnett. Avstanden til foreldrene blir noe mindre og andre viktige personer tar over mye av den rollen som foreldre har hatt.

G. H. Meads speilingsteori viser at jevnaldernde blir de signifikante andre i ungdomstiden. De har stor påvirkningskraft og skaperbevegelse i identitetsutviklingen hos ungdom som de er nært knyttet til. (Guldbrandsen, 2008) Minoritetsungdom speiler seg i det "norske" for å få tilbakemelding på seg selv og hva de tenker og tror. De skaper seg selv i en ny kontekst som består av "det norske" og det som påvirker dem "i hjemmet". Måten de setter sammen disse identitetene på beskrives av Pollock og van Reken (2009) som "tredjekulturen", den kulturen som ungdommen tar utgangspunkt i når han/hun samhandler med både vertskulturen og hjemkulturen. Det er denne kulturen de kjenner til best gjennom sine erfaringer. Denne tredjekulturen vil få et annet og mer kompleks sammensatt innhold med den norske kulturen på den ene siden og opprinnelseskulturen på den andre siden, og som vil være annerledes enn hva norske ungdommer og deres foreldre forholder seg til på den ene siden, og annerledes enn hva minoritetsforeldrene forholder seg til på den andre siden sett i lys av at de har hatt sin oppvekst i et annen kultur.

7.3 Moderne barndom, ungdomskultur og marginalisering

Den moderne barndommen er i stadig større grad preget av at barn og unges dag er knyttet til bestemte institusjoner og aktiviteter i form av barnehage, skole og fritidsaktiviteter, og at barn og unge er mer aktive, noe som også krever mer aktive foreldre. (Frønes, 2006, s. 165-166)

I et kompetanseperspektiv kan vi si at det kreves mange flere kunnskaper på ulike sosiale felt i dag fordi samfunnet er i stadig endring. De unge kan ikke lenger bare etterligne sine foreldre, men vil kunne lære mer i samhandling med andre på samme alder som lever sine liv i en mer omskiftelig verden. Sett i forhold til et liv i et kollektivistisk (tradisjonalistisk) samfunn (el. tankegang) der det er mindre sosial endring og mer forutsigbarhet fordi de sosiale enhetene og rollene ennå er mer tydelige, må man for å kunne optimalisere egne muligheter til å lykkes i det moderne norske samfunnet må ungdom tidlig tilegne seg nye kunnskaper. (Margareth Mead, 1971, Frønes 2006)

Dersom vi ser på minoritetsungdommene som har deltatt i intervjuundersøkelsen så sier de fleste at de har få eller ingen norske venner. Vi har også sett at jentene deltar i mindre grad enn guttene på både organiserte og uorganiserte fritidsarenaer. Lav deltakelse generelt sett vil kunne føre til at ungdommene går glipp av dannelse av sosial kompetanse som oppstår gjennom samværet med jevnaldrende. Hva som fører til inkludering og ekskludering kan ha flere årsaker, og svar er å finne i både minoritetsungdommenes og deres familiers tilnærming til det norske samfunnet og hvordan majoritetssamfunnet imøtekommer dem, både strukturelt og menneskelig sett. Frønes (2006) legger vekt på at "løkka" som møteplass er blitt mindre betydningsfull, og at en økende organisert barndom fører til at det blir plasser å "bare møte" opp på for å treffe andre. Vennsksrelasjoner dannes oftere mellom ungdommer som er sammen på ulike fritidsarenaer. Dersom man ikke er så deltakende på ulike organiserte fritidsarenaer kan det få betydning for om man faller utenfor å komme i en mer eller mindre marginalisert posisjon. Prieur (2004) snakker om "push og pull" faktorer ("skyve og dra" faktorer) når det er snakk om minoritetsungdommens opplevelse av inkludering eller ekskludering. Jentene i intervjuundersøkelsen kan teoretisk sett befinne seg i marginaliserte posisjoner fordi de har muligheten til å tilegne seg den viktige sosiale kunnskapen som utveksles mellom ungdommer, og spesielt den kompetansen som norske ungdommer har sett i lys av at de sannsynligvis har lettere for å orientere seg i egen kultur og dermed blir gode rollemodeller og veiledere for minoritetsungdommer. (jf. Meads speilingsprosess (kap. 2.6))

I følge Øia og Vestel (Nova rapport nr. 21:07) så viser det seg at en stor gruppe minoritetsungdommer ikke nødvendigvis er så opptatt av å leve verken etter hjemkulturen eller den norske kulturen. De opplever at de danner sin egen kultur

sammen med andre som er i samme situasjon som dem. De oppfatter at de har andre kulturelle koder knyttet til etnisitet og opprinnelse som ikke er å finne i hjemkulturen eller i den norske kulturen, og at de er deltakere i såkalte subkulturer, de de finner et fellesskap som de kan identifisere seg med og som har felles interesser, verdier og holdninger. Det behøver ikke være kriminelle grupperinger, selv om det forekommer, der deltakere er de unge som har kommet i en sterk marginalisert posisjon. Det kan være subkulturer som kan beskrives som transnasjonale kulturer der ungdommene deler kleskoder eller en form for aktivitet (f.eks. skateboarding, street dance, hip-hop osv.). Ofte har slike subkulturer sitt utspring i fra urbane vestlige ungdomsmiljøer.

Ulike subkulturer fungerer som identitets- og tilhørighetsskapende, der man kan treffe andre ungdommer og få forståelse og aksept for den man er. Ingen av ungdommene gav uttrykk for at de tilhørte noen subkulturer som var kriminelle eller som blir sett ned på av andre ungdommer. Allikevel er det noen av både guttene og jentenesom setter seg selv i "bås" med det de anserå være grupper av ungdommer som skiller seg ut fra de andre(først og fremst de norske). Ei av jentene i studien sa dette:

Jente 16 år. Annengenerasjonsinnvandrers.

Jeg er sammen med norske jenter, men jeg er mest sammen med jenter som har minoritetsbakgrunn fordi vi forstår hverandre bedre og deler det samme synet på mange ting. Det er lettere å være sammen med dem liksom. Vi kan være oss selv og gjøre ting sammen uten å tenke på at vi føler press på å drikke alkohol, røyke og sånn.

Jenta snakker om at hun deler noen verdier og holdninger med noen andre. Deres holdninger og verdier kan av andre ungdommer igjen bli sett på som annerledes og atypisk for ungdomsjenter i deres alder. Det oppstår et skille mellom jentas venninnegjeng og andre ungdommer. De skiller seg ut fordi de ikke deler samme syn på bruk av alkohol og røyk og eventuelle andre aktiviteter som hører med slike handlinger. De beskriver sine aktiviteter som noe som er delvis løsrevet fra hjemkulturen og som tar avstand fra mange av de beskriver som typiske norske ungdomsaktiviteter. De opptrer danner sin egen kultur på bakgrunn av det de ønsker å ivareta fra egen kultur og fra den norske kulturen. H. Eriksen (1997, s. 12 - 13) sier at alle ungdommer er utsatt for et stort kulturelt mangfold som kan danne grunnlaget for deltakelse i ulike subkulturer. Spesielt nevner han annengenerasjonsinnvandrers som en utsatt gruppe fordi disse opplever i større grad å bli eksponert for motstridende verdsett. For spesielt utsatte

ungdommer som møter uforenlige krav og normer hjemme, på skolen og ute blant venner, kan få en forsterket følelse av å være fremmed og hjemløs (Heggen, et.,al 2003, s. 22).

7.4 Kjønnforskjeller

Guttene i intervjuundersøkelsen gav uttrykk for at de er mer aktive på fritidsarener enn jentene. Guttene sier at de deltar på det de selv ønsker. Alle gutter sier at de for tiden er aktive i et organisert organisert idrettsmiljø. Noen av guttene sa følgende:

Gutt 16 år. Annengenerasjonsinnvandrer.

Jeg er med på det jeg har lyst til. Før var jeg med på fotball fordi der var vennene mine, men jeg var ikke god i fotball så jeg begynte å svømme istedet. Det var jeg mye bedre til, men nå gjør jeg ikke det så mye lenger fordi skolen tar mye tid, men jeg burde sikkert fordi jeg er ganske god til å svømme og det er mange hyggelige folk der.

Gutt, 16 år. Annengenerasjonsinnvandrer.

Ja jeg er aktiv svømmer i (.....) svømmeklubb. Jeg var med på fotball før også, men jeg er bedre til å svømme så jeg gjør bare det nå. Dessuten tar skolen mye tid og jeg har valgt å bare fortsette med svømmingen.

Generelt gav guttene i undersøkelsen et bilde av det de er med på det de selv ønsker og at de har funnet frem til aktiviteter de liker/ likte å være med på. Noen er fremdeles aktive i et miljø de har tilhørt lenge, men sandre har funnet nye former for aktiviteter. Helsestudio er en populær aktivitet. De få av guttene som har valgt å slutte på aktiviteter begrunner dette med at skolen tar for mye tid og at de anser skolen som viktigere akkurat nå. Jentene gav uttrykk for at de har vært med på ulike idretter som fotball, håndball og karate når de var yngre. Årsaken til at de ikke lenger deltar på organiserte aktiviteter er bl.a. familiens økonomi, at de ikke helt vet hva de vil holde på med, og/ eller at foreldrene ikke er positive til deres deltakelse, og at dette henger sammen med ulike kulturelle og religiøse årsaker. Noen av jentene sa dette:

Jente 20 år. Førstegenerasjonsinnvandrer.

Jeg kunne godt tenkt meg å være med på noe der norske ungdommer er. Bli kjent med norske. Broren min er sammen med norske hele tiden. I vår kultur er det så stor forskjell på jenter og gutter. Det er ikke sånn i den norske kulturen og de får lov til mye mer. Det er bra.

Jente 16 år. Annengenerasjonsinnvandrer.

Jeg kunne godt tenke meg å være med på noe og sånn. Men nå som jeg har blitt ungdom så vil nok mamma passe litt bedre på meg, at jeg ikke blir fristet til å gjøre noe jeg ikke burde gjøre. (ergo: treffe gutter, ha kjærester) Også har mamma litt dårlig økonomi og sånn, leter etter jobb. Men senere da vil jeg nok det.

Minoritetsungdommenes uttalelser stemmer med de resultater som foreligger fra Ung i Oslo undersøkelsene fra 1992 og 2002, og Ung i Norge undersøkelsen fra 2006, nemlig at minoritetsungdommer generelt deltar mindre på ulike fritidsaktiviteter enn majoritetsungdommer, og at minoritetsjentene deltar mindre grad enn minoritetsguttene. Guttenes høyere grad av deltakelse på ulike arenaer kan henge sammen med at minoritetsgutter lever er mer "uteorientert" liv enn det minoritetsjentene gjør, at de opplever mindre foreldrekontroll enn jentene, og det er andre kulturelle forventninger knyttet til mannsrollen i de respektive familiene. Jentens lavere grad av deltakelse kan ses i lys av at mange minoritetsjenter, avhengig av hvor de kommer fra, holdes mer separert fra gutter når de kommer i ungdomsalder, spesielt gjelder dette for jenter som kommer fra veldig religiøst konservative familier. (Vestel, 2007) Noen av jentene i intervjuundersøkelsen sier at de opplever at foreldrene setter strenge regler for dem, og at dette medfører færre muligheter til å delta på ulike fritidsarenaer, både organiserte og uorganiserte. Ei av jentene beskriver i tillegg foreldrene som veldig konservative. Denne jenta opplever dette sterkere enn de andre jentene i intervjuundersøkelsen. Jentene sier at de tilbringer mye tid i hjemmet, de hjelper til i huset, eller holder på med aktiviteter på rommet sitt. TV og internett er populære aktiviteter. Ung i Norge undersøkelsen fra 2006 (Vestel, 2007), viser at dette gjelder for mange minoritetsjenter. I et sosiologisk perspektiv kan det se ut som om det er forventet at jentene skal leve et mer tradisjonelt liv, og at foreldrene har et større behov for å kontrollere hva jentene bedriver på fritida og hvem de er sammen med. Båndene mellom ungdommen og foreldrene fører til at de gjør foreldrenes normer og kultur til sine

(internaliseringsprosessen) og at det er få ungdommer som vil være foruten denne forbindelsen. (Frønes, 2006).

Jentene (og guttene, her: i intervjuundersøkelsen) uttrykker også høy grad av lojalitet til og respekt for sine foreldre, og deres forhold til familien er viktig for dem. I forhold til jentene spesielt virker det som om å innfri foreldrenes forventninger om lojalitet og respekt er viktigere for dem enn å skulle innfri egne individuelle ønsker om deltakelse på ulike aktiviteter. På samme tid forholder jentene seg til det norske samfunnet. Bevisst og ubevisst foregår det en utveksling av erfaringer mellom jentene og de ulike sosiale gruppene de er del av, og mellom de sosiale gruppene sett i et samfunnsperspektiv. Ung i Norge undersøkelsen fra 2006 viser at minoritetsungdom mener det er viktig å leve etter hjemlandets kultur og tradisjoner, og at det ikke er store forskjeller mellom første- og annengenerasjonsungdom i så henseende. Dette er et faktum som ikke har forandret seg mye fra 1996 til 2006, selv om det er en liten tendens til at flere ungdommer og deres foreldre vektlegger at man også bør lære seg den norske kulturen og de norske tradisjonene. (Nova rapport. 21:07) Frønes (2006) sier at det sier at overføringer skjer ved at barn lærer fra de som er eldre, men ikke bare mellom det som overføres fra foreldre til barn, men at dette også må ses i en historisk sammenheng. Det at det er ulikheter mellom minoritetsjentenes- og guttene deltakelse i ulike fritidsaktiviteter idag behøver ikke bety at det bestandig vil være slik. Kultur ikke er bestandig, men i endring, både for foreldrene og for barna, og mennsker blir bevisst eller ubevisst påvirket av den konteksten de befinner seg i til enhver tid. Noe som vil kunne skape endringer (Pollock og van Reken, 2009, Prieur, 2004).

7.5 Strukturelle barrierer

Kulturteoretisk sett forandrer kultur og tradisjoner seg, men den endrer seg i langsomt tempo. Man trenger innsyn i mer enn bare de synlige tegnene på kultur for å få innpass og føle tilhørighet og det å mestre det nye samfunnet. De usynlige kulturtegnene blir ikke bevisstgjort før man har fått en dypere form for innsikt i kulturen. Denne dypere innsikten har jentene i intervjuundersøkelsen tatt mer innover seg enn sine foreldre gjennom sine møter med det norske samfunnet og dets kulturen gjennom deltakelse på

skole og i andre sammenhenger, og dette kan forsterke deres ønsker om å få delta på mer enn det de får lov til eller tar seg lov til. (Pollock og van Reken, 2009)

Dersom vi ser jentenes og foreldrenes måter å reagere på i et kulturteoretisk og etnosentrisk perspektiv, dvs. at man legger egne verdier og holdninger til grunn når man vurderer og definerer en annen kultur og dens livsformer, og samtidig tar i betraktning at Norge fremdeles er et ungt flerkulturelt samfunn, kan det tenkes at det tar litt tid før minoritetsjentene i studien, og for minoritetsjenter generelt, får en friere adgang til ulike fritidsarenaer de ønsker å delta på/ i.

Økonomi ble også trukket frem som et viktig aspekt i forhold til minoritetsjentene i intervjuundersøkelsen og deres muligheter til deltakelse på fritidsarenaer, da spesielt på organiserte arenaer. Minoritetsfamilier har i gjennomsnitt lavere inntekt enn den øvrige befolkningen og dette kan være en medvirkende årsak til den lavere deltakelsen blant minoritetsungdom generelt. Noen fritidsaktiviteter kan være forholdsvis kostbare å delta på i form av at man trenger mer eller mindre kostbart utstyr. I tillegg må man betale medlemskontingenter og noen ganger betale for reiser med klubben eller organisasjonen. (Friberg, 2005) Dårlige økonomiske ressurser i familien kan ses på som et resultat av strukturelle barrierer i samfunnet. Lavere arbeidsdeltakelse blant minoritetsforeldre har ulike grunner som lav utdanning, psykiske eller fysiske skader som følge av traumatiske hendelser i fortida, eller rett og slett at de utelukkes av majoriteten på arbeidsmarkedet. Gode økonomiske velferdsordninger kan også bli en "hvilepute" som forårsaker et lavere engasjement fra minoritetsforeldrene i forhold til det å få seg en jobb. Det kan bety lavere inntekt og mindre grad av mulighet for foreldrene til å tilegne seg sosial og kulturell kapital (jf. Bourdieu), noe som igjen kan være negativt for ungdommenes muligheter til å delta på fritidsarenaer fordi foreldrene går glipp av informasjon og kunnskaper om samfunnet som de ellers ville kunne tilegnet seg. Ikke alle minoritetsfamilier har dårlig økonomi, allikevel viser det seg at ungdommene deres ikke nødvendigvis deltar oftere på fritidsarenaer (Nova rapport 006:07). Årsaken til den lavere deltakelsen kan kanskje ses i sammenheng med ulikheter i forhold til innhold i ungdomskulturen i opprinnelseskulturen og det norske samfunnet. I Norge kan et rikt fritidstilbud ses i sammenheng med at ungdomstiden har økt som en følge av lenger deltakelse i skolesystemet, og en høy grad av institusjonalisering og økt behov organisering av barn og unges aktiviteter som følge av at både mor og far er i arbeid og har mindre tid til rådighet til å følge opp barna sine

Marianne Bakkerud – Flerkulturelt forebyggende arbeid med barn og unge.

selv. (Friberg, 2005) Noen av jentene i intervjuundersøkelsen sa at de ikke helt hadde funnet en aktivitet likerå drive med, og det kan være en interessesak i seg selv som vi ikke skal forfølge her, fordi det er noe som gjelder alle ungdommer.

Andre strukturelle barrierer kan være hvordan minoritetsungdommene blir møtt på de ulike fritidsarenene. Innholdet i aktivitetene, holdninger og verdigrunnlag som holder gruppa sammen og skaper fellesskapsfølelse er skapt over lang tid på grunnlag av tradisjoner, verdier og holdninger som majoritetssamfunnet, som også har definisjonsmakten, til enhver tid legger til grunn for virksomheten og aktivitetene som finner sted. Sett i et kulturteoretisk perspektiv endrer også majoritetens kultur og tradisjoner seg i likhet endringer som vi ser finner sted i minoritetsgrupper og hvordan de forholder seg til det norske samfunnet. Det skjer er tilnærming fra begge kanter, men siden kultur er treg å endre vil dette kunne ta litt tid før vi ser endringer i graden av minoritetsungdoms deltakelse på ulike fritidsarenaer. (Friberg, 2005, Pollock og van Reken, 2009, Nova rapport 06:07)

7.6 Stereotyper og fordommer

I mange av intervjuene med minoritetsungdommene fremkom det uttalelser som viser holdninger til majoriteten som kan karakteriseres som stereotyper eller fordommer. Stereotyper er forenklete modeller av virkeligheten, og er både vurderende, beskrivende og handlingsveiledende (Bergland, Hæreid og Svabø, 1993, s. 242) Fordommer er holdninger som motsetter seg åpenhet for endringer og har en mer negativ klag enn stereotyper som er noe som hele tiden kan forandres. (Noen av ungdommene sa dette:

Jente, 20 år. Førstegenerasjonsinnvandrer

Det er mange jeg kjenner som sier at alle norske jenter er horer og sånn. Det er fordi de kler seg og viser frem kroppen sin og sånn. Hvis jeg er der norske jenter er vil alle tro at jeg er hore også. Men jeg vet jo at de norske jentene ikke er horer...

Jente 16 år. Annengenerasjonsinnvandrer.

Jeg føler at minoritetsforeldre vil beskytte barna så mye som mulig, og det er ikke alltid sånn hos de norske foreldrene. De beskytter ikke så mye.....

En av guttene i intervjuundersøkelsen hadde funnet ut at for å lykkes med sine ønsker å delta på fotball så måtte han først akseptere det de andre mente om han, selv om det var litt tøft i begynnelsen. Han forklarer sitt møte med fotballklubben slik:

Gutt 20 år. Førstegenerasjonsinnvandrer.

Jeg føler at jeg har blitt godt mottatt overalt. Men jeg har lært meg at hvorhen jeg går så må jeg selv godta det (mener: det de andre står for) før de kan godta meg. Det de sier om meg og tenker om meg det må jeg godta først før jeg kommer i kontakt med de. Hvis jeg skal ta alt de sier som problem så vil ikke det funke da, ikke sant. Så jeg har godtatt dem først før jeg starter på et eller annet..

Ungdommenes og foreldrenes stereotypier og/ eller fordommer kan være med på å opprettholde minoritetsungdoms fravær fra fritidsarenaene, her spesielt jentene. Den ene gutten gav uttrykk for at han hadde funnet en måte å gå frem på i sine møter med andre. Ved å gi seg selv og andre tid til å bli kjent med hverandre kunne han fortelle at han raskt ble en av guttene på laget på lik linje med alle de andre. Alle barrierer som eventuelt var tilstede i starten ble fort revet vekk og han trådte inn i fellesskapet på lik linje med de andre guttene.

Kultur blir ofte brukt som forklaring på ulikheter, og slike forklaringer kan bli til noe som oppfattes som sannheter. Noen ganger kan kulturforklaringer være på sin plass, men slike forklaringer kan være med på å opprettholde hele grupperes meninger og holdninger til hverandre og dermed være med på å forhindre deltakelse og samhandling på viktige arenaer, som bl.a. ungdommers ulike fritidsarenaer, og dermed, sett i et sosialisering- og integreringsperspektiv bremse individers eller hele grupperes tilnærming til hverandre. I et kulturteoretisk perspektiv kan vi si at ulike kulturer påvirker hverandre når kulturene møtes. Det innebærer også at det forekommer konflikter når ulike behov skal tilfredstilles. En måte å løse problemene på er å søke kunnskap om hverandres kulturer og finner frem til nye måter å løse problemene på. Samhandling på ulike fritidsarenaer vil kunne være med på å bryte ned stereotypier og fordommer, fordi personlig samhandling med andre individer vil kunne føre til at man får problemer med karakterisere andre ungdommer eller voksne i en alle over en kam tenkning når man først blir kjent med enkeltindividet.

Jentene i intervjuundersøkelsen er underrepresentert på fritidsarenaene, og de uttrykker at dette bare delvis er selvvalgt. Det at jentene opplever at det er andres fordommer eller lav grad av kunnskap om innholdet på fritidsarenanene som hindrer dem i å delta (her foreldrene og andre mennesker i minoritesmiljøet som er med på å sette standarden for hva som er akseptert oppførsel for jenter) på lik linje med andre jevnaldrende, kan i et inkluderingsperspektiv og i et helseperspektiv ses på som uheldig, og føre til økt følelse av å være utenfor.

7.7 Foreldrenes deltakelse og engasjement

Jentene i intervjuundersøkelsen har lavere deltakelse på fritidsarenaer og det antas her at det er en sammenheng mellom foreldrenes kunnskaper om og holdninger til det norske samfunnet (se. kap. om kjønnsforskjeller) og at dette er med på å opprettholde jentenes lave deltakelse på ulike arenaer i samfunnet. I mange vestlige samfunn er fritidsaktiviteter gjerne knyttet til skoler. USA og England er eksempler på land der aktiviteter som for eksempel fotball, basketball, volleyball cricket, svømming etc. er knyttet til skolelag og skoleligaer. Denne måten å legge til rette for fritidsaktiviteter er ikke helt det samme som det vi er vant med i Norge. I Norge er mer en del av samfunnsaktiviteter der alle på lik linje kan melde seg inn og delta. Det er mer forventninger til foreldrenes støtte, i forhold til dugnad, være med å heie fram laget osv. For veldig mange av minoritetsungdommene i denne studien og deres foreldre kan det anstas at begge disse modellene for deltakelse i fritidsaktiviteter er/ har vært relativt ukjente. I mange kulturer er det ofte kun en elite som har til å delta på aktiviteter som vi i Norge ser på som helt vanlig for barn og unge. Noen av guttene i intervjuundersøkelsen som er aktive på fritida sier dette om sine foreldres engasjement.

Gutt 16 år. Annengenerasjonsinnvandrer

Mamma og pappa er veldig støttende og deltar der vi barna er. De er på dugnad og møter på skolen og på fotballen. Er med på å ser på kamper osv. Hele tiden akkurat som norske foreldre. De deltar og de bryr seg fordi jeg er med og støtter opp.

Gutt 21 år . Førstegenerasjonsinnvandrer.

Foreldrene mine følger opp så mye som vi vil at de skal være med å følge opp. Hvis vi vil at de skal være med så blir de med, hvis ikke så er de opptatt med andre ting. Vi krever ikke at de skal være med, vi krever bare at de skal akseptere at vi er med på fotballen. De trenger ikke være med å støtte og sånn, vi vil bare ikke at de skal klage.

Det kan se ut som om foreldrene til guttene som er født i Norge er mer deltakende på ungdommenes fritidsarenaer enn de s førstegenerasjonsinnvandrernes foreldre.

Forklaringen på dette kan være at annengenerasjonsguttenes foreldre har lenger botid i Norge og at de har mer innsikt i hva fritidsaktivitetene inneholder og hvilke forventninger fritidsarenaene stiller til dem. Et kontrollperspektiv kan minoritetsforeldres manglende kunnskaper bidra til at de ikke oppmunterer barn og unge til å delta på aktiviteter på fritiden. Igjen er vi tilbake til essensen i intergreringsarbeidet; kunnskaper om hva som rører seg i samfunnet man der deltaker i.

Ungdommene i denne intervjuundersøkelsen som har foreldre som stiller opp på fritidsarenaene sier at dette er positivt ikke bare fordi de synes det er hyggelig at de kommer for se på, men også for foreldrene fordi de blir kjent med andre norske foreldre og får kjennskap til noe av det som skjer på ungdomsarenaene. I et samfunns- og integreringsperspektiv er det ønskelig å få med flere minoritetsforeldre på fritidsarenaene i forhold til å bygge ned både strukturelle barrierer og bygge gode relasjoner mellom minoritetsgrupper og majoriteten. Bourdieu er opptatt av at nødvendig sosial og kulturell kapital er viktig for å kunne inngå som fullverdig medlem i på ilike sosiale felt i det samfunnet man til enhver tid forholder seg til. Foreldrenes engasjement på fritidsarenaen kan dermed ses på som noe som fører til å bygge opp sterkere sosiale nettverk rundt hele familien. Det at foreldre deltar i større grad kan også medføre at de får et større kontaktnett som kan vise seg å være av betydning i forhold til å knytte seg til andre arenaer i samfunnet som for eksempel arbeidsplasser eller andre sosiale aktiviteter som igjen er beregnet for voksne. (Barne- og likestillingsdepartementet, 2010)

8 BETYDNINGEN AV DELTAKELSE PÅ FLEXIDKURS

8.1 Forventninger og motivasjon

Det å vokse opp med flerkulturell bakgrunn er på mange måter noe som tilfører den enkelte personlige ressurser i form av språk, kunnskaper om ulike kulturer, innsikt i ulike religioner, tradisjoner osv. Det er mange ressurser (muligheter) som kan følge med det å ha en flerkulturell bakgrunn, men det antas at minoritetsungdommer også møter mange utfordringer i hverdagen, og da utfordringer som ikke andre ungdommer (les: norske ungdommer) møter i like stor grad. FLEXID-kursets hensikt er å bevisstgjøre ungdommene på de mulighetene som de personlige ressursene kan gi dem. Samtidig er det viktig å sette ungdommenes hverdagsliv i fokus, og å lære dem å se sitt eget hverdagsliv i lys av både foreldrenes migrasjonsprosesser og deres kulturarv, og i lys av forventninger fra samfunnet for øvrig. Målet er å lære seg noen måter å håndtere ulikheter på og utfordre fastlåste oppfatninger, forståelse og væremåter.

De fleste minoritetsungdommene i intervjuundersøkelsen hadde fått høre om FLEXID gjennom andre ungdommer, familiemedlemmer, og noen ble informert om kurset direkte av posjektansvarlige for FLEXID-kurset når de hadde besøkt skolen deres. Det går igjen i ungdommenes fortellinger at de har fått ulike positive tilbakemeldinger på kurset, og at dette har ført til at de har meldt seg på kurset. Annengenerasjonsinnvandrerne gav uttrykk for at de var noe mer skeptiske til å delta, mens førstegenerasjonsinnvandrernes motivasjon var at de ønsket å delta for å treffe andre ungdommer, men også for å lære mer om ulike tverrkulturelle problemstillinger.

Noen av ungdommene sa dette:

Gutt, 16 år. Annengenerasjonsinnvandrer.

Jeg må innrømme at jeg var litt skeptisk før jeg begynte på kurset. Skal jeg gidde å kaste bort 7 timer hver gang for å høre folk klage og syte. Men det viste seg at det faktisk er veldig interssant. Jeg hadde et ønske om å lære mer om hvordan foreldrene mine har hatt det og har det, og jeg forventer å bli en mer tolerant person og at kurset skal gjøre meg til en "brobygger".

Gutt, 21 år. Førstegenerasjonsinnvandrer.

Vi gikk på VM og der fikk vi en invitasjon der det sto at vi skulle gjøre mange ting, fiske, gå på tur, ro i robåt. Vi synes jo det var koselig da, ikke sant.

Jente 16 år. Førstegenerasjonsinnvandrer.

Jeg hadde skikkelig lyst til å være med, for å lære om norsk kultur og lære om andre kultuer og hvordan det er å være ny i et annet land.

I intervjuundersøkelsen ble ungdommene spurt om opplevelser knyttet til oppvekstarene familie, skole, venner og fritid. Uten at ungdommene ble konfrontert med de ulike temaene som de tar opp på FLEXID-kurset, kom ungdommene selv inn på mange av disse under intervjuene. Det viser at temaene som FLEXID omhandler er områder som ungdommene generelt er opptatt av. De snakket om identitet og tilhørighet, egne egenskaper knyttet til det å leve med en kultur i hjemmet sammen med familien og at de forholder seg til den norske kulturen når de er ute, de snakket om foreldrenes migrasjonsprosesser, jente-gutt problematikk, kultur og kulturforskjeller, fremtidsplaner, fordommer og rasisme.

I intervjuene ble det også lagt vekt på å spørre ungdommene om de opplevde at deres FLEXID-deltakelse hadde hatt noen betydning for deres deltakelse på de ulike oppvekstarene og på hvilke måter de opplevde dette som positivt eller negativt. Det var delte meninger om hvordan kurset hadde påvirket deres deltakelse på andre oppvekstarenaer. I det videre skal vi se litt på hva de sa om sine erfaringer med kurset og hvordan dette var med på å påvirke deres opplevelser av muligheter og utfordringer på ulike oppvekstarenaer i det norske samfunnet.

8.2 Ressurser og utfordringer

Flere var positive i forhold til at de hadde blitt kjent med andre minoritetsungdommer fra andre bydeler i kommunen, men få følte at de hadde fått flere venner eller et spesielt annet forhold til majoritetsungdom i etterkant. Flere sier at de har fått flere minoritetsvenner etter kursdeltakelsen og at de har mer omgang med de minoritetsungdommene de har truffet på kurset både i skoletida og etter skoletid. På spørsmål om de omgås flere majoritetsungdommer etter at de har vært på FLEXID-kurs

så sier er det ingen som sier at det har påvirket deres forhold til norske ungdommer og at de har fått seg nye norske venner, foreløpig.

Når det gjaldt ulike organiserte fritidsarenaer, utenom FLEXID-kurset, så hadde heller ikke kursets fått noen direkte konsekvenser i form av økt deltakelse, iallefall ikke for jentene. Noen av guttene gav uttrykk for at det de spesielt hadde lært seg om norske ungdommer og hva som er vanlige måter å samhandle på hadde hjulpet dem inn på andre oppvekstarenaer og de hadde blitt kjent med andre ungdommer (majoirtetsungdom og andre) og fått et godt forhold til de voksne lederne. (Mer om det i kapittel om mobbing, rasisme og fordommer under.)

Det som generelt går igjen i intervjuene er at ungdommene synes det er så fint å høre på alle de andre ungdommenes historier og at de ligner på erfaringer som de selv hadde gjort og som må ses i lys av at de har minoritetsbakgrunn. De gav uttrykk for at de ikke følte seg så alene lenger og at de føler seg tryggere på en måte. En av guttene sa:

Gutt. 16 år. Annengenerasjonsinnvandrer.

Nå trenger jeg ikke gå rundt å lure så mye lenger. Nå forstår jeg mye bedre at alle mennesker kanskje har en grunn til å oppføre seg på ulike måter.

De aller fleste var opptatt av at kurset hadde gjort dem oppmerksomme på at de har en flerkulturell kompetansen og at denne kompetansen er noe som kan være verdifullt. Mange av ungdommene hadde ikke tenkt over at det faktisk at deres språkkunnskaper kan være en ressurs, eller at deres innsikt i flere kulturer og tradisjoner er betydningsfullt og noe som kan komme til nytt når de skal skaffe seg arbeid. Heidi Østby, prosjektleder ved FLEXID, sier at de jobber med å bevisstgjøre ungdommene på sine ressurser, men at de snakker like mye om at det er utfordringer, og at det er like viktig å bevisstgjøre ungdommene på hva de selv gjør for å løse utfordringene. Flere av ungdommene sa at de nå var blitt mer bevisste på at de selv må løse en del av de problemene eller utfordringene som oppstår i hverdagen, også fordi de har forstått at foreldrene ikke alltid er like godt rustet til å forstå hva ulike valg kan bety for den enkelte ungdom.

Det å delta på FLEXIDkurs har for mange av ungdommene ført til at de har begynt å se på sine flerkulturelle ressurser som noe som er positivt, og noe som vil kunne være til nytte for dem i fremtiden. Spesielt er noen opptatt av at de kan bruke sine

migrasjonserfaringer i arbeid for å hjelpe andre mennesker. De uttrykker at kurset også har gjort dem mer oppmerksomme på at det å være minoritetsungdom ikke bare er slik som media ofter fremstiller det, men at de faktisk er i besittelse av mange viktige ressurser som samfunnet trenger og kommer til å trenge mer av i fremtiden i et stadig mer flerkulturelt samfunn. Flere av guttene var under intervjuene opptatt av at de opplever at andre minoritetsungdommer ikke tar vare på de mulighetene som det norske samfunnet byr dem i form muligheter til utdanning, arbeid og en tryggere fremtid. To av guttene sa dette:

Gutt 16 år. Annengenerasjonsinnvandrer

Så er det jo her i Norge kurdere som faktisk får en sjanse. Jeg skal si det rett ut.....Det er skam. Jeg mener, herregud, det er opprør og slåsskamper, osv osv. De gjør skampå andre kurdere. Vi er et folkeslag, Vi er mer siviliserte enn det som de sier på nyhetene. Feks så sier de at den og den kurderen (Irakkurderen)drepte den eller den. Det er trist at kurdere som har fått en ny sjanse bruker den opp så enkelt som det.

Gutt 21 år. Førstegenerasjonsinnvandrer.

Jeg blir bare såå forbanna når jeg leser i avisa og ser tv og ser andre som bare sløser bort mulighetene. De bare slutter på skolen ikke setter pris på det, ta hva som helst.....Jeg synes det bare er helt utrolig. Ta dem og legg dem i et fattig land i to år og så sette dem tilbake så kanskje de lærer litt.

Ved å ta avstand fra minoritetsungdommer som ikke utnytter de mulighetene som samfunnet legger til rette for dem er en måte å ta de føler at de tar ansvar på. Gjennom det å vise minoritetskamerater eller venninner at de fører en uakseptabel oppførsel og at deres måter å føre sine liv på ikke fører til noe positivt er en måte å vise vei på. Heidi Reif sier at det å ta ansvar for seg selv og egne valg kan føre til at man må ofre noe. Her kan det å ofre noe bety mindre omgang med gutter eller jenter av samme minoritetsbakgrunn, og at de valgene de da tar må ses i forhold hva man er villig til å velge bort (f.eks. tilhørighet i minoritetsmiljøet).

Pollock og van Reken (2009) vektlegger den kompetansen som tredjekulturelle barn og ungdom erverver når de bor i andre vertssamfunn og sier at den er unik. Fordelene er blant annet de førstehåndserfaringer man får med å se livet fra forskjellige filosofiske og politiske utgangspunkt, man får kjennskap til en annen kultur som fører til at man forstår hva noe dreier seg om selv når man ikke er tilstede, og sist, men ikke minst, den

tverrkulturelle berikelsen og det at man setter pris på sider ved vertskulturen som ingen andre ser eller forstår. Minoritetsungdommer kan møte problemer i vertskulturen dersom de har foreldre som oppdrar barne sine i forhold til et mer kollektivistisk syn, der målet for den enkelte er å bli en av gruppa. Det er viktig å vise ungdommene at de må se sine foreldres utgangspunkt som noe de har med seg fra sin oppvekst, og samtidig bevisstgjøre dem i forhold til de valgene de selv står overfor i det norske samfunnet. De må ta standpunkt til hva de vil gjøre med sine liv og planlegge for sin fremtid. Ofte er den unges planer og ambisjoner i tråd med det foreldrene ønsker for dem og da kan valgene være lette å ta. Noen ganger er det ikke så lett å ta valgene dersom det går utover tankemåter og levesett som er oppfattet som det normale i familien eller i minoritetsmiljøet. (Pollock og van Reken, 2009)

8.3 Mobbing, rasisme og fordommer.

Noen av ungdommene i intervjuundersøkelsen var opptatt av å snakke om at de hadde opplevd mobbing, rasisme og fordomsfulle bemerkninger fra majoriteten eller andre. Dette var tydeligvis ikke et stort problem for dem lenger, men hadde vært problematisk på et tidspunkt. Noen hadde opplevd å bli mobbet som følge av at de mestret språket dårlig i starten (se over kap?), noen hadde opplevd rasistiske bemerkninger fordi de har en annen hudfarge, eller fordomsfulle bemerkninger som "alle utlendinger gidder ikke jobbe". I denne forbindelsen var de opptatt av å fortelle om hvilken betydning deltakelsen på FLEXID hadde hatt for dem. Noen av guttene sa dette:

Gutt 16 år. Annengenerasjonsinnvandrer:

Jeg ser at norske ungdommer også har utfordringer. Det er jo ikke så lett for de norske heller... (mener i forhold til at de norske skal forholde seg til mange andre kulturer)

To av guttene forteller om hvordan de ervervet seg noen redskaper som har hjulpet dem videre i forhold til å håndtere slike negative opplevelser.

Gutt. 21 år. Førstegenerasjonsinnvandrer.

Jeg lærte på FLEXID at jeg må akseptere de andre og det de tenker om meg først, før de kan akseptere meg. Det er viktig å komme på innsida først, og så kan man bli bedre kjent etterhvert.

Gutt 21 år. Førstegenerasjonsinnvandrer

Du er der (på FLEXID-kurs) og de letter deg, og de viser deg hva du er, og at du er ikke alene. Det er mange andre som der som deg, og du ser at det er helt normalt. De viser deg hva du kan gjøre og hvordan du kan jobbe videre med det, og hvordan det kan være til hjelp. Istedenfor å se på det som problemer, så se på det som et redskap som du kan bruke til veldig mye positivt. Etter FLEXID følte jeg plutselig at jeg var noe, jeg kunne mye om kultur, plutselig var jeg en som ikke synes det var vanskelig å vise seg fram, det gjorde noe med selvtillitten min.

De sa at det de lærer eller har lært på FLEXID-kurs har ført til at de har blitt tryggere på seg selv i situasjoner der de opplever mobbing, rasisme eller fordommer. Med økt språkkomptanse forsvinner også mye denne typen av mobbing. Den ene gutten sier her også at man må ta høyde for at det kan være litt vanskelig i starten, men at han har erfart at så fort han har kommet på innsida så ordner det seg, og at det lønner seg å komme seg på innsida.

Samtidig som flere av ungdommene sa at de hadde hatt negative opplevelser i forhold til mobbing, rasisme og fordommer, var det flere av dem som hadde fordomsfulle tanker selv om nordmenn (eller de kjente til andre som hadde det). Noen var klar over det mens andre hadde gjort seg opp en mening og var mindre klar over at de selv hadde fordommer eller forstillinger basert på generelle antakelser. Dette kom frem i intervjuene.

Jente 20 år. Førstegenerasjonsinnvandrer.

Det er mange utlendinger tror at norske jenter er horer og sånn. De tenker at da vil alle tro at jeg er sånn også.

Jente 16 år. Annengenerasjonsinnvandrer.

De norske foreldrene passer ikke så godt på barna sine som de utenlandske. De bryr seg ikke like mye.

Gutt. 16 år. Annengenerasjonsinnvandrer

Ja nå skal ikke jeg dømme noen da, men jeg tror faktisk at noen norske foreldre er som de utenlandske foreldrene, at de er strenge og vil at barna skal oppføre seg bra og sånn, men de fleste får lov til å gjøre hva de vil. De sier ok det er greit det er greit.

Mobbing, rasisme og fordommer kan i et kulturelt perspektiv ses på som et resultat av at mennesker har få kunnskaper om andres kultur og tradisjoner. I følge ungdommes historier kunne det virke som om de opplever seg selv som spesielt utsatt for mobbing og rasisme og at de kommer i en klemte posisjon mellom foreldre eller andre rollemodeller (signifikante andre) som ikke har god nok innsikt i det samfunnet de skal forholde seg til i tillegg til det å skulle opptre korrekt i den norske kulturen. Dersom foreldrenes språkkunnskaper og samfunnskunnskaper om vertskulturen er dårlige vil det kunne få konsekvenser for de holdninger og verdier som de overfører til sine barn og som vil være basert på usikkerhet og mistenksomhet overfor vertskulturen. Dette kan føre til fordomsfulle holdninger sett fra minoritetenes side. Dette gjelder selvsagt motsatt vei også. I et makt eller konfliktteoretisk perspektiv kan det handle om enkeltpersoners eller hele gruppers behov for å kontrollere andre mennesker. Mobberens handlinger behøver ikke være komme av kulturelle årsaker. Det kan f.eks. være et ønske om makt og kontroll, økonomiske motiver, eller andre mer individuelle psykologiske årsaker hos mobberen som fører til at denne ikke kan la andre individer ferdes uforstyrret.

TCK-teorien legger vekt på at foreldrene har et ansvar i forhold til sine barn og unge i forhold til å introdusere dem til det samfunnet de skal forholde seg til. Jo raskere de får oversikt over vertskulturen jo bedre kan oppholdet der bli. Teorien stadfester at det kan være viktig å knytte til seg gode veiledere når man kommer til et nytt samfunn. Gode veiledere er personer som har innsikt i samfunnet og som veileder og gir rett informasjon om majoritetssamfunnets tankesett og handlemåter. Det er viktig at disse veilederne ikke selv står på utsiden av samfunnet, men at de er godt integerte. Ofte skjer det motsatte. (Pollock og van Reken, 2009) Selvsagt er man glad for de mennesker som tar seg bry til å møte opp og som vil hjelpe til i starten, men dersom disse menneskene har liten innsikt vil ikke det være stort til hjelp allikevel på lang sikt. Ofte så er det slik at de mennesker man først knytter seg til gjerne blir værende i omgangskretsen videre. Har man bare kontakter i et minoritetsmiljø der få av de innvidde er spesielt godt integrert i vertskulturen vil dette kunne få følger. FLEXID-kurset er et tilbud fra samfunnet til den enkelte ungdom og kan ses på som et tiltak, eller

en møteplass, som kan fungere som en erstatning eller et substitutt for minoritetsforeldrene i det viktige integreringsarbeidet som de har hovedansvaret for.

8.4 Forholdet til foreldrene og forståelse for foreldrenes handlinger

Ungdommene snakket om ulike opplevde muligheter og utfordringer knyttet til familien som oppvekstarena og hvordan forholdet til familien og foreldrene kunne være med på å påvirke deres grad av deltakelse i familien og på andre arenaer i samfunnet. Om og hvordan FLEXID eventuelt påvirker dem i så henseende var det ulike svar på. Noen var opptatt av sitt forhold til foreldrene og det å forstå dem bedre, andre var opptatt av at beslutninger var tatt over hodet på dem og at de har hatt problemer med å takle dette i ettertid. Andre var opptatt av at foreldrenes kulturelle praksis i hjemmet forhindret dem i å delta på andre oppvekstarenaer i samfunnet.

Selv om mange av ungdommene selv ikke har opplevd flytteprosessen, så følger deres foreldres opplevelser knyttet til migrasjonsprosessen som en del av familiens historie og dermed noe som også påvirker ungdommene. Flere av ungdommene, spesielt de som har foreldre som har måtte flykte fra hjemlandet, sa at de opplever at foreldrene er veldig triste og lei seg til tider, og at de ikke helt kunne sette seg inn i denne melankolien fordi de ikke hadde forutsetninger for å forstå så mye av det som hadde skjedd med foreldrene. De opplevde at de ikke var noe særlig til hjelp og at dette var frustrerende. Noen av guttene sa dette:

Gutt 16 år. Annengenerasjonsinnvandrer.

Det er mye lettere nå. Nå forstår jeg mye mer om flytting. Prosessen vet jeg noe om nå, selv om jeg ikke vet hvordan alle føler det fordi det er forskjellig fra person til person. Jeg har blitt mye mer bevisst, forstår mye mer om hvordan foreldrene mine har hatt det og har det.

Gutt. 16 år. Annengenerasjonsinnvandrer.

Foreldrene mine forteller noe, men ikke alt. Jeg ville lære mer om hvordan de hadde hatt det liksom, når de måtte flytte. De holder mye tilbake, vil ikke fortelle så mye og sånn. Mange ganger er de veldig triste fordi vi har mistet mange familiemedlemmer.

I forhold til det siste av disse to sitatene så viser det seg at hans deltakelse på FLEXID allerede etter noen samlinger fått betydning i form av økt forståelse for hvorfor foreldrene hadde måtte flykte, og om ulike utfordringer som kan oppstå som følge av en slik flytteprosess. Han skjønner nå at det er mye følelser og ofte fortrenge følelser som fører til at mennesker kan bli triste og lei seg. Det kan være foreldrenes savn etter familien i hjemlandet eller foreldrenes følelse av maktesløshet fordi de ikke kan være mer til nytte for de familiemedlemmer som er igjen i hjemlandet. Han gir også uttrykk for at foreldrene ikke greier å snakke om alt som har skjedd i forbindelse med migrasjonen fordi vonde minner er forbundet med hele prosessen, men at FLEXID har gitt ham innsyn i hvordan dette kan forløpe og dermed gitt ham ny innsikt og forståelse for den situasjonen hans foreldre har kommet i.

Ei av jentene, som har foreldre som er arbeidsinnvandrere, sa at hun syntes hele flytteprosessen hadde vært vanskelig og at hun fremdeles lengtet hjem og håpet på at de snart kunne reise tilbake til venner og familie i hjemlandet. Etter at hun begynte på FLEXID, og bare etter å ha vært på noen få samlinger, gir hun uttrykk for at hun forstår foreldrenes situasjon litt bedre.

Jente. 16 år. Førstegenerasjonsinnvandrer:

Når vi dro til Norge første gang ville jeg ikke flytte. Jeg har egentlig ikke hatt lyst til å være i Norge nå heller. Fem år er alt for lenge. Det var bare mening at vi skulle være her at det er lettere her for oss enn i Polen. Der ville ikke mamma og pappa fått jobb eller noe. Det er vanskeligere å komme tilbake til skolen der og ta utdanning. Jeg tenker at FLEXID kan lære meg enda mer om jobb (snakker om muligheter, egne ressurser, som hun har her), så glemmer vi det som vi tenker på, så tror jeg det blir bra.

Økonomiske årsaker ligger gjerne bak arbeidsinnvandring, som er tilfellet for foreldrene til jenta på 16 år fra Polen. Ofte er det slik at arbeidsinnvandrere ikke har planer om å bli så lenge i vertslandet, men allikevel ender de opp med mange flere år enn de først hadde regnet med. Dette er også problematikk som blir tatt opp på FLEXID-kurset. For jenta på 16 år fra Polen, som har hatt et ønske om å reise tilbake til hjemlandet helt siden hun kom til Norge, har foreldrenes utsettelse av hjemreisen ført til at hun har vært ambivalent i forhold til det å være i Norge. Pollock og van Reken (2009) beskriver det jenta har opplevd som en form for rotløshet og rastløshet som kan føre til at man tenker "her hvor jeg er nå, er kun midlertidig". På FLEXID-kurset lærer de at dette kan være en

prosess som kan sammenlignes med ”kofferter som aldri pakkes ut”. Samtidig svartmaler ikke jenta sin situasjon i Norge. Hun føler at hun har trivdes relativt bra den tiden hun har vært i Norge. Allikevel har det usikre hjemvendelsestidspunktet vært der som et *spøkelse* som har ført til at hun vært litt urolig. Men nå har hun skjønnet at det å forskyve hjemreisen på ubestemt tid er noe som ofte skjer med de som migrerer til andre land. Hun sier at hun i det siste har slått seg mer til ro med tanken om at det å være i Norge vil være mer positivt for både henne og hennes muligheter til utdanning og jobb, og for hele familien, enn å reise tilbake til Polen.

Både guttene og jentene uttrykker på ulike måter at foreldrene er veldig redde og engstlige for dem, og passer veldig godt på dem, kontrollerer hvor de er og hvem de er sammen med. Etter at de har begynt på FLEXID-kurs sier mange av ungdommene at det har mye større forståelse for foreldrenes angst og redsel for at det skal skje dem noe enn det de hadde tidligere, fordi nå har de fått mer innsikt i hvilke følelser og usikkerhetsfaktorer som kan komme i kjølevannet av, spesielt, dramatiske flytteprosesser.

8.5 Fra avmakt til avmakt

Ei av jenten i intervjuundersøkelsen gav uttrykk for at hun var fornøyd med sin delatakelse på FLEXID-kurset og at det hadde gitt henne positive erfaringer. Problemet hennes var hennes forhold til sine veldig konservative foreldre som ikke på noen helst måte vil tillate at hun er med på aktiviteter på fritida eller er sammen med jevnaldrende utover skoletida, og helst ikke der heller, iallefall ikke norske ungdommer. Det at hun hadde fått mer innsikt i hvordan hun kan håndtere kulturelle ulikheter og fått mer kunnskaper om hvordan det norske samfunnet er bygget opp, hjelper ikke så mye når foreldrenes kontroll over henne er så sterk som det hun opplever at den er. Jenta sa følgende på spørsmål om hvordan FLEXID hadde påvirket hennes hverdag i etterkant av kurset:

Jente. 20 år. Førstegenerasjonsinnvandrer.

Det har ikke gjort noe bra for meg. Fordi jeg får allikevel ikke være med på noe. Men jeg lærte jo noe på Flexid om det norske og kulturelle forskjeller. Men jeg får ikke bli kjent med noen og jeg blir trist. Jeg gråter mange ganger.

På spørsmål om hva hun selv har gjort for å få til endringer sier hun videre:

Jeg snakker med mamma og pappa om de temaer som vi snakket om på Flexid. Men jeg sier ikke at de skal forandre seg, det tør jeg ikke. Det er vanskelig. Det er ikke noe håp for meg nå. Jeg ser ingen andre løsninger enn å flytte tilbake til Kurdistan så fort jeg er ferdig med skolen. Der har iallefall alle de andre jentene det likt som meg. Hadde jeg ikke kommet til Norge hadde jeg heller ikke visst om at det var andre måter å tenke på. Da hadde det ikke vært noe problem liksom. Nå er jeg bare ensom og trist.

Selv om hun har hørt på FLEXID-kurs hvordan hun selv må bidra til å løse utfordringer hun møter, så føler hun allikevel avmakt. I hennes tilfelle er det mest at hun ikke tør å trosse sine foreldre og at hun har frykt for represalier fra foreldrene dersom hun bryter deres regler. Dette har for denne jenta ført til ytterligere avmakt i situasjoner der hun så gjerne vil ha kontakt med andre, selv på arener der hun deltar uten at foreldrene er til stede. For henne har FLEXID-kurset ført til en enda større annerledesfølelse og at hun lever et unormalt liv i forhold til alle andre. Hun ønsker seg bare tilbake til Kurdistan så hun kan gjenopprette en normalitetsfølelse i livet sitt. Av alle informantene var det bare denne jenta som hadde slike opplevelser i etterkant av FELXID-kurset. Hennes foreldres utgangspunkt og væremåter kan beskrives som konservative og lite endringsdyktige. TCK-teorien (Pollock og van Reken, 2009) legger vekt på at det er viktig å få til gode overganger når man flytter fra et samfunn til et annet. Foreldre spiller en viktig rolle i slike overgangsfaser fordi de er viktig personer som den unge stoler på og har tillitt til. Det er viktig å ta hensyn til barn og unge og lytte til hva de faktisk sier de trenger for å kunne trives i det nye samfunnet. Det er ikke da snakk om materielle ting, men for eksempel friheten til å velge hvordan man vil kle seg, eller at man kan få lov til å delta på alle skolens aktiviteter i skoletida. Hva slags utgangspunkt familien har hatt for sin migrasjon kan være av betydning for den grad foreldrene er istand til å involvere seg i den det norske samfunnet. Det har ikke fremkommet annen informasjon fra jenta omkring dette så det er uvisst hva som er årskene og derfor kan ikke dette diskuteres videre her.

8.6 Fra teori til praksis

I hvilken grad ungdommene greier å overføre det de lærer på FLEXID-kurs til sin hverdag er et av spørsmålene som kom opp under studien. Etter gjennomlesning av alle intervjuene fremsto et mønster som viser at det at ungdommene bevisstgjøres på sine ressurser og sine utfordringer, og at de gjennom å lære seg å tenke at de må være aktive selv for å få til noe er viktig i så henseende. Den kunnskapen de også tilegner seg om majoritetssamfunnet og hvordan norske ungdommer samhandler (norske ungdommer og koder for samhandling) ser ut til å kunne være med på å avgjøre om man lykkes i sin samhandling med norske ungdommer eller andre.

Alle ungdommene i intervjuundersøkelsen var positivt innstilt til FLEXID og de mente at et slikt kurs hadde noe for seg. Noen mente til og med at de som ikke går på FLEXID virkelig går glipp av noe som er av stor betydning for hvordan de kan takle ting senere i livet. En av guttene sa dette:

Gutt 21 år. Førstegenerasjonsinnvandrer.

Jeg tror at de som ikke går på Flexid mister noe. Seriøse mennesker liksom som ikke går på Flexid, de mister mye. Ikke de som allikevel bare tuller rundt og kaster bort sjansen.bråkmakere som ikke klarer å tenke til i morgen, jeg tror ikke disse blir påvirket av det. Men, folk som er litt ordentlig oppdratt og som tenker på fremtida, de har mye igjen for å gå på Flexid fordi de lærer å kjenne seg selv bedre. Jeg sier til mine venner at du må dra dit. Det jeg visste var at det som "skjedde nå" det klarer jeg ikke å forklare helt. Jeg kan ikke forklare helt hva det gjør med deg men jeg opplevde at jeg var annerledes når jeg kom derfra.

Samtidig var mange opptatt av å fortelle at norske ungdommer burde vært med på slike kurs de også, slik at de bedre kunne forstå hvordan minoritetsungdommer har det. Et annet tema som kom opp var at de ønsket at foreldrene i større grad fikk informasjon om hva det vil si å være ungdom i det norske samfunnet, for å bygge opp en kompetanse hos foreldrene slik at mange konflikter i hverdagen kan unngås.

8.7 Refleksjoner fra observasjoner

Min tilstedeværelse på en ordinær FLEXID-samling og på to FELXID-samlinger på en ungdomsskole gav meg innblikk i hvordan tematikken i FLEXID-kurset blir presentert og hvordan dialogen arter seg mellom kursledere og ungdommene.

Ungdomsgruppene på samlingene var forskjellig sammensatt. Både første- og annengenerasjonsinnvandrere. Det var en jentegruppe og en guttegruppe med ca. åtte til ti ungdommer i hver gruppe. Når de kom til timestart virket ungdommene veldig positive til at det var FLEXID-leksjon, men jeg fikk inntrykk av at noen møtte fordi det betød "fri" fra andre fag, mens andre virket genuint interessert og gav uttrykk for at dette er noe de ser frem til og som er veldig positivt. Jentegruppen var mer meddelssomme på enn det guttegruppen var, noe som ifølge kurslederne på ungdomsskolen, visstnok var vanlig.

Kurslederne forteller at de er opptatt av at de skal følge en plan for hver leksjon, men at det også er viktig å prate om de tingene som ungdommene er opptatt av der og da. Det er satt av relativt god tid til FLEXID i skolehverdagen og de tillater seg derfor å ta seg god tid til å diskutere med ungdommene. Det hender at de bruker mye lenger tid på enkelte temaer enn det som er bestemt på forhånd eller at de går tilbake til temaer som de har hatt tidligere for å diskutere det en gang til. Det som er viktig i disse samlingene er at tiden brukes til å diskutere problemer eller annet som ungdommene er opptatt av og som kan ses i forhold til at de har minoritetsspråklig bakgrunn. Dette skjedde også i de samlingene der jeg var tilstede, men kurslederne passet på slik at ungdommene ikke snakket seg helt vekk fra typiske FLEXID-temaer, og helst holdt seg innenfor dagens tema. Det var en avslappet atmosfære i samlingene, noe som jeg tror innbydde til at ungdommene ville ta del i diskusjonene i den utstrekning som de gjorde. "Forventninger ute og hjemme" temaet som var oppe til diskusjon de gangene jeg observerte gruppene. Ulike temaer kom opp når kurslederne spurte om opplevde at de hadde ulike forventninger til seg hjemme og ute i samfunnet.

Jentene snakket om valg av utdanning og samtalen gikk da slik:

Jente 1: Du må tenke hvem er du? Hva skal du velge liksom?

Jente 2: Lever i to verdener liksom.

Jente 1: Hva er riktig? Hva du føler er riktig?

Jente 2: Foreldrene leder vei, men man må finne ut hva som er viktig for deg.

Marianne Bakkerud – Flerkulturelt forebyggende arbeid med barn og unge.

Jente 1: Ja hva foreldrene vil er viktig.

Jente 3: For meg – Jeg velger min framtid. Foreldrene mine vil gjerne velge min fremtid for meg, men de har med tiden kommet til at jeg skal få velge selv. De har sagt at de vil godta mitt ønske.

Det fremkommer av samtalen at det er ulike forventninger fra foreldrenes side i forhold til utdanning, og at noen har foreldre som lar datteren sin få velge selv. I den videre diskusjonen fremkommer det at foreldrene vil at barna skal få seg en god utdannelse og helst bli det vi i Norge ser på som høystatusyrker som leger, advokater, ingeniør osv. Jentene mener at foreldrene ønsker dette fordi det er yrker som er bra i de landene de selv kommer fra. Selv gir ungdommene uttrykk for at de vet at det er mange andre bra alternative utdanninger som de heller ønsker å gjennomføre. Samtidig sier de at det ser på det å ta utdanning som en mulighet til økt status.

Jentene er mest opptatt av å snakke om relasjonene mellom dem foreldrene og dem selv. Blant annet er det å være med på overnattingsturer et tema. Jentene sa dette:

Jente 1: Å reise på leirskole i 6 klasse var helt uaktuelt for meg.

Jente 2: Drite i faren deres! De tenker alt kan skje. Det skjer jo ikke noe i 6. kl.

Jente 3: Det er jo alt for tidlig, men de tenker ikke sånn. De ser bare de negative sidene. Vi får ikke lov uansett.

På guttenes FLEXID-leksjon var temaet i utgangspunktet det samme, men guttene var opptatt av andre ting enn jentene. Mens jentene var opptatt av mer kjønnsrelaterte problemstillinger var guttene mer interessert i å snakke om relasjoner de har utenfor hjemmet. Respekt var et ord som ble brukt av guttene ved flere anledninger, både i sammenheng med deres relasjoner til norsk etniske ungdommer og norske foreldre, og overfor andre minoritetsungdommer og andre individer med minoritetsbakgrunn. De sier at overfor de som har minoritetsbakgrunn har de en annen type av respekt, og at de viser *mer* respekt for de som har minoritetsbakgrunn. Guttene sier at det er forventet at de skal utvise mer respekt overfor andre med minoritetsbakgrunn. Det er for eksempel en helt annen type respekt de viser minoritetsjenter enn de norske jentene.

Noen av guttene sa dette:

Gutt 1:

Jeg tenker religion når jeg snakker med minoritetsjenter. Jeg er ikke så frekk og sånn da. Ikke for at jeg er så frekk mot andre norske jenter heller da, men jeg tenker litt mer over hvordan jeg snakker til dem og sånn.

Gutt 2:

Hjemme oppfører jeg meg slik som foreldrene mine vil at jeg skal. Det er liksom mer respekt på en måte. Det er liksom forventa at jeg skal vise mer respekt liksom.

Når jeg er hos norske venner opplever jeg at det kan være litt lettere å få aksept hos norske foreldre dersom man er litt mer norsk enn minoritet. Men man må ikke kødde for mye. Være hyggelig og høflig. Klare å balansere liksom. Vise litt av sin egen kultur også. Det samme gjelder når man skal kommunisere med norske jenter også.

Under observasjonen forteller jentene om kjønnsrelaterte problemstillinger, hva de får lov til og hva de ikke får lov til. Når de snakker om utdanning er de også opptatt av det å kunne ta egne valg, og at foreldrene ikke alltid har den oversikten som det de selv har. Det virker som om sosial mobilitet er noe jentene er inneforstått med at de har muligheten til gjennom utdanning. Jentenes uttalelser på FLEXID-samlingen stemmer godt overens med mye av det jentene i intervjuundersøkelsen snakket om, nemlig ulike forventninger til kjønn, foreldrekontroll og foreldrenes kunnskaper om det norske samfunnet og ulike arenaer, eller manglende sådann, som mulige hinder for deres deltakelse på ulike arenaer.

Til forskjell var guttene mye mer opptatt av det som skjer utenfor familiesfæren i samhandling med andre relasjoner ute i samfunnet. Dette er noe som også stemmer med det teorien og forskningen i denne oppgaven viser, nemlig at guttene er mer "outgoing" og tilstede på ulike arenaer i samfunnet. Guttene snakker mer om oppførsel ute og det å vise og få respekt, og det å føle tilhørighet og få aksept av norske ungdommer og norske foreldre. Ute i samfunnet opplever de at de oppfører seg som forventet, og på hjemmebane gjør de slik foreldrene vil at de skal gjøre. Guttene gir også uttrykk for at de føler seg akseptert og respektert, og at de selv også respekterer norske ungdommer og deres foreldre, men at det da er snakk om annen type respekt. Guttene er opptatt av å skåne minoritetsjenter og at det har noe med religion å gjøre. Temaene som ungdommene tar opp på FLEXID-samlingen viser seg å være mange av

de samme temaene som denne oppgavens empiri og forskningsdel omhandler, og de stemmer med mange av de resultatene som foreligger fra intervjuundersøkelsen.

8.8 Flexidkursets overførbarhet

En av de kritiske faktorene ved Flexidkurset er ifølge Eide og Mekonen (2007) overførbarheten av kurset i seg selv til andre steder i Norge. Ved Larvik Læringscenter er prosjektlederene personer som har flerkulturelle erfaringer selv og et stort engasjement i forhold til det de formidler gjennom kursene som blir holdt i Larvik kommune.

I følge et intervju med Heidi Reif har Larvik Læringscenter blitt mer bevisste på at det er en fordel at ledere på Flexidkurs har flerkulturell erfaring selv. Det er ikke dermed bestemt at man må ha minoritetsbakgrunn eller flerkulturell erfaring, men at det kan være en fordel. FLEXID-kursets ledere forholder seg til et undervisningsopplegg der temaer og oppgaver ligger til rette. Hun sier at alle kan for såvidt lese seg til innholdet i kurset, men hvis man ikke tenker metodikk så kan det være det samme.

Hun legger videre til at:

”det er ikke mitt ansvar som leder å forandre ungdommene som er på kurs, men å stille de riktige spørsmålene som videre fører til at man reflekterer over de temaer som har vært oppe til diskusjon. Du kan ikke endre noen ting hvis du ikke gjør de samme refleksjonene selv som leder, og det handler om å stille ungdommene de rette oppfølgingsspørsmålene for å ikke stoppe dialogen, men for å få dem til å reflektere videre.”

Derfor er det nå innført endringer i lederkurset som går på at alle ledere også må reflektere gjennom alle temaene sammen med den de har lederansvar sammen med. Det er om å gjøre å stille de riktige spørsmålene slik at en dialog opprettholdes der ungdommene og lederne reflekterer sammen over både ressurser og utfordringer. Lederne må derfor også bli mer bevisste sine egne holdninger og hvordan man best mulig skal stille spørsmål som fremmer refleksjon hos den enkelte ungdom.

I forhold til overføring av kurset til andre steder i Norge så sier Reif videre at kurset allerede er overført til flere kommuner i Norge. Blant annet til Porsgrunn, der Røde Kors

er ansvarlig for kursdriften, og til Tromsø og Farsund. Hun sier at det kommer positive tilbakemeldinger fra disse og at det er et tegn på at det er et behov for denne type virksomhet blant minoritetsungdommer i Norge. Den aller nyeste utvidelsen av Flexid kommer nå som en egen linje på en folkehøgskole i regi av Cocon, en barnevernsinstitusjon som allerede har hatt sertifiserte ledere en god stund. Reif sier videre:

”Flexid begynner å få et stempel på seg som noe som er seriøst. Ledere som har gått på lederkurs tidligere ringer til oss og vil ha mer oppfølging i forhold til ulike tema, fordi de føler at de ikke har nok kunnskaper om enkelte teamer og dermed vil ha en oppfølging. Når de vil bli bedre ledere, da føler de jo at dette her er seriøst?”

I den videre gjennomføringen av FLEXIDkurs er skal minst en av lederne på hvert FLEXIDkurs har egenerfaringer. Dette skal være med på å sikre kvaliteten på det som skjer på kursene. I tillegg til egne erfaringer er det blitt mer fokus på at lederne må følge målene som er satt opp for kurset. Dette er viktig for å få den rette gjennomgangen av stoffet og for å reflektere på en bedre måte. Reif sier at det er en kontinuerlig prosess som foregår i forhold til forbedringer og de føler at de har lyktes med mye av det de driver med.

9 OPPSUMMERING

Den primære sosialiseringen, dvs. den første og innledende delen av en sosialiseringssprosess er det vanligvis foreldrene som står for. Det handler om å lære seg språket, verdier, normer, hvordan man oppfører seg, osv. De aller fleste av minoritetsungdommene og/eller deres foreldre i denne studien har bakgrunn fra et samfunn der en kollektivistisk tankegang er mer utbredt enn den moderne tankegangen (individualistiske) som er mer vanlig i Norge. Ungdommene gir uttrykk for at deres foreldre ønsker at ungdommene skal videreføre opprinnelseskulturen, samtidig som de opplever at foreldrene ønsker de skal ta del i det norske samfunnet.

I forhold til det lille utvalget denne studien besto av, kunne det se ut til at annengenerasjonsinnvandrerne opplever at deres foreldre er mer involvert i det norske samfunnet. På en annen side var det få som hadde foreldre som var spesielt negative. Kun en av ungdommene oppgav at foreldrene hadde dårlige holdninger i forhold til det norske samfunnet.

Foreldrekontroll og sosial kontroll er to faktorer som ungdommene nevner som spesielt problematiske, og som er med på å forhindre deltakelse på ulike oppvekstarenaer. Jentene ga uttrykk for at de opplever en mye sterkere grad av kontroll enn guttene, og at kontrollen, både foreldrekontroll og sosiale kontrollen (fra andre enn den nærmeste familie). De sa at de opplevde at kontrollen erknyttet opp mot spesielle forventninger til dem fordi de er jenter. Deres handlinger er i et kollektivistisk (tradisjonelt) syn mye mer knyttet opp mot det å bevare hele familiens rykte og ære enn det vi finner i norske familier. De fleste ungdommene sier at familien er nært knyttet til et minoritetsmiljø, noe som både oppleves som positivt og negativt. Positivt i den forstand at de får muligheten til å lære om foreldrenes kultur og da eventuelt opprettholde sin egen kultur. De negative opplevelsene var knyttet til det mange av ungdommene opplever som sosial kontroll.

Noen av ungdommene, spesielt jentene, sier at de opplever kontrollen så sterk at de ikke tør å stå ansvarlige for det å ta individuelle valg. Individrettede valg kan bli sett på som noe som truer hele familiens rykte og ære, og som noen av jentene i denne studien derfor unngår ved å frastå fra deltakelse på enkelte arenaer. Dette begrenser jentenes

muligheter for deltagelse på oppvekstarenaer der både organiserte og uorganiserte ungdomsaktiviteter foregår.

Mange av minoritetsungdommene ga også uttrykk for at foreldrenes og familiens migrasjonshistorie preger dem i deres hverdag. Flere av ungdommene sier at de har sterk grad av respekt for og lojalitet til foreldrene fordi de har ofret mye for å kunne oppdra egne barn i trygge omgivelser. Familiens historie viser seg å være noe som fører til opplevde muligheter, men også noe som byr på utfordringer. Årsaken til migrasjonen kan se ut til å være av betydning. Oppgavens fokus var ikke å gå i detaljer i ungdommenes familiers migrasjonshistorier. Likevel kunne se ut som i de familier der barna og foreldrene (eller foreldrene) har blitt tvunget til å forlate landet sitt av ulike årsaker, holder fastere ved sin hjemkultur og dens tradisjoner, noe som får konsekvenser i retning av lavere grad av deltakelse i det norske samfunnet både for foreldrene og for ungdommene. Samtidig var det mange ungdommer som så sin families migrasjonshistorie som en mulighet til å gripe muligheter de i hjemlandet ikke ville kunne hatt, som utdanning og mulighet til deltagelse på ulike fritidsarenaer som ikke er tilgjengelig for alle i deres opprinnelseskultur. På den annen side fører familiens og ungdommens migrasjonshistorie også til at ungdommene opplever at foreldrene har mer frykt og redsel for barna sine, noe som de opplever er årsaken til mye av den foreldrekontrollen som finner sted.

Det kunne også se ut som om at ungdommene som var født og oppvokst i Norge var mer tilbøyelig til å mene at deres foreldre er mer åpne for det norske samfunnets verdier og holdninger. Deres foreldre er i stor grad deltakende både i arbeidslivet og på ulike arenaer der ungdommene er aktive (eller harvært aktive). Ungdommene trodde selv at foreldrenes tid i Norge er en medvirkende årsak til at de opplever færre begrensninger i forhold til deltagelse på andre arenaer enn i familien og i den nærmeste (minoritets)krets.

Skolearenaen blir av ungdommene sett på som en flott arena for å lære seg språket og bli kjent med samfunnet, og for å bli kjent med majoritetsungdommer og deres måter å være sammen på. Skolearenaen er på mange måter foreldrefri, noe og som gir minoritetsungdommene mulighet til å utvikle seg på lik linje med andre ungdommer. De fleste ungdommene sier at de omgås norske i skoletida og opplever gode klassekameratskap, men at de utenfor skoletid ikke har så mange norske venner.

Jentene utpeker seg mer enn guttene i så henseende, selv om guttene også oppgir at de er mest sammen minoritetsungdom på fritida. Dette kan kanskje ses i sammenheng med at mye av det som skjer på fritida er organisert, og at norske ungdommer oftere er på organiserte fritidsaktiviteter enn minoritetsungdommer, spesielt i forhold til jentene. For de minoritetsungdommer som har ambisjoner i forhold til skole og utdanning kan det være at de må bruke mer tid på studier og lekselesing p.g.a. og at de derfor ikke deltar så mye på ulike fritidsaktiviteter etter skoletid. Utfordringer på skolearenaen var knyttet til det norske språket, både det verbale og det skriftlige. De fleste ungdommene er veldig positive til skolearenaen, men hadde hatt noen ubehagelige opplevelser, og da stort sett i møtet med norske medelever, men også i forhold til lærere og andre ansatte ved skolen. De snakket om opplevd mobbing og rasistiske bemerkninger, og at dette var noe som spesielt forekom når de omgikk norske medelever. Samtidig sa de at dette ikke var et stort problem, og noe som hadde gått over etter en tid, og etter at de selv hadde lært seg språket bedre og kunne svare bedre for seg. I forhold til relasjoner med lærere og andre voksne var det problemstillinger som dreide seg om opplevelsen av å ikke bli sett. I forhold til opplevde muligheter ble foreldrenes støtte til skolearbeidet nevnt som en viktig faktor for å kunne lykkes. Det at alle i Norge kan ta utdanning ble sett på som en mulighet i seg selv, og flere gav uttrykk for at utdanning er en måte å "betale" tilbake til foreldrene det de føler at de "skylder" dem, og for å sikre seg og foreldrene en trygg fremtid. De aller fleste minoritetsungdommene sa at de opplever skolen som et sted der de har muligheten til å delta, og der de har muligheten til å kunne lykkes med sine individuelle målsettinger, prosjekter, osv. Ungdommene var stort sett komfortable med det som foregikk på skolearenaen faglig sett. Noen få var opptatt av at ikke alle fag og temaer i skolen er like enkle å forstå. Det var spesielt førstegenerasjonsinnvanderne som opplyste om faglige problemer, noe som kan ses i sammenheng med at de fleste av disse ungdommene hadde kommet til Norge etter fylte 10 år, og at de har en annen skolehistorie og gått glipp av grunnleggende læring i den norske barneskolen. I tillegg sa mange at de første årene stort sett har gått med til å lære seg norskspråket og etablere et sosialt nettverk.

Organisert fritid er blitt en mer vanlig del av ungdomslivet i Norge. De fleste minoritetsungdommenesier at de er eller har vært aktive i en eller annen organisert aktivitet. De opplever ingen spesielle hindringer på selve fritidsarenene som er av betydning. De uttrykker at de føler/ har følt at de har blitt godt tatt imot og at de opplever

å bli behandlet som alle andre ungdommer. Fritidsarenaer blir også av ungdommene ansett som de beste møteplasser for å bli kjent med andre ungdommer, selv om de tilbringer mye mer tid på skolen er mesteparten av tiden der beslaglagt av skolens innhold. Noen av jentene sa at det ikke er så aktuelt for dem å bedrive organiserte fritidsaktiviteter nå som de var blitt ungdommer og kommet i puberteten. De knyttet dette opp mot familiens kultur og tradisjoner, foreldrenes mangel på kunnskap om det norske samfunnet, og foreldrenes frykt for jentenes rykte og dermed familiens rykte. Det som fremkommer i denne oppgaven er at foreldrenes nyter høy grad av lojalitet og respekt fra sine ungdommer. Lojalitet til og respekt for eldre er viktig i mange samfunn der en kollektivistisk (tradisjonalistisk) tankegang er rådende. (Prieur, 2004, Brenna 2004) Om ungdommene her er første- eller annengenerasjonsinnvandrere så fremkommer ungdommenes lojalitet og respekt for foreldrene som like sterkt. Lojaliteten og respekten "lever" også utover den nærmeste familie. Den fremstår som tydelig overfor familiens og ungdommens øvrige nettverk. Familiens respekt og ære er et felles anliggende i stor grad og alle ungdommene gav uttrykk for at de var med på å opprettholde dette på en eller annen måte. Jentene opplevde her i denne studien kanskje i sterkere grad at de ble mer ansvarliggjort enn guttene for opprettholdelse av familiens rykte og ære. Det kan se ut som om at botiden i Norge likevel gir utslag i retning av at ungdommene blir mer selvstendige og får lov til å ta selvstendige valg (blir mer autonome), men at det er opprinnelseskulturens tradisjoner og levemåter som fremdeles dominerer i ungdommenes og foreldrenes tankegang og handlemåter.

Refleksjoner rundt mitt utgangspunkt for tolkning av resultater

Resultatene fra intervjuundersøkelsen viser noen av minoritetsungdommenes opplevde muligheter og utfordringer sett i lys av at de har minoritetsbakgrunn eller at foreldrene har en annen kulturell bakgrunn. Kulturteoretiske forklaringer er hovedsaklig vektlagt som forklaringer i forhold til ungdommenes ulike opplevelser i denne oppgavens analyse og drøftingsdel. Dette har en sammenheng mellom min forforståelse og det faktum at ungdommene selv vektla kulturelle ulikheter som årsak til sine opplevde muligheter og utfordringer, spesielt i forhold til utfordringene som de opplever på de ulike oppvekstarene. Utgangspunktet for min forforståelse er basert på både personlige erfaringer som periodevis utestasjonert familiemedlem, og mine generelle

antakelser om at kulturforklaringer er medvirkende til at det kan oppstå ulike situasjoner som skaper andre typer av utfordringer eller muligheter fordi man vokser opp med en tverrkulturell påvirkning. I minoritetsungdommenes øyne er kulturelle ulikheter det som fører til at det oppstår utfordringer og at disse utfordringene ikke alltid har enkle svar og løsninger fordi de er knyttet til internaliserte holdninger, verdier etc. som er motstandsdyktige mot endringer. Samtidig ga ungdommene uttrykk for at de selv forstår at de kan, og opplever at de kan, være med å påvirke sine egne liv på mange måter, men at kulturelle ulikheter er som en form for "større krefter" som bestemmer mer i forhold til det de foretar seg, eller som de kan tillate seg (individuelle valg) å foreta seg på ulike oppvekstarenaer.

Det å vektlegge kulturforklaringer i ulike typer av forskning kan kanskje ses på som noe som igjen medfører til reproduksjon av kultur og opprettholdelse av kulturelle forskjeller. Faren vil kunne være at man overser at det kan være andre forklaringer på de opplevde muligheter og utfordringer som minoritetsungdommene i denne studien opplyser at de opplever i sin hverdag.

Refleksjoner rundt FLEXIDkurs

Til å begynne med sa ungdommene at FLEXIDkurset hadde appellert til dem fordi de trodde det kun var en sosial "greie". De ønsket å treffe andre ungdommer med samme bakgrunn som dem selv, og noen håpet på å få utvidet sitt sosiale nettverk.

Etter kursstarten sa flere at de hadde blitt positivt overrasket over at temaene var så seriøse og veldig tilrettelagt for dem som minoritetsungdommer. De synes at alle temaene er aktuelle og at det er godt å få satt ord på opplevelser og tanker som de tidligere ikke har forsøkt er opplevelser som kan ses i lys av at de har en minoritetsbakgrunn. I tillegg sa mange at deres FLEXIDdeltakelse har ført til at de ikke opplever i like sterk grad en annerledesfølelse eller at de er så spesielle. Flere av ungdommene var opptatt av at de hadde lært hvordan en migrasjonsprosess kan påvirke mennesker. Mange gav uttrykk for at de nå forsto foreldrenes tankegang bedre og hva som kunne være årsaken til deres frykt og redsel og deres behov for å ha kontroll på hva dem. I tillegg hadde flere fått økt forståelse for at foreldrenes bakgrunn i samfunn med kollektivistisk tankegang faktisk ville påvirke den oppdragelsen de selv får hjemme, og at mange av foreldrenes holdninger og forestillinger i forhold til det norske

samfunnet og skepsis til hva som foregår på ulike ungdomsarenaer må forstås ut fra at de selv har vokst opp i helt andre omgivelser.

Flere av ungdommene gav uttrykk for at foreldrene nok har en del urealistiske oppfatninger av norske foreldres oppdragelsesmåter og relasjoner mellom voksne og ungdommer i det norske samfunnet. Dette er urealistiske oppfatninger som har "satt" seg i mange minoretshjem og i minoritetsmiljøer som foreldre overfører til sine barn og unge. På FLEXIDkurset lærer ungdommene hvordan de kan se hva som kan være generaliseringer av oppfatninger uten belegg (stereotypier), og hva som mest sannsynlig er realiteten i ulike situasjoner. Dette var øvelser som ungdommene gav uttrykk for at de opplevde som veldig nyttige, ikke bare i forhold til å korrigere sine egne oppfatninger og holdninger om det norske samfunnet, men også i forhold til å forstå hvilke holdninger og forestillinger som foreldrene har og at de blir bevisste på at det kan skyldes foreldrenes manglende kunnskaper om relasjoner mellom norske foreldre og deres barn og unge.

Ungdommene var positive til FLEXIDkurset uten unntak. Det i seg selv kan tyde på at dette er et kurs som har noe for seg. Nyten av kurset kan ses i et individuelt perspektiv, der den enkelte ungdom får økte kunnskaper om å problemstillinger knyttet til det å ha en tverrkulturell eller flerkulturell oppvekst. I et samfunns- og i et integreringsperspektiv kan kurset ses på som et nyttig redskap som er med på å forme minoritetsungdom til det å bli trygge på seg selv, og at de lærer at det å ha minoritetsbakgrunn er en ressurs i seg selv som det norske samfunnet har behov for. Minoritetsungdommene selv etterlyste flere norske ungdommer på FLEXIDkurset slik at disse kunne få økt forståelse for minoritetsungdommer. I intervju med Heidi Reif sa hun at det har blitt forsøkt å blande minoritetsungdommer og majoritetsungdommer på FLEXIDkurs med det innholdet som kurset fremstår med idag, men at majoritetsungdommene tok ordet og definisjonsmakten, noe som igjen gjorde at minoritetsungdommens opplevelser plutselig hørtes "dumme" eller "så annerledes ut" at de heller valgte å ikke si så mye. Mye av hensikten med kurset ble da borte. Forståelsen for minoritetsungdoms muligheter og utfordringer er vanskelig å ta innover seg for majoritetsungdom som ikke har de samme tverr- eller flerkulturelle erfaringer.

Responser som kurset har, ikke bare i Larvik kommune, men også i andre kommuner kan være et tegn på at det er behov for et slikt kurs. Rekrutteringsprosessen er idag

mindre aktiv utad mot skolene enn tidligere. At det er mange som ønsker å delta på FLEXIDkurs kan bety at kurset har fått et godt rykte i minoritetsmiljøene. I tillegg skjer nok mye av rekrutteringen gjennom foreldre som deltar ulike introduksjonskurs (tilbud) ved Larvik Læringscenter.

LITTERATUR:

Al-Araki. (2007). *Kulturanalyse. Et verktøy for god kommunikasjon mellom mennesker.* Oslo. J.W Cappelens Forlag AS

Aarset, Liden og Seland. (2008). *Ingdom med innvandrerbakgrunn. Verdier, normdannelse og livsvalg. En kunnskapsstatus.* IMDI (Integrerings og manifoldsdirektoratet). Rapport. 10:08, Oslo Institutt for samfunnsforskning.
<http://www.imdi.no/PageFiles/3021/IMDi-repport10-2008.pdf>

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet. (2010). *Regjeringens arbeid med integrering og inkludering av innvandrere og deres barn.* Informasjonsbrosjyre. Hentet 10.03.11.
http://www.regjeringen.no/upload/BLD/Rapporter/2010/integrering_og_inkludering_innvandrer_info_BLD.pdf

Bergland, Å., Håreid, J., og Svæbø A.. (1993). *Sosiologi og sosialantropologi.* Oslo. Universitetsforlaget.

Bourdieu, P. (1977) *Outline of a theory of practice.* Cambridge. Cambridge University Press. I Gulbrandsen, L.M. (red). (2006). *Oppvekst og psykologisk utvikling.*(s. 272) Oslo. Universitetsforlaget.

Brenna, R. (2007). *Marasim.* Oslo. Høyskoleforlaget.

Coleman, J. (1961). *The Adolescent Society.* New York. The Free press. I Frønes, I. (2006) *De likeverdige. Om sosialisering og de jevnaldrendes betydning.*(s. 61). Oslo. Gyldendal Norsk Forlag.

Cummins, J. (2000). *Language, Power and Pedagogy Bilingual Children in the crossfire.* Clevedon: Multilingual Matters Ltd.

Dalland, Olav. (1993). *Metode og oppgaveskriving for studenter.* Oslo. Universitetsforlaget.

Eide, K. og Mekonen. (2007). *FLEXID – om anerkjennelse og mulighet. Et prosjekt om mine muligheter med flere kulturer*”. *Artikkel i Voksne for Barn.* .

Eide, Rugkåsa, Vike, Quershi. (2009) *Over profesjonelle barrierer.* Et minoritetsperspektiv i psykososialt arbeid med barn og unge. Oslo. Universitetsforlaget.

-
- Eriksen T. H. (red). (1997). *Flerkulturell forståelse. Identitet*. Kap. 3. Oslo. TANO Aschehoug
- Fandrem, H. (2009). *Innvandrerungdom, mobbing og tilhørighet*. Breidablikk læringscenter. Senter for atferdsforskning. Haugesund.
<http://www.haugesund.kommune.no/getfile.php/Bilder/Resultatenheter/Breidablik%20%C3%A6ringssenter/Filer/Adm.%20filer%202008-2009/Diverse%20filer/Innvandrerungdom,%20Mobbing%20%20Hildegunn.pdf>
- Friberg, J. (2005). *Ungdom, fritid og deltakelse i det flerkulturelle Oslo*, Fafo-notat nr. 16:2006. Oslo. <http://www.fafo.no/pub/rapp/775/775.pdf>
- Frønes, I. (2007). *Den moderne barndom*. Oslo. Cappelen
- Frønes, I. (2001). *Handling, kultur og mening*. Bergen. Fagbokforlaget
- Guldbrandsen, L.M. (2006). *Oppvekst og psykologisk utvikling. Innføring i psykologiske perspektiver*. Oslo. Universitetsforlaget.
- Heggen, Jørgensen og Paulgaard. (2003). *Ungdom, risikosoner og marginalisering*. Bergen. Fagbokforlaget
- Heggen, K, Øia, T. (2005) *Ungdom i endring. Mestring og marginalisering*. Oslo. Abstrakt Forlag.
- Helseregisterloven av 18.05.2001
- Hundeide, Karsten. (2003). *Barns livsverden. Sosiokulturelle rammer for barns utvikling*. Oslo. Cappelen
- Imsen, G. (1995). *Elevenes verden. Innføring i pedagogisk psykologi*. (s. 33, 113, 136) (4 utg) Otta. TANO
- Krange, O. Øia, T. (2005). *Ungdom i endring. Mestring og marginalisering*. Oslo. Abstrakt Forlag
- Kvale, S. (1997). *Det kvalitative forskningsintervju*. Oslo. Gyldendal
- Kvalem og Wickstrøm. (2007). *Ung i Norge. Psykososiale utfordringer*. Oslo. J.W. Cappelens Forlag.
- Langfeldt, L. (2008). *Kunnskap, utdanning og læring – hva lærte vi? Formidling av resultater*. NIFU STEP. Oslo. Norsk Forskningsråd.

-
- Larvik læringscenter. (2008). FLEXID kurslederperm, 2. utgave, 2008.
- Maed. M. (1971). *Broen over generasjonskløften*. Oslo. Universitetsforlaget.
- NOU 1995:12 (1995) *Opplæring i et flerkulturelt samfunn*. Oslo. Kunnskapsdepartementet.
- NOVA rapport nr. 15:03 (2003) *Minoritetsspråklig ungdom i skolen. Reproduksjon av ulikhet eller sosial mobilitet*. Bakken, A., Oslo. Norsk institutt for forskning om oppvekst, Velferd og aldring.
- NOVA rapport nr. 20:05. (2005). *Innvandrerungdom - integrasjon og marginalisering*. Frønes, I.. Oslo. Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring.
- NOVA rapport nr. 03:07. (2007) *Ungdom i flyktningfamilier. Familie og vennskap – trygghet og frihet?* Engebrigtsen, Ada, Fuglerud, Øivind.. Oslo. Norsk institutt for forskning om oppvekst. Velferd og aldring.
- NOVA rapport nr. 21:07. (2007).. *Møter i det flerkulturelle*. Øia og Vestel. Oslo. Norsk institutt for forskning om oppvekst. Velferd og aldring.
- NOVA rapport nr. 06:07. (2007) . *Levekår og sosiale forskjeller*. Øia, T.. Oslo. Norsk institutt for forskning om oppvekst. Velferd og aldring.
- Norsk Samfunnsvitenskapelig datatjeneste, NSD, www.NSD.no
- Nyberg, E.(1993). *Barnfamiljers migration. Familjers relationer i en forandrad livssituasjon*. Pedagogiska Institutionen. Stockholms Universitet.
- Nielsen og Binder. *Den klassiske psykoanalysenes grunnbegreper: Normalutvikling og psykopatologi hos barn og unge*. (kap. 3). I Guldbrandsen, L.M. (red) (2008). *Oppvekst og psykologisk utvikling*. Oslo. Universitetsforlaget
- Pollock, D.,van Reken, R. (2009) *Hvor er hjemme?Med Røtter i flere kulturer*. Oslo. Lunde Forlag.
- Prieur, A. (2004): *Balansekunstnere: Betydningen av innvandrerbakgrunn i Norge* . Oslo. Pax forlag.
- Personvernopplysningsloven av 14.04.2000
- Regjeringens arbeid med integrering og inkludering av innvandrere og deres barn*.13.03.2011. NOU 2009:14

-
- Parsons, T. (1951). *The social system*. New York. Free Press of Glencoe. I
- Frønes, I. (2006) *De likeverdige. Om sosialisering og de jevnaldrendes betydning.*(s. 61). Oslo. Gyldendal Norsk Forlag.
- Seeberg, M.L. (2003). *Dealing with difference. Two classrooms, two countries. A comparative study of Norwegian and Dutch processes of alterity and identity, drawn from three points of view.* Doctoral dissertation.
- Solheim, J. (2007). *Kjønn og modernitet*. Oslo. PAX forlag.
- St.meld. nr. 23. (2007-2008). *Språk bygger broer*. Kunnskapsdepartementet.
- St.meld. nr. 49. (2003-2004). *Mangfold gjennom inkludering og deltakelse*. Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet.
- Støren, L.A. (2005). *Ungdom med innvandrerbakgrunn i norsk utdanning*. NIFU STEP Utdannings og forskningsdepartementet. (2003). *Strategi for bedre læring og større deltakelse av språkligeminiteter i barnehage, skole og utdanning 2004–2009*.
- Østberg, S. (2003). *Muslim i Norge – religion og hverdagsliv blant unge norsk-pakistanere*. Oslo. Universitetsforlaget.
- Øzerk, Kamil (2003). *Sampedagogikk*. Oplandske bokforlag.
- Widerberg, K. (2005) *Historien om et kvalitativt forskningsprosjekt*. Oslo. Universitetsforlaget.
- Wikispace, 15.03.2011. Kulturforståelse.
<http://kommunikasjonogkulturprosjekt.wikispaces.com/Kulturforst%C3%A5else>
- Qureshi, N. A. (2008). *Beskrivelse av oppdragelse. Utslag av definisjonsmakt og eurosentrisme?* I Otterstad, A.M. (red). (2008). *Profesjonsutøvelse og kulturelt mangfold*. Oslo, Universitetsforlaget.
- Quershi, N. A. (2001). *Oppvekst og oppvektsvilkår i et postmoderne samfunn*.
<http://www.nkvts.no/bibliotek/Publikasjoner/PSSF/linjer/2001-2>.
- Vestel, V. (2007). *Populærkultur, relasjonsdannelser og sosial kompetanse på Rudenga, Oslo øst*. I Strandbu, Å. & Øia, T. (red.) *Ung i Norge. Skole, fritid og ungdomskultur*. Oslo. Cappelen Akademiske Forlag
- Wiese, I. (2007). *Minoritetselever mangler forbilder*. Voksne for barn. Nr. 03:07
- Marianne Bakkerud – Flerkulturelt forebyggende arbeid med barn og unge.
-

VEDLEGG 1: INFORMASJON OM MASTEROPPGAVE

INFORMASJON OM MASTEROPPGAVE

Studentopplysninger:

Marianne Bakkerud. Mobil: 45469571. Email: Marianne.bakkerud@gmail.com

Opplysninger om studentveileder:

Ketil Eide, Førsteamenuensis ved Høgskolen i Telemark. Email: ketil.eide@hit.no

Innleveringsdato for oppgaven:

11. mai. 2011

Personlig informasjon:

Jeg heter Marianne Bakkerud, bor i Larvik kommune, er 40 år, gift og har to barn. Dette året har jeg permisjon fra jobben min som lærer ved Thor Heyerdahl videregående skole fordi jeg skal fullføre et påbegynt studie som heter "flerkulturelt forebyggende arbeid med barn og unge". Jeg er student ved høgskolen i Telemark.

Gjennom min jobb som lærer har jeg blitt kjent med mange minoritetsspråklige elever, og gjennom mine møter med ungdom generelt så opplever jeg at utfordringene i hverdagen fortøner seg annerledes for ungdom som har annen etnisk bakgrunn enn for de som er etnisk norske. Ved å skrive denne oppgaven håper jeg å finne frem til ny kunnskap som vil øke min innsikt og forståelse for hvordan ungdom med annen etnisk bakgrunn takler utfordringer i hverdagen.

Oppgavens fokusområde:

Oppgaven vil ha fokus på hvilke utfordringer dere synes er vanskelige å håndtere i hverdagen, hvorfor og hvordan dere håndterer disse, hvilke ressurser dere evt. har og hva dere kunne ønske mer hjelp til. I oppgaven vil jeg begrense innholdet til å fokusere på ulike temaer som:

- skole/utdanning,
- familie,
- jevnaldrende venner,
- sosiale nettverk og
- deltakelse i samfunnet.

Identitetskurset Flexid vil også få en stor plass i oppgaven. Jeg ønsker å finne ut mer om Flexidkursets innhold og på hvilke måter kurset eventuelt er med/ har vært med på å påvirke dere og i forhold til det å takle utfordringer i hverdagen. Jeg ønsker å delta på Flexid samlinger for å kunne observere undervisningen som blir gitt og for å kunne lytte til de temaer som blir tatt opp og

diskutert. I tillegg ønsker jeg å intervjue deltakere som går på Flexidkurs idag, og i tillegg ønsker eg å intervjuv noen som har deltatt og fullført kurset tidligere.

Ivaretagelse av dine rettigheter som respondent

Jeg vil innhente samtykke fra deg gjennom et samtykkeerklæringsskjema. Gjennom å underskrive en avtale med meg godkjenner du at det som sies i intervjuet og på Flexidsamlinger kan registreres og brukes i oppgaven.

Intervjuet er helt frivillig og du kan når som helst trekke deg fra prosjektet om det er ønskelig.

Forsker har taushetsplikt og prosjektet, samt intervju spørsmålene, er godkjent av NSD (Norsk samfunnsvitenskaplig datatjeneste). Både observasjonsfunn og resultater som vil komme frem i personlige intervjuer vil bli anonymisert i oppgaven.

Litt om observasjonen og personlige intervjuer

Observasjon: Jeg vil være tilstede på kursdager for å observere det som faktisk skjer på kurset. Jeg ønsker å høre hvilke temaer dere tar opp og lytte til diskusjoner. Jeg ser på min deltakelse som en fin mulighet til å bli bedre kjent med dere.

De personlige intervjuene: Jeg ønsker å intervjuv likt antall jenter og gutter og disse intervjuene vil foregå på et hyggelig sted som vi helt sikkert kommer til å bli enige om. Jeg kommer til å stille noen enkle spørsmål knyttet til temaene nevnt overfor, og håper at intervjuet blir mer preget av å være en hyggelig samtale der du som minoritetsungdom får snakke fritt i forhold til de gitte temaene.

Gjennom å involvere Flexidkurset og Larvik Læringscenter i oppgaven håper jeg at eventuelle nye opplysninger eller funn vil kunne være til hjelp for å skape endringer/forbedringer i forhold til det integreringsarbeidet som rettet mot minoritetsungdom i Larvik kommune.

Vennlig hilsen

Marianne Bakkerud

VEDLEGG 2: SAMTYKKEERKLÆRING FOR INTERVJU OG OBSERVASJON

2

Samtykkeerklæring for intervju og observasjon

Jeg gir herved mitt samtykke i å delta på et intervju som vil handle om minoritetsungdom og hvilken betydning identitetskurset "Flexid" har/ har hatt i forhold til opplevelser knyttet til hvordan jeg takler utfordringer i hverdagen.

Jeg som er Flexidkursdeltaker dette året gir i tillegg mitt samtykke til at Marianne Bakkerud kan delta på Flexidkurssamlinger for å observere og registrere det som foregår på kurset og at alle opplysningene som fremkommer på kurset kan brukes i oppgaven.

Alle opplysningene som forsker innhenter fra både intervju og gjennom observasjon behandles helt konfidensielt. Med konfidensiell behandling menes at data oppbevares på en trygg måte, for å unngå at opplysningene spres. I den endelige oppgaven vil navn, steder og lignende slettes eller omkodes til fiktive navn.

.....

Jeg ønsker å samtykke til både intervju og observasjon:

Navn:.....

Dato:

For de som har gjennomført Flexidkurs tidligere og som samtykker til intervju:

Navn:.....

Dato:.....

Student: Marianne Bakkerud. Mobil: 45469571, marianne.bakkerud@gmail.com

Studentveileder: Ketil Eide, Førsteamanuensis, Høgskolen i Telemark, Ketil.eide@hit.no

Prosjektlutt: 11. mai. 2011

VEDLEGG 3: MELDING OM BEHANDLING AV PERSONOPPLYSNINGER

Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS
NORWEGIAN SOCIAL SCIENCE DATA SERVICES

Harald Hårfagres gate 29
N-5007 Bergen
Norway
Tel: +47-55 58 21 17
Fax: +47-55 58 96 50
nsd@nsd.uib.no
www.nsd.uib.no
Org.nr. 985 321 884

Ketil Eide
Avdeling for helse- og sosialfag
Høgskolen i Telemark
Postboks 203
3901 PORSGRUNN

Vår dato: 11.11.2010

Vår ref: 25233 / 3 / KH

Deres dato:

Deres ref:

KVITTERING PÅ MELDING OM BEHANDLING AV PERSONOPPLYSNINGER

Vi viser til melding om behandling av personopplysninger, mottatt 12.10.2010. All nødvendig informasjon om prosjektet forelå i sin helhet 10.11.2010. Meldingen gjelder prosjektet:

25233

Hvilken betydning har identitetskurset Flexid for minoritetsungdoms opplevelse av hvordan de takler utfordringer i hverdagen?

Behandlingsansvarlig

Høgskolen i Telemark, ved institusjonens øverste leder

Daglig ansvarlig

Ketil Eide

Student

Marianne Bakkerud

Personvernombudet har vurdert prosjektet og finner at behandlingen av personopplysninger er meldepliktig i henhold til personopplysningsloven § 31. Behandlingen tilfredsstiller kravene i personopplysningsloven.

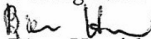
Personvernombudets vurdering forutsetter at prosjektet gjennomføres i tråd med opplysningene gitt i meldeskjemaet, korrespondanse med ombudet, eventuelle kommentarer samt personopplysningsloven/-helseregisterloven med forskrifter. Behandlingen av personopplysninger kan settes i gang.

Det gjøres oppmerksom på at det skal gis ny melding dersom behandlingen endres i forhold til de opplysninger som ligger til grunn for personvernombudets vurdering. Endringsmeldinger gis via et eget skjema, http://www.nsd.uib.no/personvern/forsk_stud/skjema.html. Det skal også gis melding etter tre år dersom prosjektet fortsatt pågår. Meldinger skal skje skriftlig til ombudet.

Personvernombudet har lagt ut opplysninger om prosjektet i en offentlig database, <http://www.nsd.uib.no/personvern/prosjektoversikt.jsp>.

Personvernombudet vil ved prosjektets avslutning, 11.05.2011, rette en henvendelse angående status for behandlingen av personopplysninger.

Vennlig hilsen

Bjørn Henrichsen

Kjersti Håvardstun

Kontaktperson: Kjersti Håvardstun tlf: 55 58 29 53
Vedlegg: Prosjektvurdering
Kopi: Marianne Bakkerud, Skogveien 1, 3256 LARVIK

Personvernombudet for forskning

Prosjektvurdering - Kommentar

Prosjektnr: 25233

Formålet med prosjektet er å undersøke minoritetsungdoms opplevelse av å takle hverdagen.

Utvalget består av minoritetsungdom over 16 år som har deltatt på identitetskurset Flexid. Utvalget rekrutteres av Larvik læringscenter.

Ombudet finner informasjonsskrivet av 10.11.2010 tilfredsstillende.

Data samles inn ved intervju og observasjon.

Det er lagt til grunn at det ikke innhentes sensitive opplysninger, jf. personopplysningsloven § 2 punkt 8 a) - e)

Prosjektslutt er 11.05.2011. Datamaterialet anonymiseres ved at verken direkte eller indirekte personidentifiserbare opplysninger fremgår. Koblingsnøkkel og lydopptak slettes, indirekte personidentifiserbare opplysninger fjernes, omskrives eller grovkategoriseres.